

Извјештај о финансијској стабилности

2016

ИЗВЈЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОЈ СТАБИЛНОСТИ ЗА 2016. ГОДИНУ

ИЗДАВАЧ

Централна банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
тел. (387 33) 278 100
факс (387 33) 278 299
Интернет: www.cbbh.ba
e-mail: publications@cbbh.ba

За све информације у вези са овом публикацијом контактирати са:
Одјељење за финансијску стабилност

Уредништво:
др Сенад Софтић
др Милица Лакић
мр Ернадина Бајровић
Весна Папић
Дејан Ковачевић
др Белма Чолаковић
мр Амир Хациомерагић

Припрема за штампу:
Емин Смајић

Штампа:
Графичар с.п. Добој

Тираж:
50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне
сврхе је дозвољено уз обавезно навођење извора.

Централна банка Босне и Херцеговине | сва права задржана

ISSN 1840-4111

Садржај

Скраћенице	6
Увод	7
Извршни сажетак	8
1. Трендови и ризици из међународног окружења	10
1.1 Трендови у међународном окружењу	10
1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони	13
1.2.1 Ефекти на банкарски сектор	13
1.2.2 Ефекти на реални сектор	15
2. Трендови и потенцијални ризици у БиХ	18
3. Домаћинства	27
4. Предузећа	36
5. Финансијски посредници	45
5.1 Банкарски сектор	45
Тестови на стрес	52
5.2 Небанкарски финансијски сектор	54
6. Финансијска инфраструктура	58
6.1 Платни системи	58
6.2 Регулаторни оквир	59
СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК	62

Табеле:

- Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста
- Табела 2.1: План отплате стембљај аранжмана према ММФ-у
- Табела 2.2: Потраживања банака од сектора владе
- Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице
- Табела 3.2: Искоришћени лимит по дебитним картицама
- Табела 3.3: Кредити становништву, рочна и валутна структура
- Табела 4.1: Кредити предузећима – рочна и валутна структура остатка дуга
- Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника
- Табела 5.2: Поједностављени биланс комерцијалних банака
- Табела 5.3: Основне карактеристике банкарског сектора
- Табела 5.4: Основне претпоставке у тестовима на стрес
- Табела 5.5: Резултати тестова на стрес
- Табела 6.1: Трансакције у платном промету
- Табела 6.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ННІ)

Графикони:

- Графикон 1.1: Промјена годишње стопе раста реалног БДП-а у 2016. години
- Графикон 1.2: Кретање курса USD према EUR
- Графикон 1.3: Цијене хране и нафте
- Графикон 1.4: Учешће некавалитетних у укупним кредитима у одабраним земљама ЕУ
- Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака
- Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2016. години
- Графикон 1.7: Распон у односу на десетогодишње њемачке државне обвезнице
- Графикон 1.8: Стопа незапослености у ЕУ
- Графикон 1.9: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере
- Графикон 2.1: Индекс цијена некретнина
- Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и индекс потрошачких цијена
- Графикон 2.3: Стопе раста просјечне нето плате и незапослености
- Графикон 2.4: Промјене у броју запослених по дјелатностима
- Графикон 2.5: Дугорочна незапосленост и однос радне снаге према неактивном становништву
- Графикон 2.6: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а
- Графикон 2.7: Секторска структура намјене кредита по основу „новог“ дуга
- Графикон 2.8: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а
- Графикон 2.9: Финансирање дефицита текућег рачуна
- Графикон 3.1: Потраживања од становништва према типу задужења на крају 2016.
- Графикон 3.2: Кредити становништву по намјени и кредитни раст
- Графикон 3.3: Некавалитетни кредити у сектору становништва по намјени
- Графикон 3.4: Некавалитетни у укупним кредитима становништву
- Графикон 3.5: Квартална стопа defaulta
- Графикон 3.6: Стопа defaulta по банкама у 2016. години
- Графикон 3.7: Новоодобрени кредити и просјечне пондерисане активне каматне стопе
- Графикон 3.8: Просјечне каматне стопе на дугорочне кредите становништву одобрене у 2016.
- Графикон 3.9: Каматне стопе на новоодобрене дугорочне кредите према обиму кредитирања становништва
- Графикон 3.10: Депозити становништва
- Графикон 3.11: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите
- Графикон 3.12: Валутна структура кредита становништву на крају 2016. године
- Графикон 3.13: Задуженост становништва у CHF валути
- Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2016.
- Графикон 4.2: Потраживања од предузећа према типу и дјелатности
- Графикон 4.3: Просјечна задуженост по дјелатностима у 2015. и 2016.
- Графикон 4.4: Просјечно доспијеће по класичним кредитима
- Графикон 4.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећима, по дјелатностима
- Графикон 4.6: Стопа defaulta по банкама у 2016. години
- Графикон 4.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама
- Графикон 5.1: Промјена најважнијих ставки биланса банкарског сектора

Графикон 5.2: Токови стране пасиве у банкарском сектору
Графикон 5.3: Структура укупних депозита по преосталој рочности
Графикон 5.4: Актива банкарског сектора
Графикон 5.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака
Графикон 5.6: Структура регулаторног капитала
Графикон 5.7: Квалитет кредитног портфеља
Графикон 5.8: Учешће неквалитетних у укупним кредитима, Q4 2016
Графикон 5.9: Индикатори профитабилности
Графикон 5.10: Индикатори ликвидности
Графикон 5.11: Укупне докапитализацијске потребе и учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима
Графикон 5.12: Учешће владиних хартија од вриједности у укупној тржишној капитализацији
Графикон 6.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2016. години

Текстни оквир:

Текстни оквир: Модернизација закона и прописа који се односе на банкарски сектор

Статистички додатак:

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга
Табела А2: Индекс цијена некретнина
Табела А3: Преглед највећих дужника по класичним кредитима
Табела А4: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба
Табела А5: Преглед потраживања од предузећа по типу и дјелатности
Табела А6: Кредити предузећима, валутна структура дуга по дјелатностима
Табела А7: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001. до 2017. године
Табела А8: Стање невладиног спољног дуга по NACE Rev 2 класификацији дјелатности дужника

Скраћенице

АБРС	Агенција за банкарство Републике Српске	NACE	Статистичка класификација економских дјелатности у ЕУ
АОД	Агенција за осигурање депозита	NPL	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)
AQR	Процјена квалитета aktive (Asset Quality Review)	NSFR	Коефицијент нето стабилног финансирања (Net Stable Funding Ratio)
BAM	Конвертибилна марка	OPEC	Организација земаља извозница нафте
BaFin	Савезни финансијски надзорни орган Њемачке (Die Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht)	ROAA	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
BBRD	Директива ЕУ о опоравку и санацији банака (Bank Recovery and Resolution directive)	ROAE	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
БДП	Бруто домаћи производ	PC	Република Српска
БХАС	Агенција за статистику БиХ	RTGS	Бруто поравнање у реалном времену (Real Time Gross Settlement)
БиХ	Босна и Херцеговина	S&P	Standard & Poor's
BLSE	Бањалучка берза	САД	Сједињене Америчке Државе
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине	SASE	Сарајевска берза
CEFTA	Уговор о слободној трговини земаља чланица Централне Европе (Central European Free Trade Agreement)	СБА	Стендбај аранжман
CET 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)	СДР	Специјална права вучења
CHF	Швајцарски франак	SREP	Супервизорски поступак надзорне провјере и оцјене кредитних институција (Supervisory Review Evaluation Process)
CPI	Индекс потрошачких цијена	USD	Амерички долар
CRD IV	ЕУ Директива о капиталним захтјевима (Capital Requirements Directive)		
ЦРК	Централни регистар кредита		
CRR	Регулатива о капиталним захтјевима (Capital Requirements Regulations)		
ЕБА	Европска банкарска агенција (European Banking Authority)		
ЕЦБ	Европска централна банка		
ЕУ	Европска унија		
EUR	Евро		
FATF	Радна група за финансијске мјере против прања новца (Financial Action Task Force)		
ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине		
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине		
FED	Систем Федералних резерви		
ФИА	Финансијско-информатичка агенција		
FSR	Извјештај о финансијској стабилности (Financial Stability Report)		
GBP	Британска фунта		
GRECO	Група држава против корупције (Group of States against Corruption)		
HNI	Herfindahl–Hirschman Indeks		
ILO	Међународна организација рада (International Labor Organization)		
KWD	Кувајтски динар		
LCR	Коефицијент покрића ликвидности (Liquidity Coverage Ratio)		
МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ		
МКО	Микрокредитне организације		
ММФ	Међународни монетарни фонд		
MONEYVAL	Комитет Савјета Европе за евалуацију борбе против прања новца и финансирања терористичких активности		

Земље:

AT	Аустрија
BG	Бугарска
CY	Кипар
DE	Њемачка
ES	Шпанија
FR	Француска
GR	Грчка
HR	Хрватска
IE	Ирска
IT	Италија
PT	Португал
RS	Србија
SI	Словенија
SK	Словачка
TR	Турска

Увод

Под финансијском стабилношћу Централна банка Босне и Херцеговине (ЦББиХ) подразумева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста Босне и Херцеговине (БиХ), кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Једна од темељних задаћа ЦББиХ је успостава и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног одбора, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним и домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности (FSR) ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- Унапређење разумијевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус FSR-а на догађајима из 2016. године, обухват FSR-а је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2017. године, у складу с доступним подацима у вријеме његове израде. FSR за 2016. годину је организован по поглављима како слиједи. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне, те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, са фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ. Треће поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус четвртог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У петом поглављу се оцјењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, са фокусом на банкарски сектор. Тестови на стрес су саставни дио петог поглавља FSR-а и служе како би се утврдила способност банкарског сектора да апсорбује екстремне, али ипак могуће шокове из макроекономског окружења. Шесто поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. FSR за 2016. годину садржи и текстни оквир, у оквиру поглавља б, у дијелу који се односи на регулаторни оквир, у којем су дате детаљније информације о усвојеним ентитетским законима о банкама и припреми нових подзаконских аката из области пословања банкарског сектора.

На крају, потребно је нагласити да се FSR бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења, те процијени способност система да апсорбује те шокове.

Извршни сажетак

Успоравање раста глобалне економије, првенствено под утицајем споријег раста америчке економије и успоравања раста у еврозони, постепена нормализација монетарне политике FED-а и наставак провођења неконвенционалних мјера монетране политике ЕЦБ-а и других водећих централних банака, као и слабљење дефлаторних притисака, основне су карактеристике глобалне економије у 2016. и првој половини 2017. године. Међу најзначајнијим ризицима у еврозони издвајају се: неуједначен и спор економски опоравак земаља еврозоне, ограничен напредак у провођењу структурних реформи и смањењу јавног дуга појединих земаља, као и јачање политичких ризика унутар ЕУ и еврозоне. Банкарски сектор еврозоне карактерише ниска профитабилност, а поједини банкарски сектори еврозоне и даље се суочавају с високим нивоом некавалитетних потраживања. Профитабилност банака еврозоне је под притиском ниских каматних маржи и кредитни раст, који је и даље слаб и неравномјеран, не може осигурати задовољавајући ниво прихода банкарском сектору, те се банке у пословању све више ослањају на приходе остварене по основу накнада и провизија. Кредитирање реалног сектора се и даље смањује у земљама које су највише погођене финансијском кризом. Посебно су изражени ризици у банкарском сектору Италије који у случају њиховог прелијевања могу представљати значајну пријетњу цјелокупном банкарском сектору ЕУ.

Упркос позитивним кретањима у економији БиХ у 2016. години која се огледају кроз раст реалног БДП-а, раст индустријске производње, смањење трговинског дефицита, као и оствареном фискалном суфициту, те појачаним активностима на тржишту некретнина и благом побољшању индикатора с тржишта рада, ризици из домаћег окружења по финансијску стабилност нису значајније ублажени. Буџетски суфицит у току 2016. у највећој мјери је посљедица слабијег интензитета улагања у инфраструктурне пројекте, а раст унутрашњег и спољног јавног дуга, слаб опоравак домаће потрошње, континуирано лоши индикатори животног стандарда, те неповољно пословно окружење и лоша конкурентска позиција представљају и даље значајну пријетњу за стабилност финансијског сектора БиХ. Суверени рејтинг БиХ се према оцјенама водећих агенција за рејтинг, и даље налази у зони шпекулативне кредитне способности, с високим кредитним ризиком.

Остварени позитивни трендови из реалног сектора у 2016. години нису били довољни за значајније јачање домаће потрошње. Благост раст задужености домаћинства највише је био подстакнут растом задужености становништва по кредитима од банака, чему је доприносио и наставак тренда снижавања активних каматних стопа. Забиљежени раст укупних депозита становништва посљедица је раста средстава становништва на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу, док се штедња становништва може оцијенити стагнирајућом, чему је, уз постојећи низак ниво расположивог дохотка, доприносило и снижавање пасивних каматних стопа.

Слаба потражња корпоративног сектора за кредитима и одсуство снажније кредитне експанзије, главна су обиљежја овог сектора у 2016. години и један од фактора који ограничава снажнији опоравак економије у БиХ. Каматне стопе на кредите предузећима у 2016. години су се наставиле снижавати, као посљедица настојања банака да цијену финансирања прилагоде условима на тржишту у погледу ограничене потражње за кредитима.

Годину 2016. обиљежила је консолидација и благо јачање отпорности банкарског сектора. Након проведених статусних промјена припајања мањих банака и ликвидације једне банке, у систему је остао мањи број снажнијих банака. Такође, двије банке из исте групације, које су у претходним периодима имале одређене проблеме у пословању, започеле су процес реорганизације. Ове активности допринијеле су бољим показатељима капитализованости и профитабилности, а побољшан је и квалитет кредитног портфеља. Иако је ублажен, кредитни ризик и даље представља доминантан ризик у банкарском сектору БиХ, а ниво некавалитетних кредита је посебно висок у сектору нефинансијских предузећа. И поред високе ликвидности банкарског сектора, слаба кредитна активност је и даље једна од његових главних карактеристика. Услијед релативно слабе потражње приватног сектора за кредитима, банке настављају повећавати изложеност према сектору владе куповином хартија од вриједности ентитетских влада. Активне каматне стопе биљеже опадајући тренд и налазе се на најнижем нивоу забиљеженом у БиХ, али се и даље значајан број кредитних уговора закључује уз промјењиву каматну стопу, што у случају раста каматних стопа у будућности може додатно допринијети јачању

кредитног ризика. Истовремено, пасивне каматне стопе настављају се смањивати бржим интензитетом у односу на активне каматне стопе, те слаби интерес депонената за орочавање депозита, што представља ограничавајући фактор стабилном финансирању из домаћих извора.

У складу са својом законском обавезом, ЦББиХ је у 2016. години наставила успјешно подржавати функције платног промета путем савремених обрачунских и платних система за извршавање међубанкарских трансакција. Одржавањем Централног регистра кредита с дневно ажурираним подацима, ЦББиХ је омогућила финансијским институцијама боље управљање кредитним ризиком кроз

праћење кредитне изложености и кредитне историје клијената. Такође, одржавајући Јединствени регистар трансакционих рачуна и јединствену базу података свих блокираних рачуна пословних субјеката у БиХ, пословним субјектима је омогућен увид у статус њихових постојећих или потенцијалних пословних партнера.

У 2016. години и првој половини 2017. године домаће институције наставиле су с активностима на измјенама и доградњи регулаторног оквира који уређује пословање финансијског сектора БиХ у циљу усклађивања с најбољим европским праксама као и побољшања пословног окружења финансијских посредника.

1. Трендови и ризици из међународног окружења

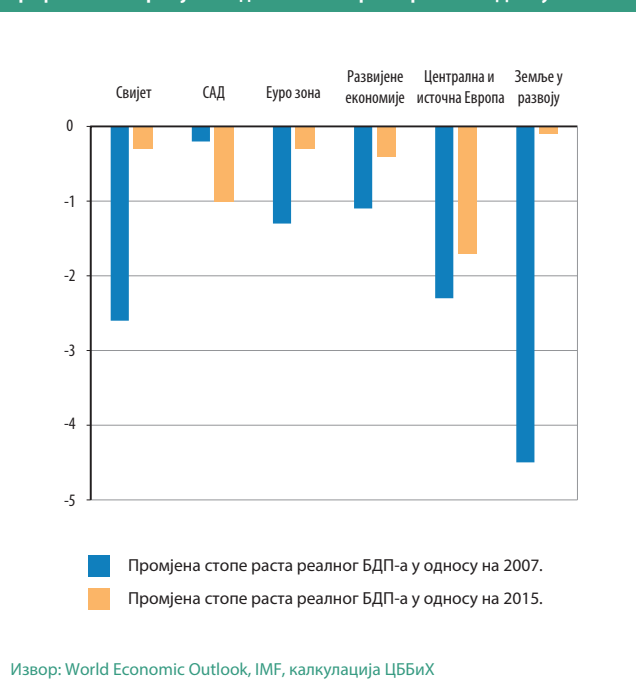
Циљ овог поглавља је да укаже на најзначајније ризике у међународном окружењу. Ризици из макроекономског окружења посматрају се с аспекта ефеката које могу имати на банкарски сектор земаља еврозоне (потпоглавље 1.2.1), као и с аспекта ефеката на реални сектор ових земаља (потпоглавље 1.2.2). Посебна пажња се посвећује идентификованим ризицима из макроекономског окружења који могу имати утицај на банкарски сектор БиХ или цјелокупну домаћу економију.

1.1 Трендови у међународном окружењу

Као основне карактеристике глобалне економије у 2016. години истичу се: успоравање раста глобалне економије, јачање геополитичких ризика, постепена нормализација монетарне политике ФЕД-а и наставак провођења неконвенционалних мјера монетарне политике Европске централне банке (ЕЦБ) и осталих водећих централних банака, те слабљење дефлаторних притисака. Слабији опоравак свјетске привреде у 2016. години под утицајем је споријег раста америчке економије у односу на ранија очекивања, као и успоравања раста у еврозони, упркос стимулативним мјерама монетарне политике ЕЦБ-а. Годину 2016. обиљежиле су турбуленције на финансијским тржиштима, понајвише узроковане резултатима референдума којим је изгласан излазак Велике Британије из Европске уније, а потом и резултатима америчких предсједничких избора у новембру 2016. године, те резултатима референдума у Италији крајем године. Цијене нафте и других сировина су расле у току године, што је подстакло инфлаторна кретања на глобалном нивоу.

У току 2016. године дошло је до успоравања раста свјетске економије у односу на претходну годину, а стопа раста износила је 3,1% што је најнижа стопа од 2009. године (графикон 1.1). На успорени раст економске активности у највећој мјери је утицало успоравање раста развијених економија, али и настављено успоравање раста економске активности земаља у развоју, чему је највише допринијело успоравање економског раста Кине. Русија постепено излази из рецесије, захваљујући јачању домаће потражње и расту цијена нафте на свјетским тржиштима. Према пројекцијама ММФ-а очекује се да ће Русија у 2017. години изаћи из рецесије и остварити раст економске активности од 1,4%. У 2017. години се очекује и окончање рецесије у Бразилу, а пројектирани раст економске активности за ову земљу износи 0,2%.

Графикон 1.1: Промјена годишње стопе раста реалног БДП-а у 2016.

Економски опоравак земаља чланица еврозоне у 2016. години био је неравномјеран и релативно слаб и поред наставка провођења мјера експанзивне монетарне политике ЕЦБ-а. Стопа раста земаља еврозоне у 2016. години је износила 1,7%, а према пројекцијама ММФ-а оваква динамика раста ће се наставити и у 2017. години. Ирска је и у 2016. години најбрже растућа економија еврозоне, а значајан економски раст поред Ирске остварила је и Шпанија. Економија Њемачке, такође, је остварила значајан економски раст у 2016. години. Уз стабилну домаћу потрошњу, највећи допринос расту њемачке привреде дао је раст извоза, и то претежно у друге земље чланице еврозоне. С друге стране, Италија наставља биљежити ниске стопе раста, првенствено због слабости у јавном и фискалном сектору земље. Економски раст Грчке значајно је успорен у посљедњем кварталу 2016. године услед неизвјесности о резултатима преговора с међународним кредиторима за исплату нове трансхе у оквиру трећег програма финансијске помоћи Грчкој. Министри финансија еврозоне размотрили су ублажавање дуга и исплату нове помоћи Грчкој, након што је Грчка влада у мају 2017. године усвојила нове мјере штедње. Према пројекцијама ММФ-а доћи ће до опоравка Грчке економије у 2017. години под условом наставка програма финансијске помоћи, а годишњи раст БДП-а би требао износити 2,7%.

Раст економске активности Велике Британије на крају 2016. године је такође успорен и износио је 1,8%.

Ипак, стопа раста на крају 2016. године је и даље изнад просјека осталих земаља ЕУ. Посљедице изласка Велике Британије из Европске уније нису се значајније одразиле на економску активност која је подржана снажном домаћом потрошњом, као и мјерама монетарне политике Банке Енглеске. Очекује се да би се негативне посљедице Бреگزита ипак могле значајније одразити на економски раст земље у наредним годинама, зависно од реализације активности приликом изласка Велике Британије из ЕУ.

Економски опоравак САД-а у 2016. години је настављен, али знатно споријим интензитетом у односу на претходну годину. Годишњи раст реалног БДП-а је износио 1,6%, што је најнижа стопа раста у посљедних пет година. На успоравање америчке привреде у 2016. години утицао је значајан пад инвестиција, као и стагнација извоза. Истовремено, услови на тржишту рада наставили су се побољшавати, тако да је стопа незапослености на крају 2016. године износила 4,7% док је у априлу 2017. године достигла најнижи ниво од маја 2007. године и износила је 4,4%.

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста				Промена у односу на пројекцију из октобра 2016.	
	2015.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.
Свијет	3,4	3,1	3,5	3,6	0,0	0,1
Развијене економије	2,1	1,7	2,0	2,0	0,1	0,2
ЕУ	2,0	1,7	1,7	1,6	-0,2	0,0
Ервона	2,0	1,7	1,7	1,6	0,0	0,2
САД	2,6	1,6	2,3	2,5	0,0	0,1
Јапан	1,2	1,0	1,2	0,6	0,5	0,6
Кина	6,9	6,7	6,6	6,2	0,1	0,4
Велика Британија	2,2	1,8	2,0	1,5	0,0	0,9
Русија	-2,8	-0,2	1,4	1,4	0,6	0,3
Земље у развоју	4,2	4,1	4,5	4,8	-0,1	-0,1
Централна и Источна Европа	4,7	3,0	3,0	3,3	-0,3	-0,1
БиХ	3,1	2,5	3,0	3,5	-0,5	-0,2
Главни спољнотрговински партнери						
Њемачка	1,5	1,8	1,6	1,5	0,1	0,2
Хрватска	1,6	2,9	2,9	2,6	1,0	0,8
Србија	0,8	2,8	3,0	3,5	0,3	0,2
Италија	0,8	0,9	0,8	0,8	0,1	-0,1
Словенија	2,3	2,5	2,5	2,0	0,2	0,7
Аустрија	1,0	1,5	1,4	1,3	0,1	0,2
Црна Гора	3,4	2,4	3,3	3,4	-2,7	-0,3

Извор: World Economic Outlook, IMF, April 17, калкулација ЦББиХ

У наредном периоду очекује се јачање глобалног економског раста захваљујући опоравку инвестиција, производње и трговине, а према пројекцијама ММФ-а реални раст свјетског БДП-а у 2017. години би требао износити 3,5% док се у 2018. години очекује раст од 3,6%.

Убрзани економски раст свјетске економије у 2017. години највећим дијелом се заснива на економском опоравку земаља у развоју, односно земаља извозница нафте и осталих берзанских добара услјед опоравка цијена сировина на свјетском тржишту. Када је ријеч о развијеним економијама, у 2017. години се очекује повећање економске активности, посебно економија САД-а, Јапана и Велике Британије.

FED је у 2016. години наставио с провођењем мјера у склопу постепене нормализације монетарне политике, подстакнут даљним јачањем тржишта рада као и постепеним растом инфлације која је близу циљаног нивоа од 2%, те наставком економског опоравка америчке привреде. У децембру 2016. године FED је други пут од почетка финансијске кризе подигао референтне каматне стопе за четвртину процентног поена на ниво од 0,50% до 0,75%, а затим и у марту 2017. године за још четвртину процентног поена на ниво од 0,75% до 1,00%, а до краја године се очекују још два повећања референтних каматних стопе.

С друге стране, ЕЦБ је у току 2016. године и првом кварталу 2017. године задржала кључне каматне стопе непромијењеним. Референтна каматна стопа задржана је на нивоу од 0%, каматна стопа на депозите банака код ЕЦБ-а задржана је на -0,40%, док је каматна стопа по којој ЕЦБ кредитира комерцијалне банке задржана на 0,25%. У наредном периоду не очекује се раст кључних каматних стопе. Програм откупа државних и корпоративних обвезница укупне вриједности од 80 милијарди мјесечно био је актуелан у цијелој 2016. години, а у априлу 2017. године, смањен је на 60 милијарди евра мјесечно до краја 2017. године, с могућношћу продужења у зависности од инфланторних кретања у еврозони. Инфлација у еврозони подстакнута је значајнијим порастом цијена енергената у другој половини 2016. и првој половини 2017. године. Инфлација у еврозони у децембру 2016. године износила је 1,1% док је у мају 2017. године износила 1,4%. С друге стране, још увијек недовољан раст базе инфлације која не обухвата цијене енергената и хране указује на чињеницу да су мјере квантитативног попуштања и даље неопходне за постизање стабилности цијена у средњем року.

Банка Енглеске је такође наставила проводити експазивну монетарну политику те је у августу 2016. године увела нови пакет стимулативних мјера, укључујући смањење референтне каматне стопе за 25 базних поена, и то на рекордно низак ниво од 0,25%, с претходних 0,50%. Програм квантитативних олакшица повећан је за 60 милијарди GBP на укупан износ од 435 милијарди GBP, а укључиваће и куповину корпоративних обвезница у износу од 10 милијарди GBP у наредних 18 мјесеци. Пакет стимулативних мјера укључује и нови програм кредитних олакшица (Term Funding Scheme)

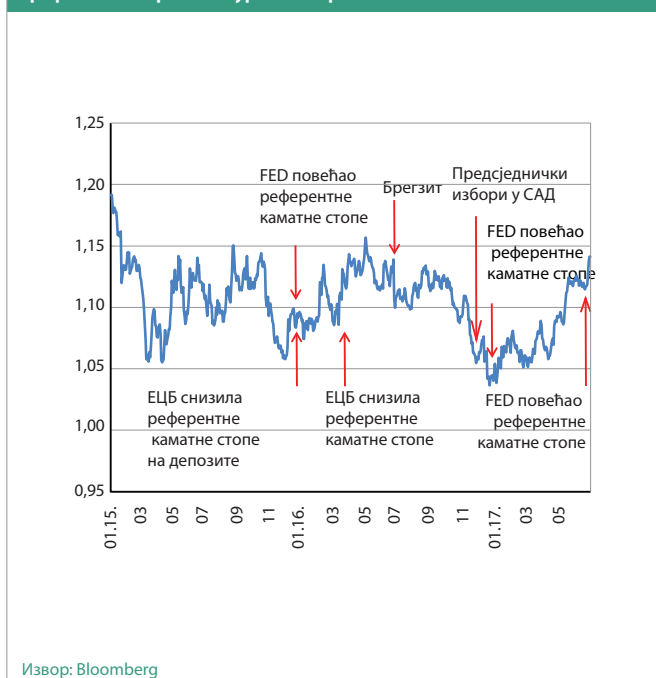
у износу од 100 милијарди GBP, којим се гарантује да ће банке наставити давати кредите и након смањења каматних стопа. Банка Енглеске је најавила и могућност додатног снижавања референтне каматне стопе.

Почетак новог циклуса подизања референтних каматних стопа FED-а, те, с друге стране, наставак провођења политике квантитативног попуштања ЕЦБ-а, као и јачање политичког ризика унутар еврозоне, утицали су на кретање курса евра према долару у другој половини 2016. године. Курс евра према долару је након јачања у првој половини 2016. године у другом дијелу године забиљежио пад услјед очекиваног повећања референтних каматних стопа FED-а. Евро је додатно депрецирао према долару након објаве резултата америчких предсједничких избора у новембру, када је забиљежио до тада најнижу вриједност у 2016. години, од 1,05 EUR/USD. Најава о поновном подизању референтних каматних стопа FED-а у марту 2017. године није утицала на јачање вриједности долара у односу на евро као што се десило у два претходна наврата, будући да су се очекивања тржишта о подизању референтних каматних стопа већ раније одразила на курс долара. Курс долара је депрецирао према осталим водећим свјетским валутама у првој половини 2017. године, услјед очекивања да би у наредном периоду и остале водеће централне банке могле почети са затезањем монетарне политике подстакнуте бржим економским опоравком. Просјечни курс EUR/USD у јуну 2017. године износио је 1,12 EUR/USD. Одлука о изласку Велике Британије из ЕУ утицала је на оштар пад вриједности фунте али и евра према водећим свјетским валутама. Курс фунте према евр и долару додатно је депрецирао почетком 2017. године након што су започели преговори о изласку Велике Британије из ЕУ.

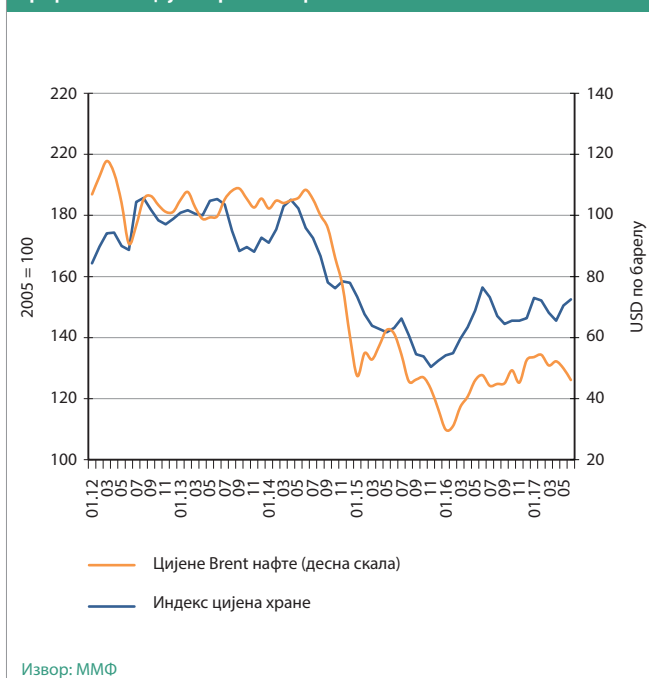
У прва три квартала 2016. године биљежен је снажан раст цијене злата. Након што су објављени резултати предсједничких избора, цијена злата је до краја године падала и завршила 2016. годину на нивоу од 1157 USD за унцу, што је за 12,8% ниже у односу на цијену злата на крају трећег квартала. На поновни раст цијена злата у првој половини 2017. године, изнад 1200 USD за унцу, утицало је јачање политичке неизвјесности у еврозони, услјед почетка преговора о изласку Велике Британије из ЕУ, као и неизвјесност у погледу промјене економских политика нове администрације у САД-у, те слабљења долара.

Након што су почетком 2016. године достигле најнижи ниво у посљедњих 13 година, цијене нафте на свјетским тржиштима су расле у другој половини 2016. године, што је у највећој мјери резултат смањења залиха сирове нафте и договора чланица Организације земаља извозница нафте (OPEC) о смањеној производњи нафте за 1,2 милиона барела дневно с почетком од јануара 2017. године. Русија је такође заједно с још десет земаља које нису чланице OPEC-а пристала смањити производњу нафте како би подржала раст цијена нафте. Цијена нафте је на крају 2016. године износила 57 долара по барелу, што представља значајан пораст у односу на крај претходне године. Цијену нафте почетком 2017. године одржала је процјена да је 11 чланица OPEC-а већ у јануару забиљежило више од 90 посто планираног смањења производње. С друге стране, расте производња нафте у САД-у, што ће сигурно утицати на кретање цијене нафте у наредном периоду. Поред цијена енергената, крајем 2016. године расле су цијене и осталих сировина, те цијене хране, што је подстакло инфлаторна кретања у САД-у и еврозони (графикон 1.3).

Графикон 1.2: Кретање курса USD према EUR

Графикон 1.3: Цијене хране и нафте

1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Најзначајнији ризик у ЕУ и еврозони је успорен економски раст уследидаљениског нивоа инвестиција, успореног раста извоза, те политичке неизвјесности. Политичке прилике у значајној мјери успоравају провођење фискалних и структурних реформи, тако да одрживост јавног дуга појединих земаља чланица ЕУ представља значајан извор ризика. Појачани ризици произилазе и из самог банкарског сектора који није у могућности да услед ниских каматних маржи из своје основне дјелатности генерише неопходан ниво профита за наставак пословања. Такође, у појединим земљама висок ниво некавалитетних кредита представља додатно оптерећење за банкарске секторе ових земаља. Посебно су изражени ризици у банкарском сектору Италије који, у случају њиховог прелијевања, могу представљати значајну пријетњу цијелокупном банкарском сектору ЕУ.

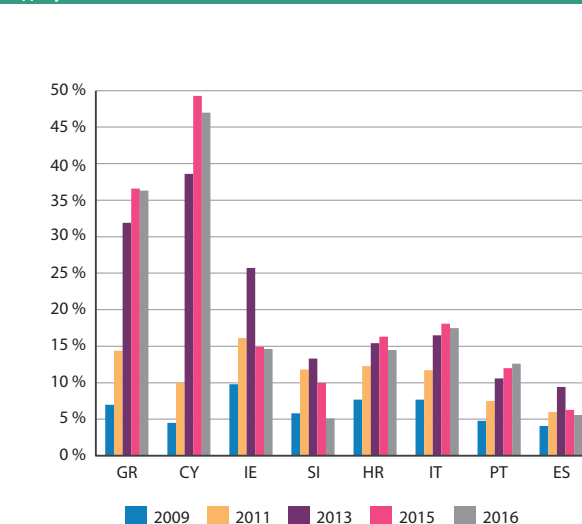
1.2.1 Ефекти на банкарски сектор

Банкарски сектор еврозоне у 2016. години карактерише побољшана капитализованост, постепени али и даље успорен опоравак кредитне активности, ниска профитабилност и висок ниво некавалитетних потраживања у појединим земљама. Наставак политике ниских каматних стопа заједно с повећаном потражњом за кредитима допринијело је динамичнијем кредитном расту. Ипак кредитна активност се разликује између земаља еврозоне, при чему се кредитирање реалног сектора и даље смањује у земљама које су највише погођене финансијском кризом (Италија, Кипар, Грчка, Португал и Шпанија). Један од основних ризика по стабилност банкарског сектора еврозоне је изнимно ниска профитабилност и одрживост постојећих пословних модела банака услед смањења нето каматних прихода. Пад прихода услед ниске каматне марже само је дијелом надомјештен кредитним растом који је још увијек слаб и неравномјеран. Како би компензовале смањење нето каматних прихода, банке настоје прилагодити своје пословне моделе ослањајући се на изворе прихода по основу накнада и провизија. Оваквим приступом банке настоје да диверзификују изворе прихода, међутим приходи остварени по основу накнада и провизија такође су исказали значајну осјетљивост на погоршање макроекономских прилика. Истовремено, и даље висок ниво некавалитетних потраживања стварао је додатни притисак на профитабилност банака еврозоне.

Квалитет aktive банака ЕУ наставља се постепено побољшавати, те је учешће некавалитетних у укупним

кредитима за банкарски сектор ЕУ износило 5,4% на крају 2016. године, чему највише доприноси смањење некавалитетних кредита у сектору предузећа. Некавалитетна потраживања имају тренд пада у готово свим земљама еврозоне, укључујући и земље које имају највећи износ некавалитетних у укупним потраживањима. Ипак, процес рјешавања проблема некавалитетних потраживања и даље је успорен, а једна трећина земаља чланица ЕУ и даље има јако високо учешће некавалитетних у укупним потраживањима. Ниво некавалитетних потраживања се значајно разликује између земаља чланица ЕУ. Највећи ниво некавалитетних кредита биљеже банкарски сектори Кипра (47,0%), Грчке (36,3%) и Италије (17,5%), а затим и земаља попут Ирске, Хрватске и Португала чији се ниво некавалитетних у укупним кредитима креће и даље изнад 10% (графикон 1.4).

Графикон 1.4: Учешће некавалитетних у укупним кредитима у одабраним земљама ЕУ

Извор: ММФ

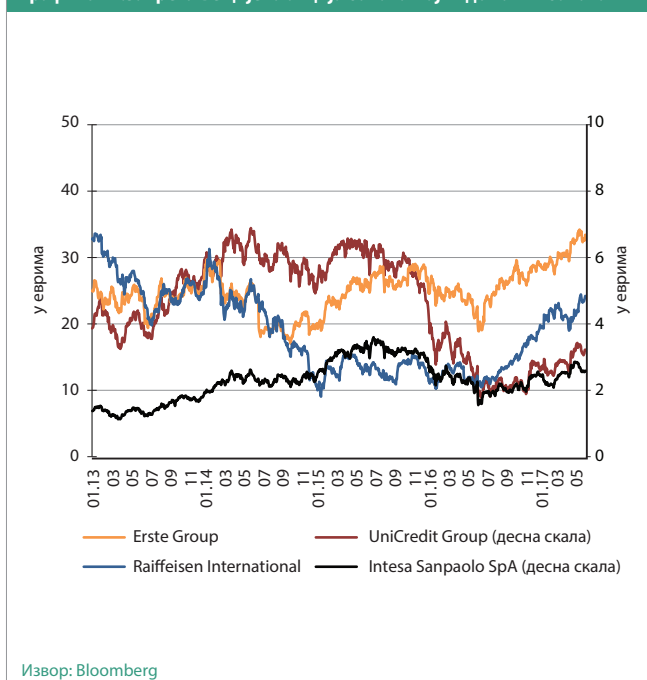
Проблеми у банкарском сектору Италије у 2016. години представљају још један од значајних ризика по стабилност банкарског сектора еврозоне. Влада Италије је у току 2016. године предузела низ мјера како би подржала процес рјешавања проблема некавалитетних кредита, који на крају године износе око 360 милијарди евра, односно 17,5% укупних кредита. У фокусу банкарског сектора Италије у другој половини 2016. године били су проблеми у трећој по величини банци Monte dei Paschi di Siena, те још неколико италијанских банака попут банака Veneto Banca и Banca Popolare di Vicenza. Италијански парламент је донио закон који предвиђа формирање фонда за подршку проблематичним банкама у износу од 20 милијарди евра. Monte dei Paschi di Siena је прва банка која је тражила

средства из новог програма, будући да планирана докапитализација ове банке крајем 2016. године није била реализована. У јулу 2017. Европска комисија одобрила је превентивну докапитализацију ове банке у износу 8,1 милијарду EUR, при чему је одобрено коришћење државне помоћи од 5,4 милијарде EUR. У јуну 2017. године Intesa Sanpaolo S.p.A. преузела је дио квалитетне имовине и обавеза банака у ликвидацији Banca Popolare di Vicenza и Veneto Banca, док је италијанска влада у овом случају најавила највећи програм спашавања банака, тежак 17 милијарди EUR. Значајне слабости у пословању исказивала је и највећа италијанска банка UniCredit S.p.A. Банка је у току 2016. године извршила једнократни отпис неквалитетних потраживања у укупном износу од 12,2 милијарде евра, због чега је остварила велике губитке у пословању на крају године, услед чега јој је стопа адекватности капитала пала испод регулаторног минимума. Банка је крајем 2016. године објавила нови стратешки план пословања у склопу којег је у марту 2017. године успјешно извршена докапитализација у укупном износу од 13 милијарди евра.

ЕБА је у јулу 2016. године објавила резултате тестова на стрес проведених у току првог квартала 2016. године који су обухватили 51 банкарску групацију, односно 70% активе банкарског сектора еврозоне. Циљ тестова на стрес проведених у 2016. години био је да омогући супервизорима, банкама и учесницима на тржишту јединствени аналитички оквир за конзистентно упоређивање и оцјену отпорности великих банака из ЕУ, као и банкарског система ЕУ на снажне макроекономске шокове. Тест на стрес је био дизајниран тако да би се могао користити као кључни инпут у SREP-у (Supervisory Review Evaluation Process) у 2016. години, с примарним циљем успостављања смјерница за Пилар 2 и није било предвиђено подузимање корективних мјера од стране регулатора на основу резултата тестова на стрес. Резултати тестова на стрес указали су да је банкарски сектор ЕУ отпоран на претпостављене шокове, првенствено као резултат значајног капиталног јачања банака у протеклом периоду. Резултати тестова на стрес по појединачним банкама значајно су варирали, те је Banca Monte dei Paschi di Siena S.p.A. исказала негативну вриједност коефицијента CET1 на крају 2018. године, док су све друге банке задовољавале минимално потребан ниво коефицијената капитализованости. Међутим, поједине банке попут Banco Popular Espanol S.A, Allied Irish Bank Plc, Barclays Plc, Commerzbank AG и Deutsche Bank AG исказале су значану осјетљивост на претпостављене шокове. Поред ових банака, значајне слабости су исказале и банкарске групације UniCredit S.p.A и Raiffeisen Bank International AG.

Цијене акција банака су у 2016. години биле под значајним притиском услед ниске профитабилности узроковане успореним економским опоравком у земљама еврозоне, као и ниским каматним стопама. Банкарски сектор еврозоне оптерећен је ненаплативим кредитима у укупном износу од милијарду евра, што ствара додатни притисак на цијене акција банака, а посебно код појединих земаља с израженим рањивостима попут Италије, Португала и Шпаније. Политичка неизвјесност узрокована Брезитом, уставним референдумом у Италији те потенцијалном опасношћу од прелијевања проблема из банкарског сектора Италије на финансијски сектор осталих чланица еврозоне, додатно су утицали на пад вриједности акција у 2016. години. Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, на крају 2016. године тржишна вриједност UniCredit S.p.A. и Intesa Sanpaolo S.p.A. умањења је у односу на крај 2015. године за 47%, односно 22% вриједности респективно. Цијена акција Raiffeisen Bank International AG крајем 2016. године била је већа за 28% у односу на исти период 2015. године (графикон 1.5). Цијене акција банака еврозоне су расле крајем 2016. године, те у првој половини 2017. године услед оптимистичнијих очекивања о економском расту земаља еврозоне, као и резултата предсједничких избора у Француској.

Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака

Кредитни рејтинзи банкарских групација које послују у БиХ нису се значајније мијењали у 2016. години. Рејтинг агенција Standard and Poor's (S&P) потврдила је кредитни рејтинг БББ- са стабилним изгледима за двије италијанске банкарске групације које послују у БиХ, Intesa Sanpaolo

S.p.A. и Unicredit S.p.A. Кредитни рејтинг Raiffeisen Bank International AG је такође потврђен, док су изгледи повећани с негативних на позитивне услјед побољшања економских услова у земљама у којима банка послује, као и смањења изложености банке ка страним тржиштима. Дугорочни кредитни рејтинг Нове Љубљанске Банке д.д. Љубљана је повећан у 2017. години с ББ- на ББ, док су изгледи остали позитивни услјед побољшаних економских услова на тржишту Словеније, као и наставка процеса реструктурисања и ефикасног рјешавања проблема некавалитетних потраживања банке.

Услјед слабости с којима се у претходним периодима суочавао банкарски сектор, дошло је до постепеног раста других сегмената финансијског тржишта ЕУ, првенствено инвестиционих фондова. У периоду финансијске кризе, инвестициони фондови су дјеловали као важан извор финансирања за реалну економију будући да су банке значајно смањиле изложености према приватном сектору. У 2016. години пословне активности ових институција наставиле су се повећавати, чиме се и све више ризика по финансијску стабилност генерише из небанкарског финансијског сектора, чије пословање је у правилу слабије регулисано. Имајући у виду њихову повезаност с остатком финансијског система, проблеми у пословању ових институција се преко финансијских тржишта и осталих финансијских посредника врло брзо могу проширити и на остале финансијске институције, посебно на банке.

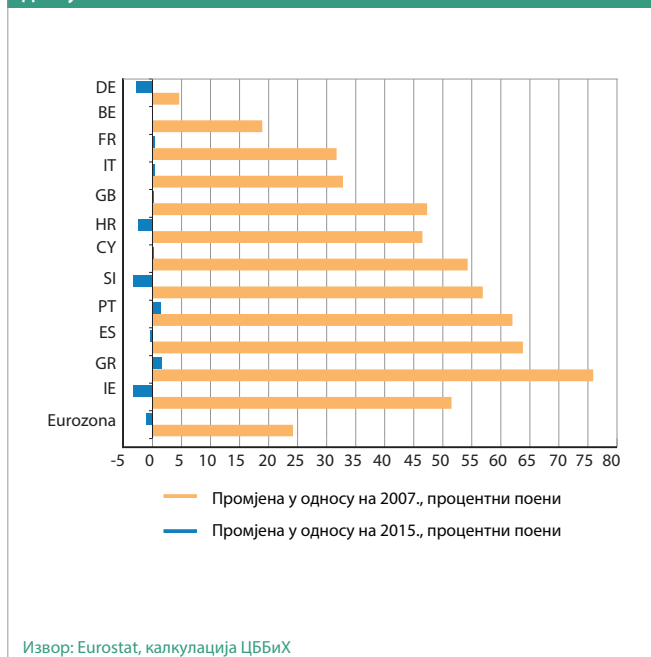
1.2.2 Ефекти на реални сектор

Економски раст еврозоне у 2016. години у највећој мјери је подржан растом домаће тражње, што се огледа у повећању инвестиција и приватне потрошње. Стопа раста реалног БДП-а еврозоне у 2016. години износила је 1,7%. Раст инвестиција подржан је повољним условима финансирања као и побољшаном профитабилношћу сектора предузећа, док је приватна потрошња расла услјед побољшаних услова на тржиштима рада. Годишња стопа инфлације у еврозони у 2016. години износила је 0,2%. Стопа инфлације, подржана растом цијена енергената и хране расла је крајем 2016. године, те у првој половини 2017. године. Стопа инфлације је у децембру 2016. године износила 1,1%, док је у мају 2017. године достигла ниво од 1,4%.

Јавни дуг земаља чланица еврозоне, изражен у процентима БДП-а, и у 2016. години наставља се постепено смањивати, те је у односу на 2015. годину нижи за 1,1 процентни поен на нивоу еврозоне, те за 1,4 процентна поена на нивоу ЕУ. И поред постепеног смањења јавног дуга на нивоу еврозоне и ЕУ, задуженост

у појединим земљама је јако висока, те још увијек расте, због чега одрживост јавног дуга и даље представља значајан извор ризика. Јавни дуг чак пет земаља чланица еврозоне премашује износ њиховог БДП-а, и то: Грчке, Италије, Португала, Белгије и Кипра, док у још осам земаља еврозоне износ јавног дуга премашује 60% БДП-а. Међу посматраним земљама највећи раст задужености у 2016. години биљеже Грчка, Португал и Италија (графикон 1.6). Споро и неефикасно провођење структурних и фискалних реформи у овим земљама, те спор економски опоравак утицали су на несразмјеран раст приноса на обвезнице ових земаља, што ствара додатни притисак на јачање ризика одрживости јавних финансија. С друге стране, највеће смањење јавног дуга у процентима БДП-а забиљежено је у Словенији и Ирсској, а затим у Њемачкој и Хрватској.

Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2016.

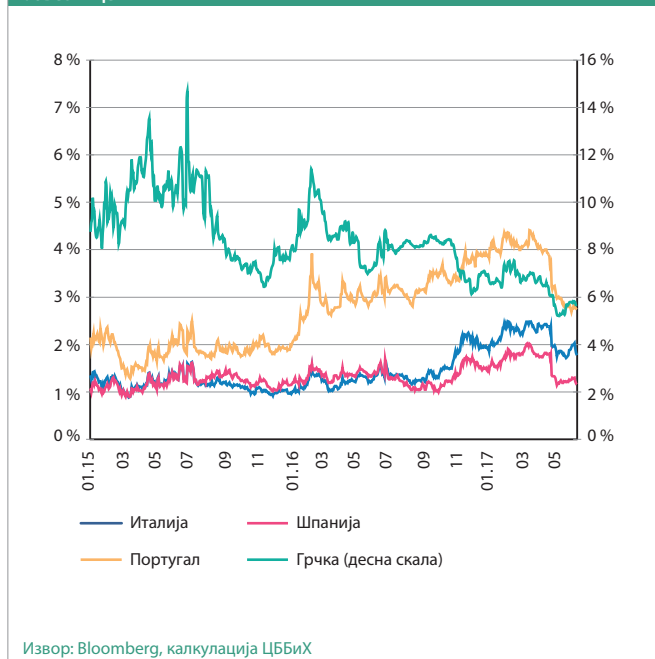

Извор: Eurostat, калкулација ЦББиХ

Буџетски дефицит земаља еврозоне изражен у процентима БДП-а мањи је за 60 базних поена у односу на 2015. годину, док је у ЕУ смањен за 70 базних поена, и износио је 1,5% и 1,7% респективно. Међутим, фискална одрживост и даље представља изазов за бројне чланице еврозоне и ЕУ услјед спорог провођења структурних реформи. Тако су Португал, Италија и Шпанија, и поред потребе за наставком значајније фискалне консолидације која је неопходна да би се буџетски дефицит одржавао на циљаном нивоу од 3% БДП-а, најавиле програме потрошње који имају за циљ да подрже опоравак економије. Политичке прилике би могле утицати на спорије провођење структурних реформи и у наредном периоду, с обзиром на то да се у 2017. години одржавају избори у неколико највећих земаља чланица.

У прва три квартала 2016. године настављен је пад приноса на обвезнице већине земаља еврозоне услед наставка провођења мјера експазивне монетарне политике ЕЦБ-а, успореног економског раста те и даље ниске инфлације. Приноси на њемачке десетогодишње обвезнице су након објаве резултата референдума у Великој Британији у јуну достигли рекордно низак ниво од чак -0,19%. Ипак, услед значајних економских проблема с којима се суочавају поједине земље с периферије ЕУ, попут Португала, Италије и Шпаније, приноси на десетогодишње обвезнице ових земаља су и даље на знатно вишем нивоу у односу на приносе сигурнијих обвезница еврозоне (графикон 1.7). Након што су достигли рекордно ниске нивое, приноси на државне обвезнице еврозоне су постепено расли крајем 2016. године, под утицајем спекулација о могућем смањењу обима квантитативних олакшица. Приноси на десетогодишње њемачке државне обвезнице су у октобру 2016. године, први пут од објављивања резултата референдума у Великој Британији, изашли из негативне зоне. Поред бољих изгледа за економски раст еврозоне те постепеног опоравка инфлације који утичу на раст приноса, раст приноса на обвезнице САД-а и очекивани наставак затезања монетарне политике, индиректно доприносе расту приноса на дугорочне обвезнице еврозоне. У првој половини 2017. године евидентан је благи раст приноса на обвезнице земаља еврозоне, али је њихово кретање волатилно услед неизвјесности о стабилном опоравку инфлације и динамици економске сарадње са САД-ом.

Графикон 1.7: Распон у односу на десетогодишње њемачке државне обвезнице

Као посљедица одлуке Велике Британије да напусти ЕУ, у јуну 2016. године кредитна агенција S&P снизила је

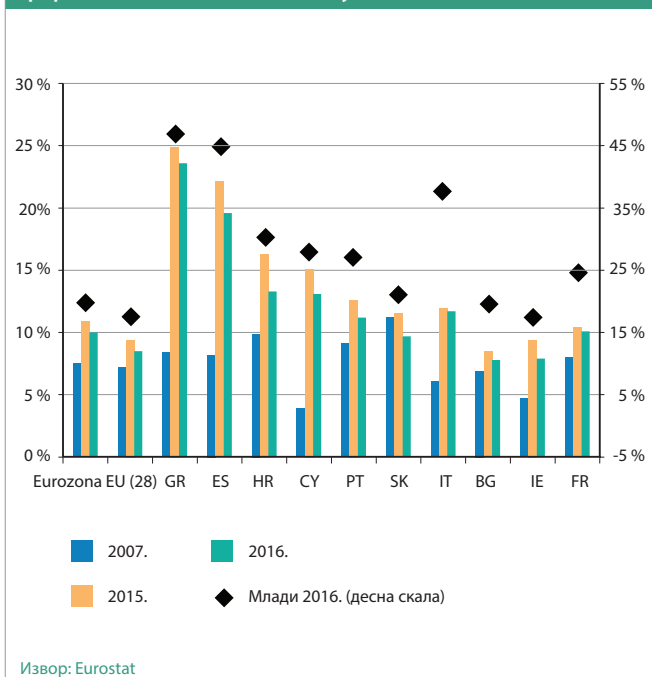
дугорочни кредитни рејтинг ЕУ за један степен на AA с AA+. Кредитни рејтинг Велике Британије такође је снижен с најбоље оцјене AAA на AA. Агенција S&P је у току 2016. године повећала кредитни рејтинг Грчке са ЦЦЦ+ на Б- са стабилним изгледима услед бољих изгледа за економски опоравак земље. Рејтинг агенција Fitch је смањила дугорочни рејтинг Белгије за једну степеницу на AA- са „стабилним“ изгледима, услед очекивања да ће доћи до раста буџетског дефицита Белгије у односу на БДП, те да ће јавни дуг износити 107% БДП-а, што је међу највећим у групи земаља с AA рејтингом. Почетком 2017. године S&P је повећала кредитни рејтинг Кипра услед бржег економског опоравка и фискалне консолидације, те је потврдила кредитни рејтинг Грчке, Италије, Португала и Велике Британије. Кредитни рејтинг Грчке потврђен је почетком 2017. године, без обзира на застоје у провођењу трећег по реду програма економске помоћи, услед очекивања да ће Грчка ипак са закашњењем испунити све услове за исплату нове транше, те да ће успјети благовремено сервисирати дугове. Потврђен је и кредитни рејтинг Италије на БББ- са стабилним изгледима услед очекивања о наставку економског опоравка земље те стабилизацији јавног дуга. Ипак привредни раст Италије је и даље слаб, док су дугорочни изазови по фискалну одрживост земље још израженији након неуспјеха референдума о уставним реформама, услед чега у наредном периоду може доћи до убрзаног слабљења кредитног рејтинга земље. Кредитни рејтинг Велике Британије такође је потврђен на AA с негативним изгледима услед неизвјесности везано за негативне посљедице изласка из ЕУ на економски раст земље. Изгледи за кредитни рејтинг Шпаније су повећани са стабилних на позитивне, док је дугорочни кредитни рејтинг задржан на БББ+ у складу с очекивањима о наставку економског опоравка и консолидације буџета.

Када је ријеч о земљама из региона, агенција S&P је крајем 2016. године повећала изгледе за кредитни рејтинг Хрватске с негативних на стабилне услед снажнијег економског раста земље који је допринио и смањењу фискалног дефицита и јавног дуга. Изгледи за кредитни рејтинг Србије такође су повећани са стабилних на позитивне захваљујући наставку успјешног провођења програма фискалне консолидације, што је омогућило смањење учешћа јавног дуга у БДП-у као и структурних реформи које су повећале способност привреде да одговори на шокове и убрзале економски раст земље. Кредитни рејтинг Албаније је потврђен у 2017. години, након што је почетком 2016. повећан на Б+ са стабилним изгледима, услед очекивања о наставку процеса фискалне консолидације и смањења јавног дуга те

напретка у изградњи и јачању институционалног оквира земље. Кредитни рејтинг Црне Горе, Б+ с негативним изгледима, такође је потврђен услед ризика о даљњем повећању задужености уколико влада не успије спровести план фискалне консолидације, те ризика о даљњем продубљењу дефицита платног биланса. У табели А1 Статистички додаток дат је преглед промјена кредитног рејтинга у периоду од 2009. до маја 2017. године за земље које су у претходном периоду биле највише погођене финансијском и економском кризом.

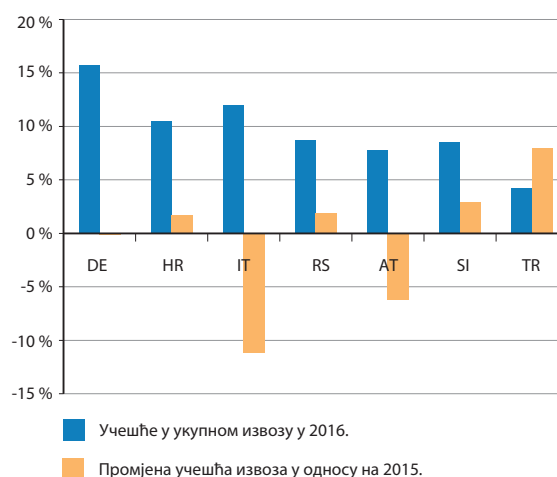
Услови на тржишту рада се настављају побољшавати, што се огледа у умјереном расту плата и смањењу стопе незапослености у ЕУ и еврозони која је на крају 2016. године била на најнижем нивоу од 2009. године. Стопа незапослености је на крају 2016. године на нивоу еврозоне износила 10% док је на нивоу ЕУ износила 8,5%. Услови на тржишту рада и даље се значајно разликују између земаља чланица еврозоне. Многе земље еврозоне успјеле су смањити стопу незапослености на ниво од прије финансијске кризе, међутим поједине чланице и даље имају забрињавајуће високе стопе незапослености. Највеће стопу незапослености на крају 2016. године биљеже Грчка (23,6%) и Шпанија (19,6%), док с друге стране, најниже стопе незапослености биљеже Чешка (4,0%) и Њемачка (4,1%). Највеће смањење стопе незапослености у односу на крај 2015. године забиљежиле су Хрватска, и то за 2,8 процентних поена, затим Шпанија за 2,5 процентна поена и Кипар за 1,9 процентних поена. Стопе незапослености младих, иако ниже у односу на претходну годину, и даље су на високим нивоима (графикон 1.8).

Графикон 1.8: Стопа незапослености у ЕУ

У току 2016. године, економска кретања у земљама главним спољнотрговинским партнерима БиХ су била релативно повољна. Њемачка, као најзначајнији трговински партнер БиХ, је остварила значајан раст економске активности чему је највише допринио раст домаће потрошње, али и извоза, и то претежено у остале земље чланице ЕУ. Економски раст Аустрије такође је већи у односу на претходну годину, а и економија Словеније је у 2016. години забиљежила економски раст од 2,5%, понајвише захваљујући расту извоза. С друге стране, економија Италије наставља биљежити исподпросјечан раст, услед унутрашњих слабости. Знатно бржи економски раст од очекиваног у 2016. години забиљежиле су Хрватска и Србија, и то 2,9% и 2,8% респективно. Графикон 1.9 приказује учешће извоза у земље најзначајније спољнотрговинске partnere БиХ у 2016. години у укупном извозу као и промјену учешћа у укупном извозу у односу на 2015. годину. Највећи раст извоза у посматраној групи земаља остварен је према Турској, а ова земља сада остварује учешће од 4,3% у укупном извозу БиХ. Забиљежен је и раст извоза према земљама из региона услед постепеног економског опоравка у 2016. години. С друге стране, највећи пад извоза у 2016. години забиљежен је према Италији.

Графикон 1.9: Извоз БиХ у земље главне трговинске partnere

Извор: BHAS, калкулација ЦББиХ

2. Трендови и потенцијални ризици у БиХ

Економија БиХ у 2016. години забиљежила је благи опоравак, али услијед ниских реалних стопа раста у првом полугодишту 2016. године, интензитет економске активности у БиХ на годишњем нивоу није био довољан да би се достигле пројциране стопе раста. Услијед изостанка снажнијег опоравка економске активности у БиХ, ризици који долазе из домаћег окружења и даље су присутни. Ниска куповна моћ представља ограничавајући фактор домаће тражње. Структурни проблеми у виду високе стопе неактивности, високе дугорочне незапослености и високе стопе незапослености младих и даље су присутни и онемогућавају значајнији напредак на тржишту рада и смањење ризика који долазе из овог сегмента економије. Спора динамика опоравка на тржишту рада неповољно се рефлектује на кредитну активност у сектору домаћинстава и спречава снажнији интензитет кредитирања у овом сектору. Осим тога, основни показатељи благостања становништва, стварна индивидуална потрошња по становнику и БДП по становнику и у 2016. години су били на ниском нивоу. С друге стране, неповољно пословно окружење у којем домаћи корпоративни сектор обавља своју пословну активност, не омогућава јачи замах у кредитирању домаћих пословних субјеката. Услијед континуираног раста јавног дуга, ризици повезани с фискалном политиком и даље су присутни. Иако је на нивоу БиХ остварен консолидовани фискални суфицит, вишак прихода у односу на расходе постигнут је захваљујући јавне потрошње.

Иако су првобитне процјене међународних финансијских институција говориле да ће се економски раст у БиХ кретати око 3,0%, остварена стопа раста према прелиминарним подацима Агенције за статистику БиХ у 2016. години износила је 2,0%. Реални раст бруто додане вриједности у 2016. години забиљежен је у готово свим подручјима економских дјелатности. У 2016. години највећи допринос расту реалног БДП-а долази од индустријских дјелатности¹, те је у односу на 2015. годину њихово учешће у генерисању бруто додане вриједности благо повећано. Међутим, услужне дјелатности и даље имају највеће учешће у процесу стварања бруто додане вриједности, док је учешће пољопривреде остало непромијењено у 2016. години. Скроман раст реалног БДП-а у 2016. години дјелимично је посљедица успоравања раста у дјелатности трговине, која, појединачно, има највеће учешће у бруто доданој вриједности. Оваква кретања у дјелатности трговине

неповољно су се одразила и на кредитну активност у овој дјелатности, у којој се након периода раста, биљежи смањење укупних потраживања банкарског сектора. Пад економске активности и обима производње у дјелатности грађевинарства под утицајем је успоравања радова у области нискоградње и инфраструктурних пројеката, односно застоја у изградњи коридора Vc. Дјелатност грађевинарства је једина која у групи индустријских дјелатности биљежи нижи обим економске активности у 2016. години у односу на претходну годину. У 2016. години регистрован је динамичан раст индустријске производње. На годишњем нивоу забиљежено је повећање обима индустријске производње од 4,4%.

Неповољно пословно окружење и лоша конкурентска позиција земље представљају значајну слабост бх. економије. У таквим околностима и способност привлачења иностраног капитала је умањења. Према годишњем извјештају Свјетке банке о лакоћи пословања – Doing Business 2017, БиХ се налази на 81. мјесту у свијету по лакоћи пословања, те је погоршала своју позицију у односу на прошлогодишњи извјештај за два мјеста. Према овом показатељу, БиХ заостаје за свим земљама региона. БиХ је посебно лоше рангирана у области покретања пословања (174. позиција), док је у сегменту рјешавања несолвентности и добијању кредита, БиХ пласирана на 41. и 44. мјесту у свијету. На низак ниво конкурентности бх. економије указује и извјештај Свјетског економског форума о глобалној конкурентности за 2016-2017. годину, према којем се БиХ налази на 107. мјесту од укупно 138 земаља које су обухваћене истраживањем. У односу на претходни извјештај, БиХ је забиљежила побољшање позиције на листи конкурентности и напредовала је за четири мјеста. Ипак, и даље су присутни бројни фактори који ограничавају унапређење конкурентности и пословања попут неучинковите администрације, политичке нестабилности, сложености порезних прописа и порезних стопа, корупције и лоше доступности финансирања. Показатељи пословног окружења и конкурентске позиције упућују на закључак да постоји снажна потреба за провођењем структурних реформи које би осигурале повећање стопе раста бх. економије. Озбиљност овог проблема препознале су и бх. власти које су кроз Реформску агенду показале опредјељеност и почеле подузимати активности на унапређењу пословног окружења.

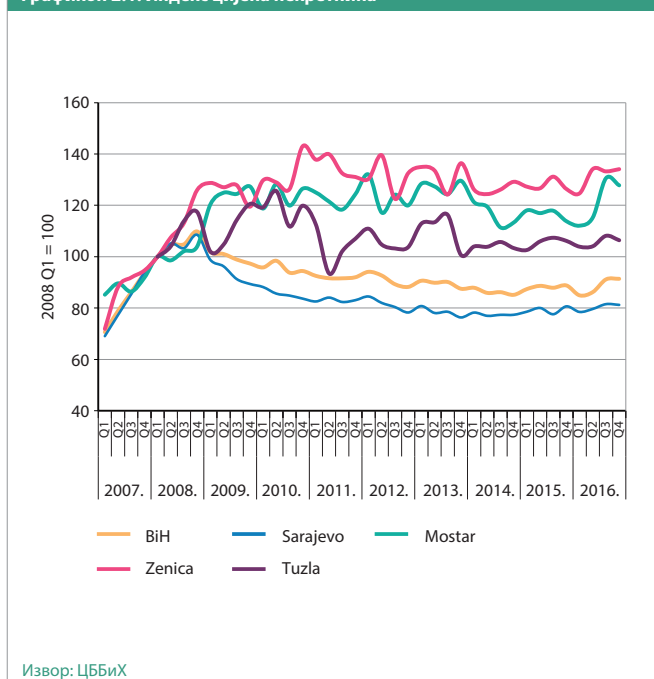
У 2016. години је настављено благо јачање активности на тржишту некретнина у БиХ. На то указују подаци о оствареном промету некретнина стамбене намјене, како у категорији постојећих, тако и у категорији новоизграђених стамбених јединица. Обим промета некретнина из категорије старе градње мјерен бројем продатих

¹ Пољопривредне дјелатности: А; индустријске дјелатности: В, С, Д, Е, F; услужне дјелатности: G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U.

квадратних метара стамбеног простора расте трећу годину узастопно и у односу на претходну годину је порастао за 4,1%. За разлику од претходне године када је раст обима купопродаје некретнина био присутан у свим градовима који су обухваћени у израчуна индекса цијена некретнина, у 2016. је евидентиран нешто мањи промет некретнина у Тузли и у сарајевској општини Нови Град. Као и у протеклој години, највећи обим купопродаје некретнина је остварен у сарајевској општини Центар, у којој се биљежи највећи промет од 2004. године, од када се прикупљају подаци за израчун индекса цијена некретнина. Обим купопродаје некретнина у Зеници и сарајевским општинама Нови Град и Ново Сарајево још увијек није досегао ниво из 2006. и 2007. године, док се у градовима Мостар и Тузла биљежи приближан обим купопродаје као у годинама прије почетка економске кризе.

Раст потражње за некретнинама стамбене намјене потакао је и благи раст цијена некретнина старе градње у 2016. Иако су цијене ових некретнина у првој половини године биле на nižем нивоу у односу на претходну годину, од трећег квартала се биљежи раст цијена стамбеног простора по квадратном метру. Према индексу цијена некретнина за БиХ², благи раст цијена некретнина стамбене намјене је забиљежен у Сарајеву и Тузли, док се нешто значајнији раст цијена биљежи у Зеници и Мостару (графикон 2.1).

Графикон 2.1: Индекс цијена некретнина

Упоредо с јачањем тражње за становима старе градње, евидентиран је и раст тражње за новоизграђеним некретнинама стамбене намјене³, који је једним дијелом подстакнут и већом понудом на тржишту новоизграђених станова, као и цјеновно повољнијим становима на периферним градским локацијама. Број продатих новоизграђених станова у 2016. години је већи за 23,9% у односу на претходну годину, док површина продатог стамбеног простора биљежи раст од 29,4%. Такође, број продатих станова у првом кварталу 2017. већи је за 17,3% у односу на први квартал 2016. године.

Иако у 2016. години просјечна цијена продатих нових станова биљежи пад од 5,1% у односу на 2015. годину, крајем 2016. и почетком 2017. године цијене нових станова биле су у порасту. Тако је просјечна цијена продатих нових станова у четвртном кварталу 2016. године већа за 1,9% у односу на четврти квартал 2015. године, док је у првом кварталу 2017. просјечна цијена продатих нових станова већа за 10% у поређењу с просјечном цијеном у 2016. години, те за 14% већа у односу на исти квартал 2016. године.

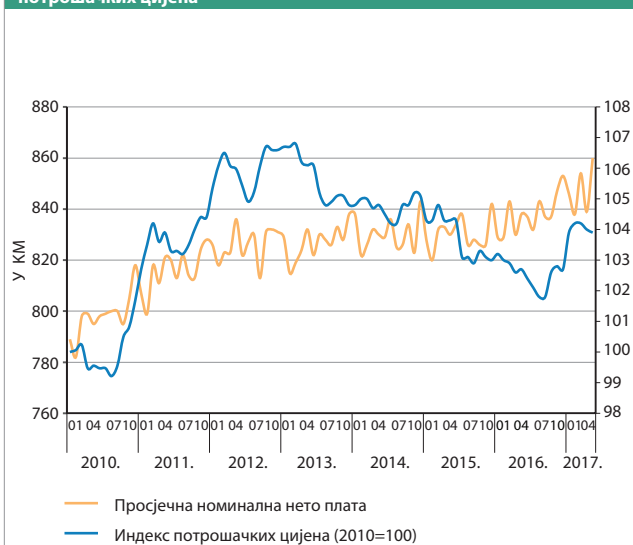
Појачане активности на тржишту некретнина пратио је и раст броја запослених у дјелатности Пословање некретнинама, као и релативни пораст просјечне нето плате у поређењу с осталим дјелатностима. Овакви трендови су настављени и у првом кварталу 2017. године. Раст промета на тржишту некретнина стамбене намјене није пратио раст задужености по основу кредита за стамбену намјену, што може импликовати да је један дио реализоване купопродаје финансиран или приливима из иностранства, акумулираном штедњом или ненамјенским кредитима. Предузећа из дјелатности Пословања некретнинама у 2016. години повећала су своју задуженост на домаћем банкарском тржишту, док активност станоградње врло вјероватно није у потпуности праћена финансијском подршком банака, будући да је у дјелатности Грађевинарства регистрован пад укупних потраживања банкарског сектора. Једна од кључних претпоставки снажнијег опоравка на тржишту некретнина стамбене намјене у наредном периоду биће раст расположивог дохотка и побољшање стања на тржишту рада.

² Методологија за рачунање индекса цијена некретнина је објашњена у Извјештају о финансијској стабилности за 2007. Индекс цијена некретнина за Град Сарајево не обухвата општину Стари Град која се од 2008. није одазивала позиву за доставу података. Од 2010. укључена је и општина Тузла која је доставила податке од 2008. године. Пореска управа РС није била у могућности достављати податке за градове Бању Луку и Бијељину у траженом формату који је потребан за израчун индекса. Приликом формирања индекса цијена некретнина не користе се подаци о цијенама некретнина које спадају у ред новоизграђених стамбених објеката.

³ Према подацима БХАС, број завршених станова у 2016. години је порастао за 35,8% у односу на претходну годину, док је површина изграђених завршених станова већа за 34%.

Иако су на тржишту рада примјетни позитивни помаци, цјелокупна ситуација на тржишту рада се може окарактеризовати неповољном, те и даље представља потенцијални извор ризика по финансијску стабилност. Након двогодишњег периода стагнације, просјечна номинална нето плата у 2016. години незнатно је порасла. У односу на претходну годину, просјечна номинална нето плата већа је за 0,96% и у 2016. години износи 838 КМ. У свим дјелатностима, изузев дјелатности Хотелијерства и угоститељства (I) и Административних и помоћних услужних дјелатности (N), регистрован је раст просјечне номиналне нето плате. Највећи раст просјечних мјесечних примања биљежи се у дјелатностима Пословања некретнинама (K), Стручне, научне и техничке дјелатности (M), Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања (L), Пољопривреда (A), Умјетност, забава и рекреација (R). Ипак, раст просјечне нето плате није довољан да би се значајније побољшала куповна моћ запослених, посебно имајући у виду јачање инфлаторних притисака крајем 2016. и почетком 2017. године (графикон 2.2).

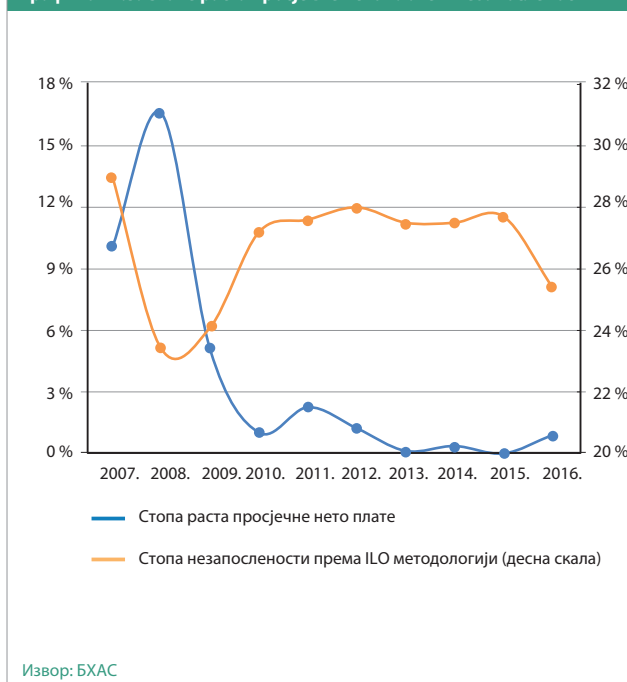
Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и индекс потрошачких цијена

Извор: БХАС

Према Анкети о радној снази, проведеној у складу с методологијом Међународне организације рада (ILO, енгл. International Labor Organization) у априлу 2016. године стопа незапослености у БиХ је износила 25,4% и смањена је за 2,3 процентна поена у односу на претходну годину. Број запослених лица према анкетним подацима мањи је за 2,6%, док је број незапослених у односу на претходну годину смањен за 13,3%.

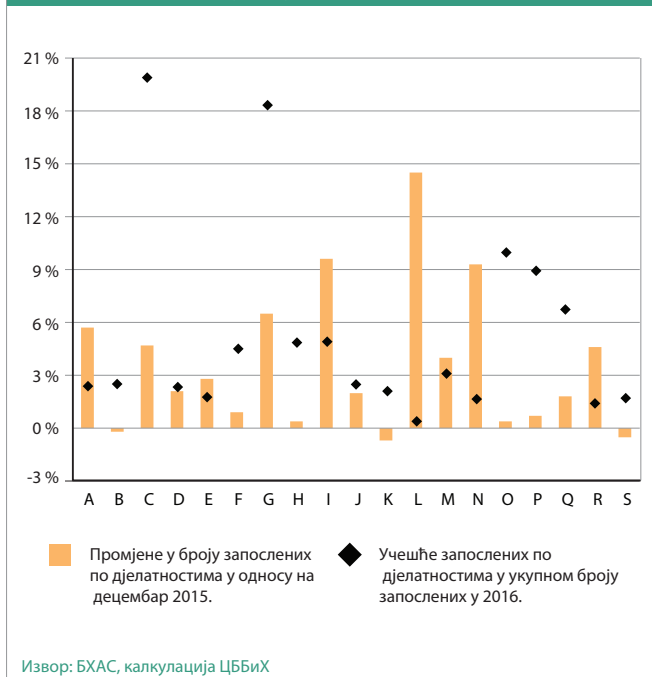
Графикон 2.3: Стопе раста просјечне нето плате и незапослености

Извор: БХАС

Стопа незапослености према административним подацима завода за запошљавање у 2016. години нижа је за два процентна поена. За разлику од података из Анкете о радној снази, према административним подацима завода за запошљавање у 2016. години је забиљежен пораст броја запослених за 3,1%, док је број незапослених лица смањен за 5,1% у односу на 2015. годину. Разлике у административним и анкетним подацима о запосленим и незапосленим лицима произилазе из разлика у примјењиваној методологији израчуна и утврђивања статуса незапослених лица. Административни подаци о броју запослених лица по подручјима економских дјелатности, показују да је у већини дјелатности регистрован раст запослености. Изузетак су само дјелатности Финансијске услуге и дјелатности осигурања (-0,7%), Остале услужне дјелатности (-0,5%), и Рударства (-0,2%) у којима је забиљежена негативна стопа раста броја запослених. Највећа стопа раста запослености већ другу годину узастопно регистрована је у дјелатности Пословање некретнинама, што је посљедица снажније активности и промета на тржишту некретнина. Највећи допринос расту укупног броја запослених долази од пораста броја запослених у прерађивачкој индустрији, трговини, те хотелијерству и угоститељству. Без обзира на чињеницу да оба извора сугеришу да су на тржишту рада присутна позитивна кретања, ситуација у погледу незапослености у БиХ и даље се може оцијенити забрињавајућом, а кретања у 2016. години недовољна да би значајније умањила рањивости узроковане неравнотежама на тржишту рада.

Графикон 2.4: Промјене у броју запослених по дјелатностима

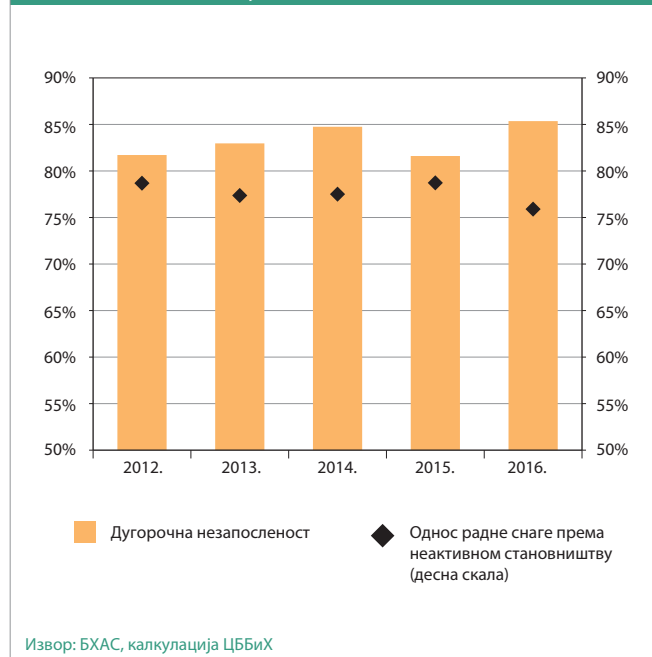
Легенда:

- А - Пољопривреда, шумарство и риболов
 В - Вађење руда и камена
 С - Прерађивачка индустрија
 Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, плинот, паром и климатизација
 Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
 Ф - Грађевинарство
 Г - Трговина на велико и мало; поправак моторних возила и мотоцикала
 Н - Превоз и складиштење
 И - Дјелатност пружања смјештаја, те припреме и услуживање хране (хотелијерство и угоститељство)
 Ј - Информације и комуникације
 К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
 Л - Пословање некретностима
 М - Стручне, научне и техничке дјелатности
 Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
 О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
 Р - Образовање
 Q - Дјелатности здравствене заштите
 Р - Умјетност, забава и рекреација
 S - Остале услужне дјелатности

Посебан проблем на тржишту рада у БиХ представља дугорочна незапосленост, односно незапосленост преко 12 мјесеци. Према подацима из Анкете, учешће дугорочно незапослених лица у укупном броју незапослених у 2016. години чак се и повећало у односу на претходну годину и износи 85,4%, што је далеко изнад просјека ЕУ 28. У односу на земље окружења, а посебно у односу на земље ЕУ, према овом показатељу БиХ се налази у врло незавидној

позицији. Поред овога, врло неповољна карактеристика тржишта рада у БиХ јесте и проблем неактивности становништва који се испољава кроз чињеницу да је број неактивних лица већи од радне снаге. Тако је у 2016. години однос радне снаге према неактивном становништву износио 75,9% и мањи је за 2,8 процентних поена у односу на годину раније (графикон 2.5).

Графикон 2.5: Дугорочна незапосленост и однос радне снаге према неактивном становништву

Такође, врло забрињавајући је и податак о стопи незапослености младих, која је у 2016. години износила 54,3%. Стопа незапослености младих нижа је у односу на претходну годину за осам процентних поена, али је смањење дјелимично узроковано и смањењем броја младих лица у радној снази услјед све интензивнијег тренда одласка младих у иностранство. Сви ови показатељи упућују на закључак да на тржишту рада у БиХ постоје врло озбиљни структурни проблеми који захтијевају његову реформу како би се повећала запосленост и смањило сиромаштво, а тиме и умањили потенцијални извори ризика који долазе из овог сегмента економије.

Стварна индивидуална потрошња по становнику и БДП по становнику у 2016. години, такође не показују да је остварен значајнији прогрес у нивоу благостања. Оба показатеља у 2016. години су остали на изузетно ниском нивоу, због чега БиХ значајно заостаје не само у односу на европски просјек него и у односу на земље

у окружењу. Према подацима Еуростата у 2016. години босанскохерцеговачки БДП по становнику изражен у стандарду куповне моћи износио је 31% просјека земаља ЕУ 28. Иако је вриједност овог показатеља већа за један проценти поен у односу на 2015. годину, БиХ се налази на претпоследњем мјесту од 37 земаља које су обухваћене истраживањем⁴. Стварна индивидуална потрошња по становнику изражена у стандарду куповне моћи, такође је порасла за један процентни поен у односу на претходну годину, те је износила 41% просјека земаља ЕУ 28. И према овом показатељу, БиХ заузима претпоследње мјесто у поменутој групи земаља.

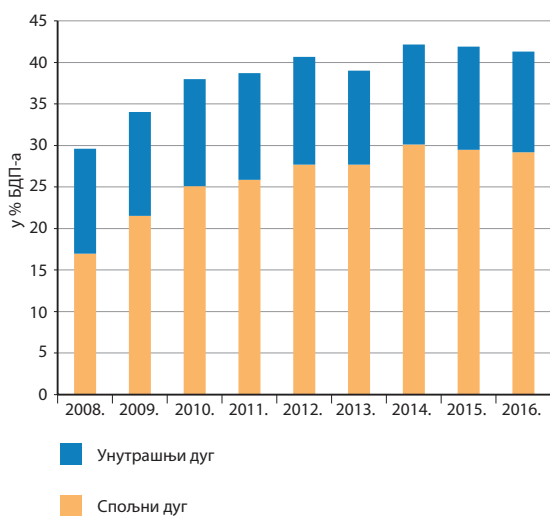
Ризици по финансијску стабилност повезани с фискалном политиком, додатно су се смањили, будући да је и у 2016. години настављен процес снажне фискалне консолидације, те је на консолидованој основи на нивоу БиХ остварен буџетски суфицит од 1,27% БДП-а. Консолидовани фискални суфицит остварен је захваљујући провођењу мјера штедње и ограничавања јавне потрошње на свим нивоима власти, уз наставак позитивних трендова у наплати и прикупљању директних и индиректних пореза. Према подацима ЦББиХ, на консолидованом нивоу у 2016. години забиљежен је снажан раст прикупљених прихода у односу на претходну годину. Остварени приходи сектора генералне владе у 2016. години већи су за 433,8 милиона КМ (3,5%) у односу на претходну годину. На раст приходовне стране утицао је раст прикупљених прихода по основу пореза и социјалних доприноса, док је износ грантова и осталих прихода у 2016. години нижи у односу на претходну годину. У 2016. години забиљежен је раст свих врста пореза, при чему су приходи од пореза на добра и услуге, као главни извори финансирања буџетских расхода, у 2016. години остварили значајан раст и већи су за 173,8 милиона КМ (3,2%). Истовремено, на расходовној страни су забиљежени позитивни помаци у смањењу јавне потрошње. Расходи по основу камата нижи су за 4,7% и искључиво су посљедица нижег износа плаћених камата резидентима у 2016. години. Поред овога, у 2016. години смањени су расходи и по основу грантова и субвенција. Расходи по основу социјалне помоћи, који су највећа ставка на расходовној страни, имали су благи раст од 0,5% на годишњем нивоу, док се расходи по основу накнада запосленим нису значајније промијенили.

Неповољан кредитни рејтинг БиХ резултат је тренутног домаћег макроекономског окружења. Међународна агенција S&P, током 2016. године провела је два пута оцјену сувереног кредитног рејтинга БиХ и оба пута потврдила кредитни рејтинг „Б“ са стабилним изгледима. Такође, и агенција Moody's је за БиХ задржала рејтинг „Б3“ са стабилним изгледима. БиХ је на крају 2016. године имала најлошији кредитни рејтинг од свих земаља у региону, а који је у односу на кредитни рејтинг који је имала прије избијања глобалне економске кризе нижи за један ниво. Кредитни рејтинг БиХ још увијек је ограничен слабом оквиrom фискалног управљања, осјетљивом спољном позицијом која произлази из сталног дефицита текућег рачуна, сложеним политичким системом у земљи који утиче на ефикасност јавног сектора и институција чије се надлежности преклапају, као и ниским нивоом конкурентности. Према оцјени међународних агенција, кредитни рејтинг земље и будући изгледи у значајној мјери су детерминисани способношћу земље да осигура подршку међународних финансијских институција, као и ефикасношћу институција у реализацији Реформске агенде. У том смислу, застој у повлачењу уговорених транши и реализацији проширеног аранжмана с ММФ-ом услијед неиспуњавања договорених обавеза у предвиђеним роковима могао би се неповољно одразити и на кредитни рејтинг земље.

Упркос континуираном расту јавног дуга, БиХ успијева да задржи јавни дуг у прихватљивим оквирима. Међутим, услијед промјена у валутној структури спољног дуга, ризици повезани с одрживошћу јавног дуга додатно су се повећали. Тренд повећања јавне задужености свих нивоа влада у БиХ настављен је и у 2016. години, али знатно споријим интензитетом у односу на претходне године. На укупан ниво јавне задужености дјелимично је утицао застој у повлачењу уговорених транши и реализација проширеног аранжмана с ММФ-ом. У односу на крај 2015. године, према подацима Министарства финансија и трезора (МФТ БиХ), јавни дуг се повећао за 140,6 милиона КМ, односно 1,18%. Стање јавног дуга на крају 2016. године износи 12.089,7 милиона КМ, док учешће јавног дуга изражено у процентима БДП-а износи 41,3% и за 56 базних поена мање је у односу на годину раније (графикон 2.6).

⁴ Земље ЕУ 28, земље чланице ЕФТА (Норвешка, Швајцарска, Исланд), земље кандидати за чланство за ЕУ (Турска, Србија, Црна Гора, Бивша Југословенска Република Македонија и Албанија) и БиХ, као земља потенцијални кандидат за чланство у ЕУ.

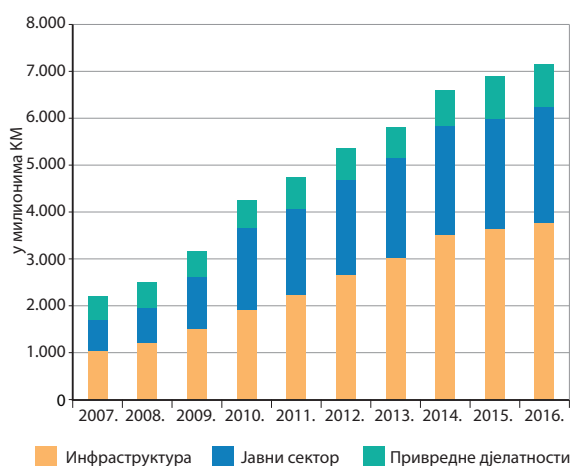
Графикон 2.6: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а

Извор: МФТ БиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

У структури јавног дуга БиХ доминантно учешће и даље има спољни дуг који је у 2016. години већи за 127,96 милиона КМ и износи 8.539,03 милиона КМ, а интензитет раста у односу на претходне године је умањен. Повећање спољног дуга у 2016. години последица је ангажовања раније уговорених кредитних аранжмана у износу од 668,71 милиона КМ. Највећи дио ангажованих средстава у 2016. години (графикон 2.7) усмјерен је у реализацију инфраструктурних пројеката (68,7%), док је мањи дио коришћен за пројекте јачања и унапређења јавног сектора (27,7%) и пројекте усмјерене на привредне дјелатности (3,7%).

Графикон 2.7: Секторска структура намјене кредита по основу "новог" дуга

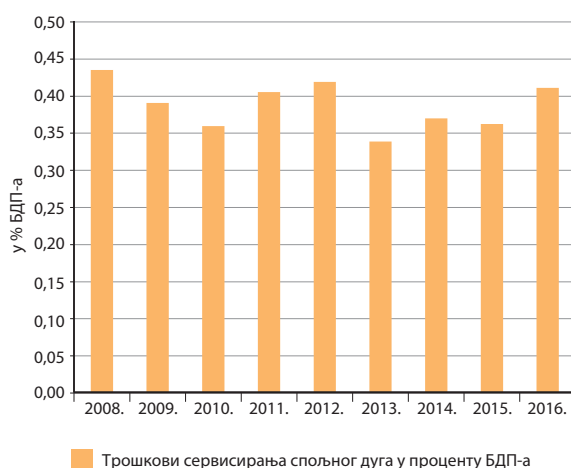

Извор: МФТ БиХ

Дјелимичан утицај на раст стања спољног дуга имала је апрецијација појединих валута у којима је дуг уговорен. Будући да је у 2016. години износ отплаћених доспјелих обавеза већи за 141,8 милиона у односу на 2015. годину, и по том основу је забиљежен позитиван утицај на стање спољне задужености сектора владе у БиХ.

Током 2016. отплаћено је 723,1 милион КМ спољног дуга, од чега се на сервисирање главнице односи 602,8 милиона КМ, а на сервисирање камате 120,4 милиона КМ. Највећи дио сервисираних обавеза у 2016. години односи се на отплату дуга према ММФ-у (табела 2.1) и по том основу је плаћено 179,5 милиона КМ (24,8%). Трошкови сервисирања спољног дуга изражени у постотима БДП-а у 2016. години износе 0,41% и за 5 базних поена су већи у односу на претходну годину (графикон 2.8).

Графикон 2.8: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а

Извор: МФТ БиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

Просјечна каматна стопа на спољни дуг релативно је повољна и у 2016. години износила је 1,42%, што је за 7 базних поена ниже у односу на 2015. годину. Ниске каматне стопе резултат су концесионалних услова под којим се БиХ задужује, али и тренутно ниских референтних стопа на међународним тржиштима. У односу на претходну годину, изложеност каматном ризику благо је смањена, будући да је у 2016. години учешће спољног дуга с промјењивом каматном стопом ниже за 2,46 процентних поена. Осим тога, изложеност спољног дуга каматном ризику смањена је и у

погледу просјечног времена потребног за рефиксирање каматне стопе, које у 2016. години износи 4,5 година, те је нешто дуже у односу на 2015. годину (4,2 године). Међутим, структура спољног дуга у погледу изложености ризику услед промјене каматне стопе је неповољна, будући да је приближно половина спољног дуга (47,3%) уговорена уз клаузулу о промјењивости каматне стопе и носи висок каматни ризик. Раст каматних стопа на међународним финансијским тржиштима неповољно би се одразио на фискалну позицију, што би захтијевало прекомпозицију расходне стране. Истовремено, валутна структура спољног дуга је неповољна и носи висок ризик, будући да је 48,8% спољног дуга уговорено у другим страним валутама изузев евра и изложено ризику промјене девизног курса. У односу на претходну годину, ризик је чак и већи, будући да је учешће дуга деноминираних у EUR валути смањено са 54,8% у 2015. години на 50,8% у 2016. години. Просјечно вријеме до доспијећа спољног дуга остало је исто (7,2 године), док је ризик ликвидности повећан, будући да је учешће дуга који доспијева на наплату у наредној години више за 2,4 процентна поена у односу на годину раније. Према пројекцијама МФТ БиХ, дуг који доспијева на наплату у 2017. и 2018. години значајно је већи у односу на износ сервисираних дуга у 2016. години.

Табела 2.1: План отплате стандардизованих аранжмана према ММФ-у

Година	Опис	у SDR	у KM
		Износ отплате	Износ отплате
2016.	Главница и трошкови / камата	71.989.713	179.498.433
2017.	Главница СБА	136.336.875	325.109.866
	Трошкови / камата	5.868.957	13.995.156
	УКУПНО	142.205.832	339.105.022
2018.	Главница СБА	143.735.000	342.751.487
	Трошкови / камата	4.343.873	10.358.430
	УКУПНО	148.078.873	353.109.917
2019.	Главница СБА	68.696.875	163.815.049
	Трошкови / камата	2.012.442	4.798.883
	УКУПНО	70.709.317	168.613.932
2020.	Главница СБА	0	0
	Трошкови / камата	1.446.558	3.449.472
	УКУПНО	1.446.558	3.449.472

Извор: ММФ, калкулација ЦББиХ

Напомена: Износи у KM прерачунати су према курсу ЦББиХ на дан 30.06.2017. године 1 SDR = 2,384607 BAM

Само за постојеће кредитне аранжмане у 2017. години ће бити потребно платити 976,02 милиона KM главнице и камате, док ће у 2018. години износ који доспијева на наплату бити увећан за додатних 63,2 милиона KM. По основу аранжмана с ММФ-ом током 2017. године на наплату доспијева значајно већи износ дуга у односу на раније периоде (табела 2.1). Већи износ отплате спољног дуга у наредном периоду додатно ће вршити притисак на очување буџетске равнотеже.

Застој у повлачењу уговорених транши и реализацији проширеног аранжмана с ММФ-ом, рефлектирао се и на интензивније задуживање ентитетских влада на домаћем тржишту путем емисија краткорочних и дугорочних хартија од вриједности. И поред овога, у односу на претходну годину знатно је успорена динамика раста унутрашњег дуга. Према подацима МФТ БиХ стање унутрашњег дуга БиХ⁵ на крају 2016. године износи 3.550,6 милиона KM⁶, што у односу на претходну годину представља повећање од само 0,4% (15,2 милиона KM). Спорији интензитет раста унутрашњег дуга у односу на претходну годину резултат је отплате дуга по основу старе девизне штедње, ратних потраживања, општих обавеза, те значајно мањег износа дуга фондова социјалне сигурности. Будући да је у 2016. години регистрован раст задужености по основу ентитетских трезорских записа и обвезница, очигледно је да је један дио отплаћених обавеза по основу старе девизне штедње и ратних потраживања финансиран издавањем нових хартија од вриједности чији су купци у највећем обиму комерцијалне банке у БиХ, чиме се повећава концентрација владиног дуга код мањег броја субјеката и зависност финансирања владе од банкарског сектора. Према подацима ЦББиХ, укупна задуженост сектора владе код комерцијалних банака у БиХ порасла је за 1,4% у односу на претходну годину и искључиво је посљедица раста задужености по основу хартија од вриједности (табела 2.2). У портфелу комерцијалних банака, хартије од вриједности сектора владе веће су за 22,1%, док је дуг сектора владе по кредитима код комерцијалних банака у БиХ нижи за 17,0% у односу на претходну годину, а искључиво је посљедица смањења задужености по основу краткорочних кредита, односно отплате кредита који су доспијевали на наплату у 2016. години. Ово импликује да је и дио дуга сектора владе по основу краткорочних кредита рефинансиран емисијама хартија од вриједности у 2016. години, и то преваасходно емисијом дугорочних обвезница.

⁵ Унутрашњи дуг БиХ чини дуг ентитета и дистрикта Брчко, а састоји се од обавезе по основу старе девизне штедње, ратних потраживања, општих обавеза, обавезе по основу издатих хартија од вриједности, обавезе по основу кредитних задужења у земљи и обавезе по основу рефундације пореза и активираних гаранција.

⁶ У унутрашњи дуг БиХ нису укључене обавезе по основу реституције, јер ово питање није још увијек законски регулисано.

Табела 2.2: Потраживања банака од сектора владе

у милионима КМ

Потраживања	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Централна влада	1,7	4,6	0,2	0,0	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Кредити	1,7	4,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Хартије од вриједности	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
Влада на нивоу ентитета	116,1	155,8	193,1	582,5	845,3	952,4	1.273,1	1.589,6	1.633,3
Кредити	115,8	151,7	179,6	310,5	445,7	484,9	565,6	600,9	424,6
Хартије од вриједности	0,3	4,2	13,5	272,1	399,6	467,5	707,5	988,7	1.208,7
Влада кантона	3,2	4,3	33,8	33,3	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2
Кредити	3,2	4,3	33,8	33,3	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2
Хартије од вриједности	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Влада на нивоу општина	142,3	188,2	225,6	273,9	314,0	341,8	342,4	304,5	282,2
Кредити	141,5	186,0	222,5	269,8	309,4	337,7	339,2	301,9	280,2
Хартије од вриједности	0,9	2,2	3,1	4,1	4,6	4,1	3,2	2,6	2,0
УКУПНО	263,4	352,9	452,6	889,8	1.212,2	1.360,6	1.757,6	2.103,8	2.133,9
Кредити	262,2	346,6	436,0	613,6	807,7	888,8	1.046,7	1.112,5	923,2
Хартије од вриједности	1,2	6,4	16,6	276,1	404,5	471,9	710,9	991,3	1.210,7

Извор: ЦББиХ

У 2016. години владе ФБиХ и РС емитовале су хартије од вриједности у укупном износу од 927,64 милиона КМ. Стање дуга по основу трезорских записа на крају 2016. године износило је 208,8 милиона КМ и у односу на претходну годину веће је за 22 милиона КМ. По основу дугорочних хартија од вриједности, тј. обвезница, стање дуга у 2016. години веће је за 293,5 милиона КМ и износи 1.348,02 милиона КМ.

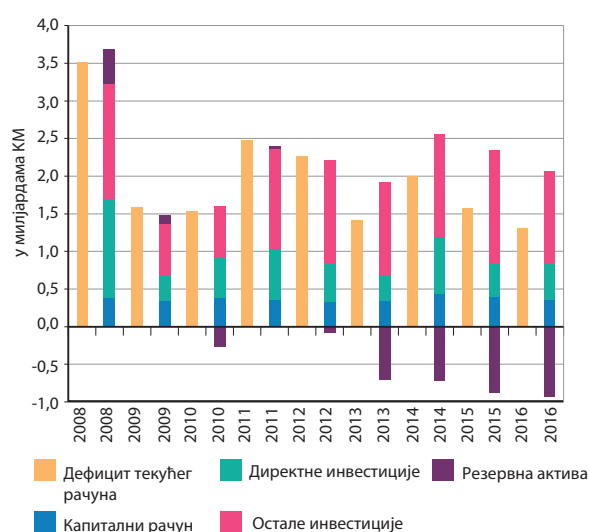
Спољне рањивости које произлазе из платнобилансне позиције земље су ублажене, будући да је и у 2016. години настављен тренд смањења дефицита текућег рачуна и побољшања платнобилансне позиције. Дефицит текућег рачуна у 2016. години износио је 1,30 милијарди КМ и у односу на претходну годину мањи је за 266,1 милион КМ (16,8%). У 2016. години, дефицит на текућем рачуну платног биланса износио је 4,5% БДП-а, што је за 1,1 процентни поен мање у односу на претходну годину. Као и претходних година, дефицит текућег рачуна у највећој је мјери детерминисан кретањима на рачуну роба и услуга. Смањењу дефицита највише су придонијела позитивна остварења у робној размјени с иностранством, односно смањење мањка на рачуну роба услјед бржег раста робног извоза (8,8%) од увоза (2,7%). Робни дефицит у односу на претходну годину мањи је за 219,1 милион КМ (3,0%). Позитивним кретањима на салду текућег рачуна допринијело је и повећање суфицита у међународној размјени услуга. Укупни нето приливи остварени у међународној размјени услуга износили су 2,15 милијарди

КМ и у односу на претходну годину већи су за 3,1%. Највећи раст на рачуну услуга имали су нето приливи остварени по основу туристичких и транспортних услуга. Смањењу дефицита на текућем рачуну допринијело је и повећање салда на рачуну примарног дохотка који у 2016. години износи 160,4 милиона КМ. Салдо на рачуну примарног дохотка побољшао се за 25,5 милиона КМ (8,9%) највише услјед смањених одлива по основу директних (5,6%) и осталих инвестиција (7,4%). Мањи одливи по основу директних страних инвестиција резултат су смањења износа испашене дивиденде у односу на претходну годину. Салдо на рачуну секундарног дохотка нижи је за 1,2% у односу на претходну годину и износи 3,57 милијарди КМ, а основни разлог су смањен износ прилива по основу пензија из иностранства (2,4%). Дознаке грађана из иностранства наставиле су расти и забиљежиле су повећање од 2,5%. Приливи на капиталном рачуну износе 355,0 милиона КМ и мањи су за 11,7% на годишњем нивоу.

На финансијском рачуну платног биланса у 2016. години забиљежени су нето приливи у износу од 782,9 милиона КМ и на годишњем нивоу су се смањили за 278,4 милиона КМ (26,2%). Основни узрок овог смањења су нижи приливи по основу осталих инвестиција, који су за 223,7 милиона КМ (13,8%) мањи у односу на претходну годину. С друге стране, позитиван утицај на салдо финансијског рачуна имало је повећање нето прилива по основу директних страних инвестиција (11,7%) који су у 2016. години износили 483,0 милиона КМ, од чега се 146,4 милиона КМ

односи на реинвестиране зараде. У сектору финансијских посредника настављен је тренд раздуживања, те су смањене његове обавезе према иностранству, док је владин сектор и сектор предузећа повећао свој дуг према иностраним кредиторима. Резервна актива наставила је расти и у 2016. години и у односу на претходну годину већа је 930,1 милион КМ. Услијед динамичног раста девизних резерви и ниже стопе раста увоза у 2016. години у односу на претходну годину, ниво девизних резерви, изражен у мјесецима увоза, на крају године износи 7,1 мјесец.

Графикон 2.9: Финансирање дефицита текућег рачуна

Извор: ЦББиХ

3. Домаћинства

Упркос благом опоравку у реалном сектору, постепеном оживљавању активности на тржишту некретнина и побољшаним показатељима с тржишта рада, који су идентификовани у претходном поглављу, животни стандард у нашој земљи и даље је низак. Благи раст задужености домаћинстава највише је подстакнут растом задужености становништва по кредитима од банака. Снижавање активних каматних стопа, као и укидање јемаца као инструмента обезбјеђења доприноси лакшој доступности кредита становништву. Ипак, потражња становништва за кредитима је и даље релативно слаба да би се кредитна активност знатније интензивирала и достигла ниво из периода прије економске кризе. Иако се квалитет кредитног портфеља у сегменту становништва наставља поправљати, томе су највише допринијеле активности појединих банака на трајном отпису некавалитетних кредита, ликвидација банке с високим нивоом некавалитетних кредита и учестале активности на репрограмирању кредита, док се због неуредне отплате један дио кредитног портфеља становништва и даље рекласификује у некавалитетне кредите. Иако се и у 2016. биљежи раст укупних депозита становништва, штедња становништва у виду орочених депозита се може оцијенити стагнирајућом, чему, уз постојећи низак ниво расположивог дохотка, доприноси и настављено снижавање пасивних каматних стопа.

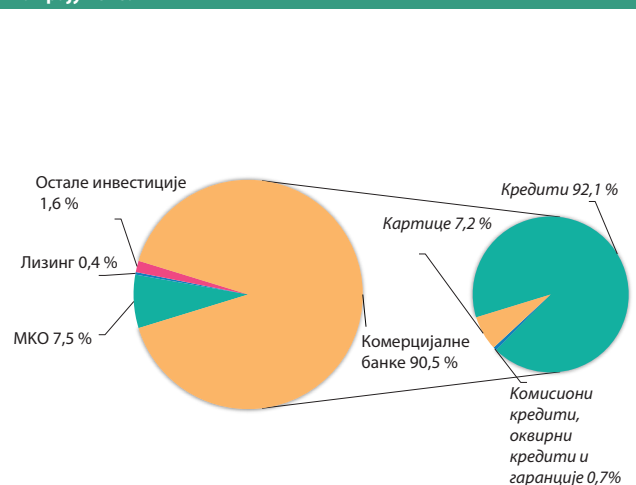
Према подацима из Централног регистра кредита (ЦРК), потраживања од домаћинстава на крају 2016. су износила 8,75 милијарди КМ и у односу на крај 2015. године су забиљежила раст од 3,9%. Изражено у процентима БДП-а, изложеност финансијских институција према домаћинствима је у односу на претходну годину већа за 0,4 процентна поена и на крају 2016. године је износила 29,9%.

Раст укупних потраживања од становништва највећим дијелом је резултат пораста задужености становништва по класичним кредитима од банака. Ова потраживања су у односу на 2015. годину забиљежила пораст од 4,1%, чиме је настављен њихов растући тренд већ седму годину узастопно. Након три године у којима се смањивала задуженост становништва у микрокредитном сектору, у 2016. години је забиљежен пораст кредита од микрокредитних организација од 6,7%, што је такође дало одређени допринос расту укупних потраживања. Смањење задужености становништва настављено је у сектору лизинга (-19,3%), а смањена је и задуженост

по комисионим и оквирним кредитима и кредитним картицама. За разлику од кредитних картица, задуженост по дебитним и картицама с одгодом плаћања на крају 2016. године била је већа у односу на крај претходне године.

У укупним потраживањима комерцијалних банака од становништва трећу годину узастопно је настављен пораст учешћа кредита и на крају 2016. године 92,1% укупног задужења становништва у банкама се односило на кредите (графикон 3.1).

Графикон 3.1: Потраживања од становништва према типу задужења на крају 2016.

Извор: ЦРК

Према подацима из ЦРК, задуженост становништва по платним картицама је, за разлику од претходне двије године, забиљежила благи пораст (0,9%), али је с обзиром на већи раст броја издатих картица просјечна задуженост становништва по платној картици смањена у односу на крај претходне године за 2,3%. У сегменту дебитних и картица с одгодом плаћања дошло је до раста, како броја активних картица тако и искоришћеног износа по овим картицама, док се у случају кредитних картица и поред раста броја издатих картица смањује задуженост становништва, услјед чега је задужење по кредитној картици смањено за 7,7%. Настављени тренд смањења задужености по кредитној картици указује на то да становништво настоји смањити коришћење лимита по овим картицама због трошкова које са собом носи овај вид задуживања. Просјечна задуженост становништва по дебитној картици није се значајније мијењала у односу на претходне двије године и на крају 2016. је износила 505 КМ (табела 3.1).

Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице

у КМ

	Број издатих картица		Одобрени износ		Искоришћени износ		Задужење по картици	
	2015.	2016.	2015.	2016.	2015.	2016.	2015.	2016.
Дебитне картице	682.211	692.487	764.431.968	766.718.703	347.201.372	349.581.550	509	505
Кредитне картице	207.449	223.410	343.638.459	347.262.018	182.369.372	181.189.997	879	811
Картице са одгођеним плаћањем	125.609	132.346	149.150.621	153.477.271	34.580.382	38.316.438	275	290
УКУПНО	1.015.269	1.048.243	1.257.221.048	1.267.457.992	564.151.126	569.087.985	556	543

Извор: ЦРК

С обзиром на то да је лимит по дебитним картицама најчешће одређен висином просјечних мјесечних примања, искоришћени дио лимита по картици може се користити као показатељ потрошње становништва у односу на висину својих примања. Просјечно задужење по дебитним картицама на крају 2016. године износило је 60,3% просјечне нето плате у 2016. години, а овај омјер је нижи за један процентни поен у односу на 2015. годину, на шта је утицао и раст просјечне нето плате од 1%.

Уколико посматрамо дебитне картице према распону одобреног лимита, може се уочити да је највећа промјена у односу на претходну годину забиљежена у категорији дебитних картица с најнижим нивоом одобреног прекорачења по картици, у којој се искоришћени лимит по картици смањено за 5% (табела 3.2). Како се искоришћени лимит по дебитној картици за ову категорију становништва смањује другу годину узастопно, може се претпоставити да велики број грађана с ниским мјесечним примањима, који су у претходним периодима у значајној мјери користили могућност прекорачења по дебитним картицама, није био у могућности да се даље задуже на овај начин, због смањења или укидања лимита по дебитној картици. Томе у прилог иде и податак да је у 2016. години у ЦРК повећан број дебитних картица без одобреног лимита по којима је претходно постојало задужење, за чак 16%. Иако је заустављен тренд раста задуживања категорије грађана с најнижим примањима, ова категорија становништва и даље у знатној мјери користи одобрено прекорачење по дебитној картици, с обзиром на то да је то најједноставнији облик финансирања текуће потрошње, коју ова категорија грађана не може обезбиједити из редовних примања.

Табела 3.2: Искоришћени лимит по дебитним картицама у КМ

		Распон одобреног лимита				
		до 400	400-800	800-1200	1200-1600	преко 1600
Искоришћени дио лимита по картици	ХП 2015.	165	299	490	698	1.105
	ХП 2016.	157	299	486	690	1.124
	Промијена, %	-5,0	0,1	-0,8	-1,2	1,7

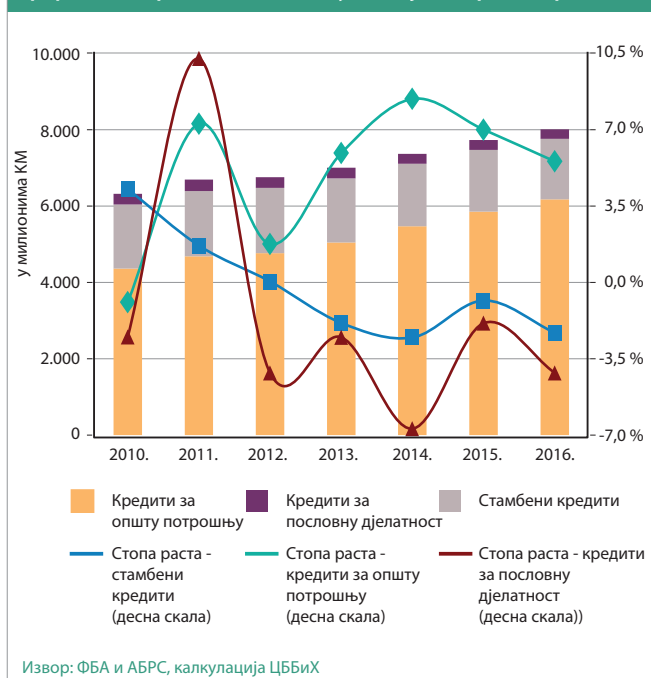
Извор: ЦРК

С обзиром на то да је становништво с најнижим примањима у протеклом периоду било највише погођено погоршаним економским приликама у земљи, у овој категорији клијената се и даље биљежи већи омјер некавалитетних у укупним потраживањима у односу на категорије клијената с вишим мјесечним примањима. Чак 85,3% од укупног броја дебитних картица које су класификоване у некавалитетна потраживања се налази у групи дебитних картица с одобреним лимитом до 400 КМ.

У структури потраживања од становништва према намјени доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица (графикон 3.2). Кредити намијењени општој потрошњи расту већ шесту годину узастопно и на крају 2016. године су забиљежили пораст од 5,5% у односу на крај претходне године. Њихово учешће у укупним кредитима становништву је порасло за 1,5 процентних поена и на крају 2016. године чак 77,2% кредита становништву се односило на кредите намијењене општој потрошњи. За разлику од кредита за општу потрошњу, задуженост становништва по стамбеним и кредитима за пословну активност се наставила смањивати, и у 2016. години је забиљежила пад од 2,3% и 4,1% респективно. Учешће стамбених кредита у укупним кредитима износило је 19,8% и ниже је за 1,2 процентна поена у односу на крај 2015. године. Стамбени кредити биљеже негативне стопе раста већ четврту годину узастопно, што је посљедица спорије динамике пласирања стамбених кредита у протеклим годинама. Континуирано смањење задужености домаћинстава по кредитима стамбене намјене, и поред опадајућег тренда каматних стопа за овај тип кредита, уз истовремени раст кредита за општу потрошњу, један је од показатеља и даље веома ниског животног стандарда становништва, при чему велики дио грађана не испуњава тражене услове банака за одобравање кредита, те тако није у могућности да се задужи за рјешавање стамбеног питања. Међутим, како подаци о купопродаји некретнина стамбене намјене указују на постепени опоравак тржишта некретнина у погледу обима купопродаје, као и благог раста цијена некретнина, може се закључити да се купопродаја некретнина не финансира у цијелости кредитима ове намјене. Нису ријетки случајеви да се стамбене потребе

рјешавају кроз износом мања задужења више чланова домаћинства по основу кредита за општу потрошњу. Према томе, постоји могућност да је раст кредита за општу потрошњу, који је у протеклим годинама у већој мјери био проузрокован ниским расположивим дохотком, те тиме потребама становништва за задуживањем у циљу подмиривања основних животних потреба, дјелимично подстакнут и коришћењем ових кредита за куповину некретнина стамбене намјене. Такође, раст обима купопродаје некретнина стамбене намјене, уз истовремено смањење задужености становништва по кредитима стамбене намјене, једним дијелом је последица куповине некретнина која је финансирана из других извора, а не кредитима комерцијалних банака.

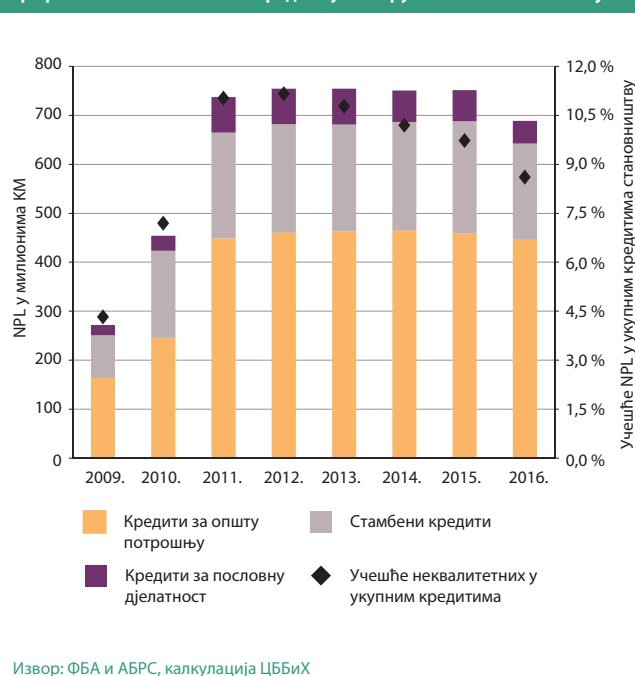
Графикон 3.2: Кредити становништву по намјени и кредитни раст

Ниво неквалитетних кредита становништву у 2016. први пут од 2011. године биљежи нешто значајније промјене⁷. Неквалитетни кредити у апсолутном износу су забиљежили смањење од 8,4%, а учешће неквалитетних у укупним кредитима становништву наставило се смањивати четврту годину узастопно, чему је допринио и раст пласмана становништву. На крају 2016. године учешће неквалитетних у укупним кредитима становништву је износило 8,6%, што је за 1,1 процентни поен нижи ниво у односу на исти период протекле године⁸ (графикон 3.3). Иако се квалитет кредитног портфеља у овом сектору побољшао, још увијек није могуће констатовати да се ова

побољшања дешавају услед бољег животног стандарда становништва, већ су последица трајног отписа неквалитетних кредита у појединим банкама, конверзије кредита с валутном клаузулом у CHF у двије банке, те одузимања дозволе за рад Банци Српске а.д. Бања Лука која је имала изузетно висок ниво неквалитетних кредита. С друге стране, ефикасније управљање кредитним ризиком у банкама у протеклих неколико година и олакшице у отплати кредита у виду репрограма и мораторијума кредитних обавеза клијентима који су се суочили с потешкоћама у отплати кредитних обавеза, допринијеле су спречавању погоршања квалитета кредитног портфеља у сектору становништва.

Графикон 3.3: Неквалитетни кредити у сектору становништва по намјени

Као позитиван помак се издваја и наставак тренда смањења активирања инструмената за наплату кредита, првенствено јемаца, које је проузроковано готово потпуним укидањем ове категорије инструмената обезбјеђења, чиме је становништву омогућено лакше испуњавање критеријума за одобравање кредита, као и смањење оптерећења грађана који су се нашли у улози јемаца. Тако је, према подацима агенција за банкарство, број јемаца који су у 2016. години отплаћивали кредите смањен за 25%.

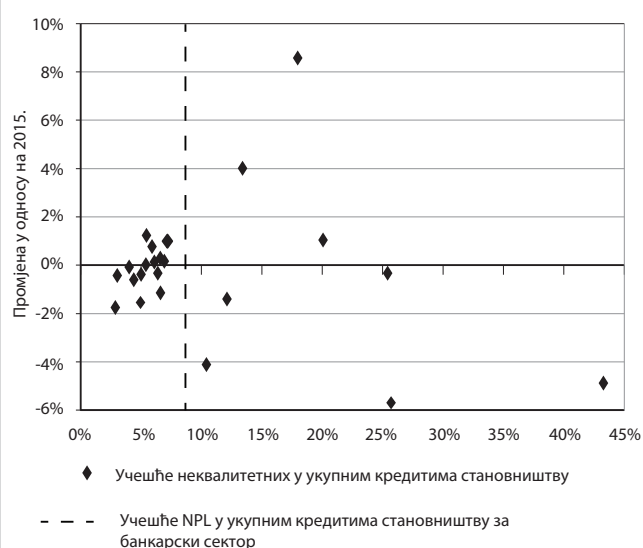
Посматрајући квалитет кредитног портфеља у сегменту становништва по појединачним банкама, евидентно је да

⁷ У периоду између 2009. и 2011. године биљежи се нагли раст неквалитетних кредита као последица економске кризе и укључивања кредита Е категорије у билансну евиденцију банака.

⁸ Уколико се елиминише ефекат одузимања дозволе за рад Банци Српске а.д. Бања Лука, неквалитетни кредити на нивоу система су смањени за 5,6%, док је учешће неквалитетних у укупним кредитима било ниже за 0,9 процентних поена у односу на крај 2015. године.

већина банака у систему на крају 2016. године има учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима становништву испод просјека банкарског сектора (између 2,9% и 7,2%). Оваква концентрација неквалитетних кредита по банкама указује на то да се проблем неквалитетних кредита током година акумулисао претежно у мањем броју банака које су одобравале кредите ризичнијим групама грађана, без адекватне процјене њиховог бонитета, те да економска криза није искључиви разлог за раст кредитног ризика у сегменту становништва у протеклим годинама. Међу банкама с лошијим показатељима квалитета кредитног портфеља од просјека банкарског сектора посебно се истичу четири банке код којих је више од једне петине кредита становништву класификовано у неквалитетне кредите, а у једној од њих се квалитет портфеља наставио погоршавати и у 2016. години. На графикону 3.4 се истиче и неколико банака код којих постоје веће промјене у квалитету кредитног портфеља у односу на претходну годину. Највеће повећање неквалитетних кредита уочава се у двије банке и оно је детерминисано преузимањем портфеља друге двије банке с високим нивоом неквалитетних кредита у процесу статусних промјена. С друге стране, у двије банке код којих се биљежи значајније смањење неквалитетних у укупним кредитима, у протеклом периоду се проводила детаљнија реорганизацију пословања, при чему је извршен и отпис једног дијела неквалитетних кредита. И поред тога, ове банке и даље имају највећи ниво неквалитетних кредита у сектору.

Графикон 3.4: Неквалитетни у укупним кредитима становништву

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

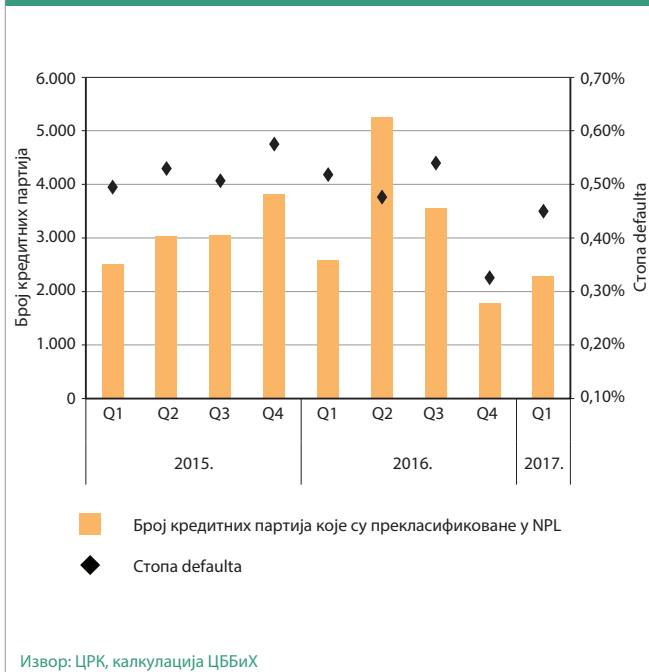
Неквалитетни кредити, као и њихово учешће у укупним кредитима становништву у 2016. години забиљежили су смањење у свим категоријама кредита по намјени. Неквалитетни кредити у апсолутном износу су се највише смањили у категорији стамбених кредита, и то након пет година континуираног раста, а њиховом смањењу највише су допринијеле активности које су се проводиле у склопу реорганизације пословања у двије раније поменуте банке. Учешће неквалитетних кредита у укупним стамбеним кредитима на крају 2016. године је износило 12,4%, што је за 5,2 процентна поена више од учешћа неквалитетних у укупним кредитима за општу потрошњу. Оваква разлика је посљедица материјализације ризика који са собом носе кредити дуже рочности и већих износа, с већим мјесечним ануитетима. Ипак, највећи ризик је изражен у сегменту кредита који су становништву одобрени за обављање пословне дјелатности, у којем и поред смањења неквалитетних кредита њихово учешће износи 18,9% укупних кредита намијењених за пословну дјелатност.

Још један од битних показатеља квалитета кредитног портфеља је стопа (енг. default rate), односно стопа настанка статуса неиспуњавања обавеза. Према подацима из ЦРК, стопа *defaulta* у 2016. години је износила 1,35%⁹ и нижа је у односу на претходну годину за 12 базних поена. Ипак, број кредитних партија које су од краја 2015. до краја 2016. године прекласификоване у неквалитетне кредите већи је за 8,3%, понајвише услјед знатно већег броја прекласификованих кредитних партија у једној банци, и износио је 8121 кредитну партију. Потребно је нагласити да у израчун стопе *defaulta* на годишњем нивоу нису укључени подаци банака у којима је приликом статусне промјене припајања дошло до промјене у евидентирању кредитних партија.

Од почетка 2016. године највећи број кредитних партија које су прекласификоване у неквалитетне кредите је забиљежен у другом кварталу, услјед знатно већег броја прекласификованих кредитних партија у двије банке, док је најмањи број кредитних партија које су постале неквалитетне евидентиран у четвртном кварталу 2016. године, када је забиљежена и најнижа стопа *defaulta* на кварталном нивоу у посљедње двије године (графикон 3.5). У првом кварталу 2017. године стопа *defaulta*, као и број кредитних партија које су прекласификоване у неквалитетне кредите забиљежили су раст у односу на посљедњи квартал 2016. године, али су били нешто мањи у односу на први квартал претходне двије године.

⁹ Стопа *defaulta* је израчуната као омјер преосталог задужења по кредитима становништву који су у току једног периода прекласификовани у неквалитетне кредите (категије Ц, Д и Е) и вриједности укупног портфеља квалитетних кредита (категије А и Б) из претходног периода.

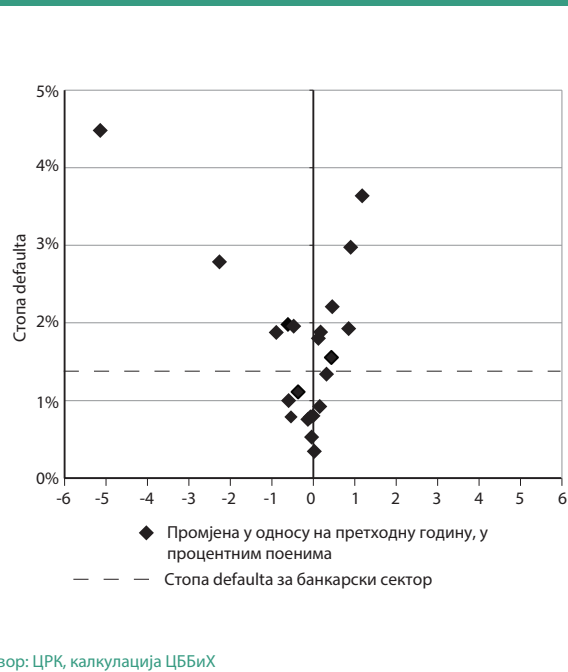
Графикон 3.5: Квартална стопа defaulta

И поред нешто бољих показатеља квалитета кредитног портфела на нивоу банкарског сектора, када се посматра стање неквалитетних кредита и њихово учешће у укупним кредитима, стопа *defaulta* по појединачним банкама у 2016. години показује да уредност отплате кредита становништву није побољшана и да и даље приближан број домаћинстава као и претходних година има проблеме у отплати кредита, услјед чега дио кредитног портфела прелази у неквалитетне кредите. У 2016. години стопа *defaulta* у десет банака је била виша у односу на претходну годину, од чега је седам банака имало вишу стопу *defaulta* од просјечне стопе у банкарском сектору. У двије банке које су у претходној години имале највећу стопу *defaulta*, интензитет погоршања квалитета кредита становништву у 2016. био је нешто слабији у односу на претходну годину, али је њихова стопа *defaulta* и даље на вишем нивоу од просјека банкарског сектора (графикон 3.6). Банке с већом стопом *defaulta* у сегменту кредитирања становништва претежно спадају у групу банака које одређени период имају изразито високо учешће неквалитетних у укупним кредитима, што показује да се квалитет једног дијела кредитног портфела у тим банкама наставља погоршавати и у 2016. години.

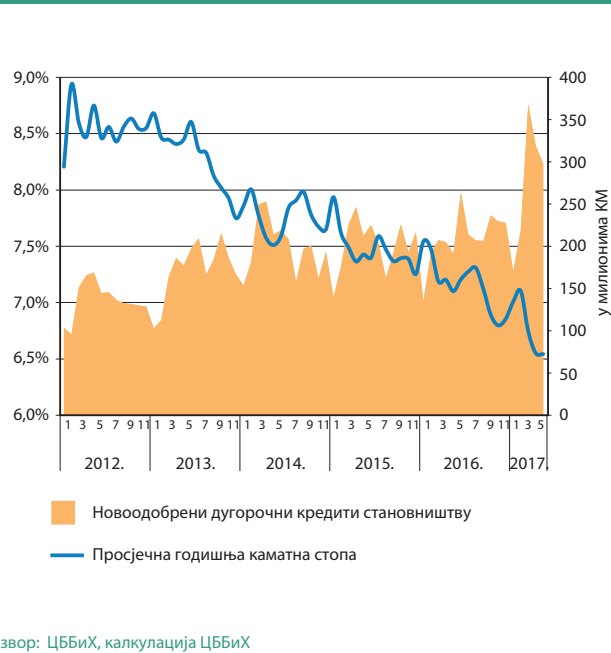
Као резултат пада каматних стопа на међународним финансијским тржиштима и настојања да се оствари веће тржишно учешће, у условима изражене конкуренције на банкарском тржишту и још увијек слабе потражње становништва за кредитима, банке у БиХ су посљедњих година постепено снижавале каматне стопе (графикон 3.7).

Графикон 3.6: Стопа defaulta по банкама у 2016. години

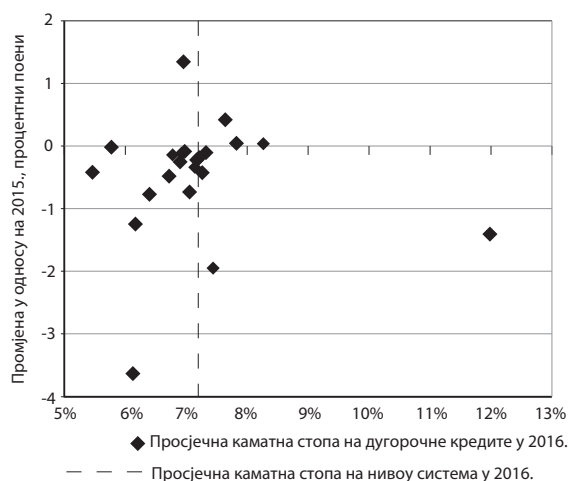
Тренд пада активних каматних стопа из претходних година настављен је и у 2016. години, а повољнији услови задуживања становништва једним дијелом су допринијели расту тражње за кредитима. Према подацима ЦББиХ, у 2016. години просјечна каматна стопа на дугорочне кредите је износила 7,14% и нижа је за 31 базни поен у односу на претходну годину, а у истом периоду је одобрено за 4% више нових дугорочних кредита.

Графикон 3.7: Новоодобрени кредити и просјечне пондерисане активне каматне стопе

Графикон 3.8. приказује висину просјечних пондерисаних каматних стопа на новоодобрене дугорочне кредите становништву по банкама у току 2016. године и промјену у односу на просјечну каматну стопу у 2015. години. Просјечна каматна стопа на дугорочне кредите становништву у 2016. години по банкама се кретала у распону од 5,46% до 11,98%. С обзиром на то да се наставио период ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима, већина банака у БиХ је била у могућности да настави водити политику нижих каматних стопа, тако да је до раста просјечне каматне стопе на дугорочне кредите дошло само у четири банке у систему.

Графикон 3.8: Просјечне каматне стопе на дугорочне кредите становништву одобрене у 2016.

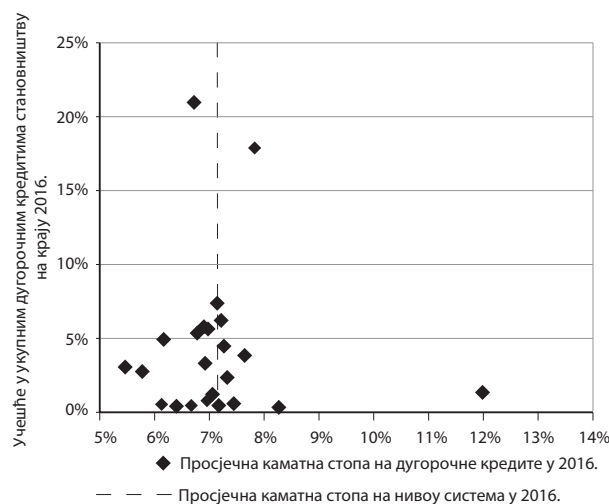

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Просјечне каматне стопе на дугорочне кредите у већини банака не одступају значајније у односу на просјечну каматну стопу на нивоу банкарског сектора. Већа одступања су забиљежена у случају неколико, углавном мањих банака, што је приказано на графикону 3.9. Међу овим банкама су двије мање банке код којих су каматне стопе више у односу на просјечну стопу у банкарском сектору, што је највјероватније посљедица отежаног приступа повољнијим изворима финансирања из иностранства. Смањење просјечне каматне стопе веће од једног процентног поена забиљежено је код три банке које су у протеклом периоду биле оријентисане на промјене у

стратегији пословања. Банке које се значајније издвајају по нижем нивоу каматних стопа од просјечне каматне стопе банкарског сектора су у 2016. години наставиле с политиком нижих каматних стопа, те их додатно смањиле у односу на претходну годину, у настојању да побољшају своју конкурентску позицију и повећају тржишно учешће у сегменту кредитирања становништва.

Графикон 3.9: Каматне стопе на новоодобрене дугорочне кредите према обиму кредитирања становништва

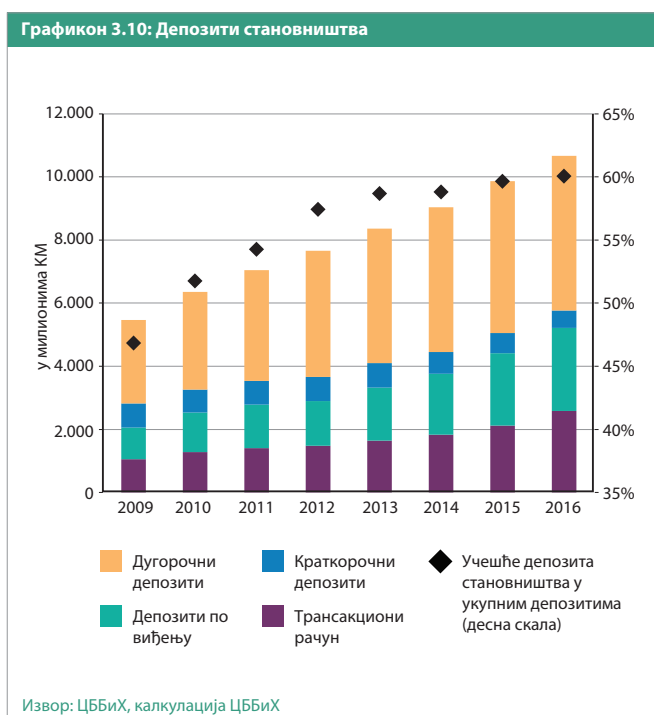
Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Тренд смањења активних каматних стопа настављен је и у 2017. години, па је тако према подацима ЦББиХ просјечна каматна стопа на дугорочне кредите за првих пет мјесеци 2017. године износила 6,7%. Иако су каматне стопе и почетком 2017. имале опадајући тренд, те се до краја године не очекује њихов раст, већ би се у 2018. години могао очекивати благи раст каматних стопа под утицајем раста каматних стопа у еврозони. Заокрет у монетарној политици у еврозони у наредном периоду би могао утицати на трошкове финансирања домаћинстава, те би се, уколико банке у БиХ не би додатно смањивале марже, релативно брзо могао очекивати раст активних каматних стопа у домаћем банкарском сектору. Уколико се узме у обзир да преовладавају кредити становништву одобрени с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе од једне године¹⁰, може се закључити да изложеност домаћинстава ризику промјене каматних стопа није занемарива. С обзиром

¹⁰ У 2016. години је одобрено скоро 60% дугорочних кредита становништву с промјењивом каматном стопом или с могућношћу промјене стопе након прве године од одобрења, док је додатних 19% кредита од укупних одобрених кредита становништву у протеклој години одобрено уз период фиксације каматне стопе од једне до пет година.

на то да је неизвјестан јачи раст расположивог дохотка становништва, чак и блажи раст каматних стопа би за један дио домаћинства представљао значајно оптерећење и отежао би отплату кредитних обавеза.

Континуиран раст депозита становништва у протеклим годинама представљао је показатељ повјерења у домаћи банкарски сектор, али и опредјељености становништва за традиционални и најсигурнији вид штедње. Депозити становништва наставили су расти и у 2016. години и према подацима ЦББиХ, на крају 2016. године су досегли износ од 10,66 милијарди КМ, остваривши раст од 8,1% у односу на крај претходне године. Раст депозита становништва од 796,2 милиона КМ дао је највећи допринос расту укупних депозита у банкарском сектору, а њихово учешће у укупним депозитима се до краја 2016. повећало на 60,1% (графикон 3.10).

И поред позитивних показатеља о кретању депозита у банкарском сектору, раст депозита становништва се не може тумачити као назнака бољег животног стандарда, а подаци о високој стопи незапослености и ниском нивоу просјечне плате у БиХ указују на то да већи дио становништва није у могућности да штеди, те да је један дио штедње у банкама посљедица неизвјесности у погледу будућих економских прилика у земљи и, с друге стране,

недостатка повјерења у алтернативне видове штедње. У прилог томе да мањи дио становништва има могућност за штедњу, а посебно за штедњу значајнијег износа средстава, иду и подаци Агенције за осигурање депозита (АОД) који показују да се депозити који премашују износ осигураног штедног улога од 50 хиљада КМ, а на које се односи скоро половина укупног износа депозита становништва налази на малом броју депозитних рачуна¹¹, као и да ови депозити биљеже већи релативни раст како у погледу броја депозитних рачуна тако и у погледу износа депозита. Такође, просјечни износ средстава по једном депозитном рачуну указује на то да у категорији депозита становништва до 50 хиљада КМ преовладавају депозитни рачуни с мањим износима средстава, с обзиром на то да су овдје укључени и сви текући рачуни становништва¹².

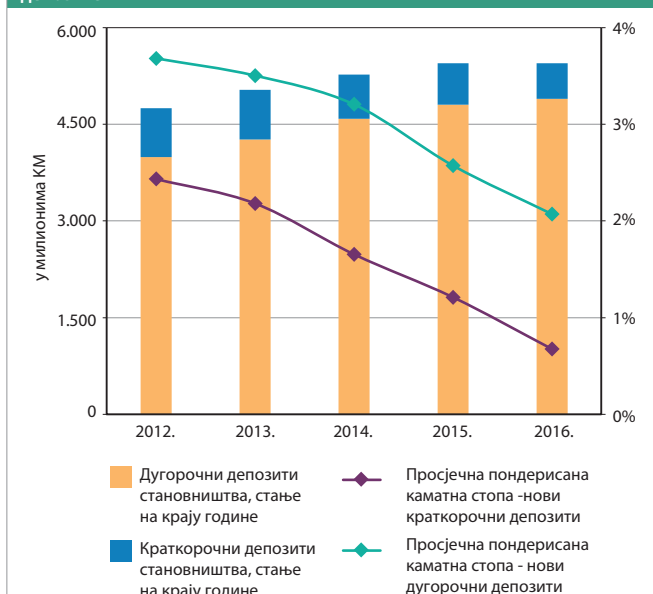
Такође, када се на основу података ЦББиХ анализира структура депозита становништва, примјетно је да је раст укупних депозита становништва посљедица пораста средстава на трансакционим рачунима (21,6%) и депозита по виђењу (14,8%), док се тренд раста орочених депозита у 2016. није наставио. Наиме, у 2016. години забиљежен је знатно мањи раст дугорочних депозита становништва (1,8%) у односу на претходне године, а с обзиром на то да се краткорочни депозити смањују већ трећу годину узастопно, укупни орочени депозити у 2016. години су забиљежили смањење од 1,7 милиона КМ, односно 0,03%. Један од фактора који утичу на изостанак раста укупних орочених депозита у 2016. години је настављени тренд пада пасивних каматних стопа, што умањује мотивираност становништва за орочење средстава и повећава њихову опредјељеност да држе средства на трансакционим рачунима или као депозите по виђењу.

Кретање пасивних каматних стопа и у 2016. години је било подутицајем ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва с договореним доспијећем (орочени депозити) у 2016. години је износила 1,85% и за 46 базних поена је нижа у односу на претходну годину, док су просјечне пондерисане каматне стопе на дугорочне и краткорочне депозите становништва ниже за 50, односно за 54 базна поена (графикон 3.11). Тренд пада пасивних каматних стопа настављен је и у 2017. години, а у првих пет мјесеци 2017. просјечна пондерисана каматна стопа износила је 1,51%.

¹¹ На крају 2016. године депозити износа преко 50 хиљада КМ чине 48,5% укупног износа депозита становништва, а налазе се на само 1,4% депозитних рачуна.

¹² Просјечни износ средстава на депозитном рачуну у категорији депозита до 50 хиљада КМ на крају 2016. године је износио 1.992 КМ.

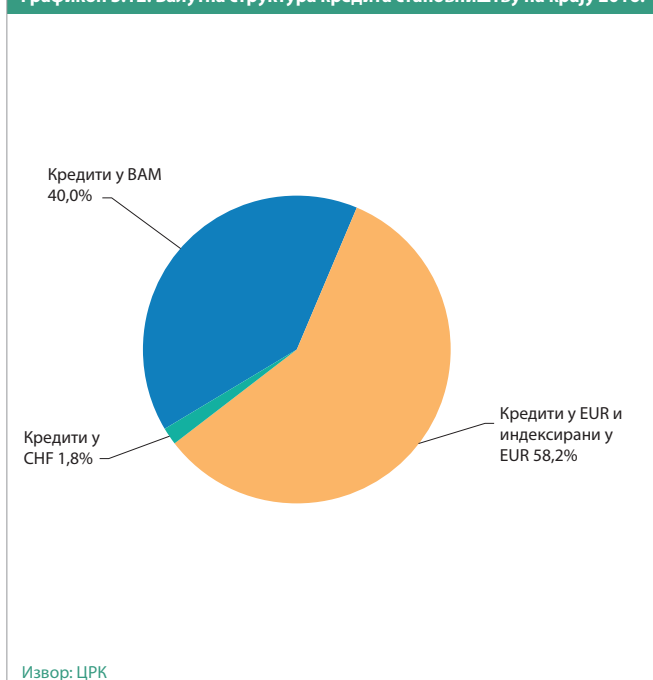
Графикон 3.11: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Према подацима из ЦРК, кредити становништву у страним валутама и с валутном клаузулом су чинили 60% укупних кредита становништву, од чега се највећи дио односи на кредите индексиране или одобрене у евр, те с обзиром на постојећи режим валутног одбора у БиХ, становништво није изложено валутном ризику. Задуженост становништва по кредитима индексираним у CHF износила је 1,8% укупне задужености по кредитима становништву, што је за 2,4 процентна поена мање у односу на крај 2015. године (графикон 3.12).

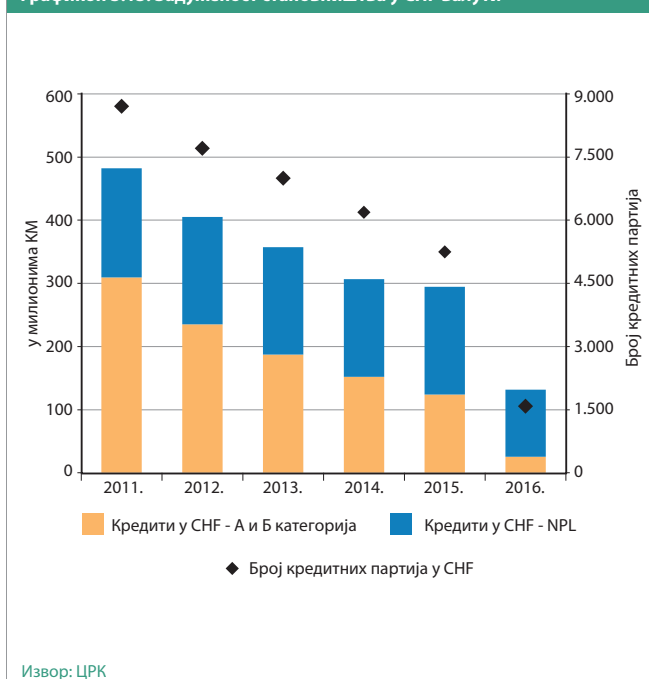
Графикон 3.12: Валутна структура кредита становништву на крају 2016.

Извор: ЦРК

Износ преосталог дуга по кредитима с валутном клаузулом у CHF, као и број ових кредитних партија се смањује од 2011. године, што је последица отплате, конверзије кредита у другу валуту, као и потпуног престанка пласирања нових кредита у CHF. Двије банке на које се односи цјелокупни кредитни портфељ у CHF валути су корисницима кредита с валутном клаузулом у CHF у марту 2016. понудиле опцију реструктурисања кредитних задужења на начин да се изврши конверзија кредита с валутном клаузулом у CHF у кредите с валутном клаузулом у EUR под одређеним повољнијим условима од отплате по важећем курсу¹³. Већи дио корисника ових кредита је прихватио понуђену могућност, тако да је до краја 2016. године број кредитних партија смањен за 70%, а преостало задужење по кредитима с валутном клаузулом у CHF било је мање за 45% у односу на крај 2015. године (графикон 3.13). Иако је смањен број партија и преостало задужење по кредитима с валутном клаузулом у CHF, извршена конверзија није довела до рјешавања проблема некавалитетних кредита с валутном клаузулом у CHF, а главни разлог је што је конверзија извршена у највећем обиму на квалитетном дијелу кредитног портфеља.

Графикон 3.13: Задуженост становништва у CHF валути

Извор: ЦРК

¹³ Понуа се односила на конверзију кредита према курсу на дан закључивања анекса уговора, а преостали дуг би се реструктурисао уз фиксну номиналну каматну стопу од 5,99% и умањење за 30%.

Тако је показатељ некавалитетних у укупним кредитима у случају кредита с валутном клаузулом у CHF на крају 2016. године порастао и достигао чак 80,8%. Изразито велико учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима с валутном клаузулом у CHF ипак не представља системски проблем, с обзиром на то да су кредитне партије с валутном клаузулом у CHF чиниле свега 0,2% од укупног броја кредитних партија становништва на крају 2016. године, али и даље представљају велико оптерећење за домаћинства која имају задужење у овој валути, као и за банке које су вршиле одобравање ових кредита.

У односу на децембар 2015. године задуженост становништва у КМ је порасла за 19,2%, док је задуженост по кредитима у EUR и с валутном клаузулом у EUR забиљежила благо смањење (табела 3.3). Посматрајући рочну структуру, највећи дио потраживања од становништва се односи на кредите уговорене рочности преко десет година, а затим на кредите с рочношћу од пет до десет година. Кредитни раст у 2016. години је забиљежен у свим категоријама кредита рочности преко три године, од чега су највећи кредитни раст имали кредити одобрени на период дужи од десет година.

Табела 3.3: Кредити становништву, рочна и валутна структура

Рочност / Валута	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница, у хиљадама КМ							
	BAM		Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом				УКУПНО	
			EUR		CHF			
	2016.	Годишња промјена	2016.	Годишња промјена	2016.	Годишња промјена	2016.	Годишња промјена
до 1 године	71.366	-0,8%	5.022	-12,7%	0	0,0%	76.389	-1,7%
1 - 3 године	189.154	7,0%	142.908	-12,3%	12.493	-2,2%	344.554	-2,3%
3 - 5 година	365.529	20,2%	399.935	-11,1%	40.958	-15,2%	806.422	0,5%
5 - 10 година	1.094.703	20,1%	1.659.203	-2,8%	44.555	-38,2%	2.798.460	4,0%
преко 10 година	1.196.619	21,8%	2.043.215	5,2%	33.773	-79,1%	3.273.607	6,0%
УКУПНО	2.917.371	19,2%	4.250.283	-0,4%	131.778	-55,3%	7.299.432	4,1%

Извор: ЦРК

4. Предузећа

Потраживања банака од сектора предузећа и поред повољних кретања у домаћем макроекономском окружењу у виду раста реалног БДП-а, интензивирања извозне активности домаћих привредних субјеката, и раста обима индустријске производње, биљеже скроман раст. Слаба потражња корпоративног сектора за кредитима и одсуство снажније кредитне експанзије, представљају једно од главних обиљежја овог сектора у 2016. години и један од фактора који ограничава снажнији опоравак економије у БиХ. Благо економски опоравак у 2016. и позитивна кретања у домаћем макроекономском окружењу рефлектовали су на смањење кредитног ризика у сектору предузећа и способност предузећа да уредно сервисирају своје обавезе, те је у готово свим подручјима економских дјелатности забиљежено смањење некавалитетних кредита. Међутим, и поред смањења кредитног ризика, кредитни портфељ у сектору предузећа и даље је оптерећен високим нивоом некавалитетних кредита. Просјечне пондерисане каматне стопе на кредите предузећима наставиле су падати и у 2016. години и одражавају тежњу банака да прилагоде цијену финансирања условима на тржишту у погледу ограничене тражње за финансијским услугама.

У 2016. години забиљежено је повећање остварене вриједности увоза и извоза, а обим спољнотрговинске размјене у односу на претходну годину већи је за 2,9%. При томе, регистрован је интензивнији раст извоза у односу на увоз, те је стопа раста извоза у 2016. години износила 4,8%, док је увоз растао по стопи од 1,8%. Вриједност оствареног извоза у 2016. години већа је за 429,3 милиона КМ у односу на претходну годину, и у највећој мјери је посљедица опоравка економске активности и извозне потражње од стране главних трговинских партнера, односно земаља чланица ЕУ и земаља СЕФТА-е. У табели А4 у Статистичком додатку приказане су најзначајније групе извозних и увозних производа, односно групе с највећим учешћем у спољнотрговинској размјени, те процијењени цјеновни ефекти и ефекти промјене у обиму извезених и увезених роба на вриједност извоза и увоза у најзначајнијим робним групама у односу на 2015. годину. У већини главних група извозних производа забиљежено је повећање номиналне вриједности извоза које је у већој мјери резултат повећања извезених количина, а не промјена у цијенама извезених роба. Изузетак је само група Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови у којој је повећање номиналне вриједности извоза искључиво резултат цјеновног ефекта

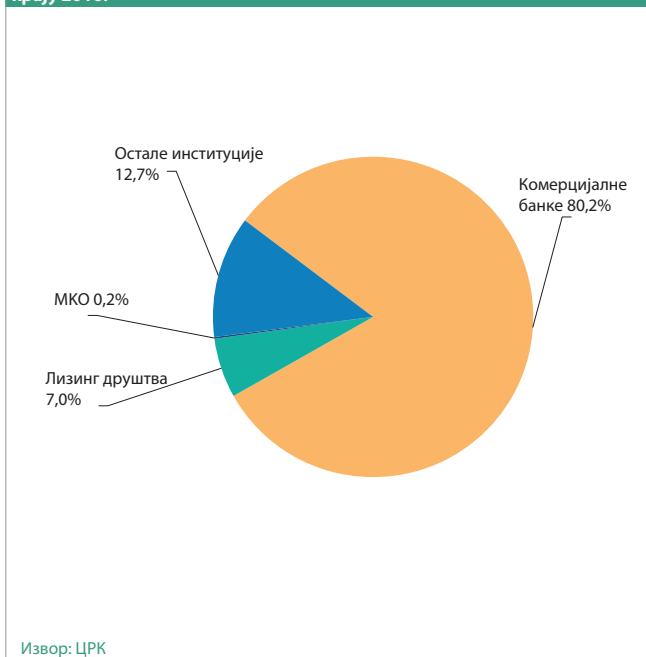
узрокованог већим цијенама сирове нафте. Најзначајнији извозни производи у 2016. години били су базни метали и производи од базних метала, иако се остварена вриједност извоза ове групе производа континуирано смањује у посљедњих неколико година. Извоз ове групе производа чини 16,7% укупне вриједности оствареног извоза у 2016. години, а међу првих десет извозних предузећа у БиХ, три се баве производњом и извозом базних метала и њихових фабрика. У односу на претходну годину, номинална вриједност извоза базних метала мања је за 4,9%, што је узроковано смањењем извоза Жељеза и челика, те Алуминијума и производа од алуминијума. У обје категорије производа нижа вриједност извоза резултат је превасходно мањих извезених количина, али и неповољних цјеновних кретања. На трећем мјесту по вриједности оствареног извоза у 2016. у групи базних метала налазе се Производи од жељеза и челика чији је извоз у односу на претходну годину већи за 18,4%, што ипак није било довољно да се анулира пад извоза у претходне двије категорије базних метала. Раст извоза ове групе производа искључиво је посљедица већих извезених количина, док је цјеновни ефекат имао негативан утицај на номиналну вриједност извоза. У групи Разни производи и у 2016. години цјеновни ефекат је имао негативан утицај на вриједност извоза, те је повећање вриједности извоза од 10,1% искључиво посљедица повећања извезене количине. Висока стопа раста извоза (9,1%) забиљежена је и у категорији Дрво и производи од дрвета и за разлику од претходне године када је повећање извоза било резултат повољних цјеновних кретања, у 2016. доминантан утицај на раст извоза имало је повећање извезене количине, што уз већи обим извоза намјештаја у групи Разни производи сугерише да дрвна индустрија постаје све значајнија грана привреде, а да предузећа из ове области имају све веће компаративне предности на међународном тржишту. У групи Производи хемијске и сродних индустрија раст извоза посљедица је повећања извезене количине, док су цјеновна кретања имала негативан утицај на вриједност извоза. У групи Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе повећање извоза искључиво је посљедица снажног раста у количини извезене робе, док је цјеновни ефекат имао изразито негативан допринос расту вриједности извоза. У категорији Машины, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови повећање извоза резултат је првенствено повећања количине, иако су и цјеновна кретања дјелимично допринијела повећању вриједности извоза.

Остварена вриједност увоза у 2016. години износила је 16,1 милијарду КМ и у односу на годину раније већа је за 287,5 милиона КМ. У 2016. години у групи производа Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови забиљежен је пад номиналне вриједности увоза од 10,7%, што је у потпуности посљедица цјеновног ефекта. Вриједност увоза у групи Прехрамбене прерађевине у односу на претходну годину већа је за 3%, при чему су у двије од четири најзначајније категорије увозних производа у овој групи и даље присутни снажни дефлаторни притисци који су резултирали падом вриједности увоза у тим категоријама производа. У групи Базних метала регистровано је смањење вриједности увоза алуминијума и његових производа, што је искључиво резултат мањих увезених количина, док је у друге двије категорије производа (Жељезо и челик, Производи од жељеза и челика) забиљежено повећање увозне тражње. У групи Машине, апарати, механички и електрични уређаји у 2016. години дошло је до повећања увозне тражње уз ниже увозне цијене.

Иако је у 2016. години регистрован опоравак економске и привредне активности, те је регистрован раст бруто додане вриједности у готово свим економским дјелатностима, као и интензивнија извозна активност, кредитна активносту сектору предузећа и даље је успорена и не показује знакове снажнијег опоравка. Високе стопе раста бруто додане вриједности (преко 5%) регистроване су у дјелатности D (Производња и снабдијевање електричном енергијом), S (Остале услужне дјелатности), N (Административне дјелатности), K (Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања). Негативне стопе раста забиљежене су само у дјелатностима Р (Образовање), Ј (Информације и комуникације), Н (Превози и складиштење), F (Грађевинарство) и О (Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање). Према подацима из ЦРК, укупна потраживања свих група финансијских посредника на крају 2016. године износила су 11,16 милијарди КМ и тек за 0,8% су већа у односу на 2015. годину. Остварени раст искључиво је посљедица раста потраживања банкарског сектора према сектору предузећа. Све остале групе финансијских посредника биљеже пад номиналне вриједности потраживања према корпоративном сектору, изузев микрокредитних организација чије је учешће у укупном дугу корпоративног сектора ионако занемариво. Тржиште капитала у БиХ и даље је недовољно развијено да би могло, барем дјелимично, осигурати задуживање и финансирање пословања корпоративног сектора. Стога, примарни и практично једини извор финансирања сектора предузећа на домаћем финансијском тржишту остају и даље домаће кредитне институције односно банке. Посљедично, у односу на претходну годину повећало се

и учешће банкарског сектора у укупним потраживањима од предузећа на уштрб свих осталих небанкарских финансијских посредника. Укупна задуженост сектора предузећа према свим групама финансијских посредника мјерена учешћем у БДП-у на крају 2016. године износила је 38,1% БДП-а, што је незнатно ниже у односу на крај претходне године (38,8%). Ово смањење искључиво је посљедица бржег раста номиналне вриједности БДП-а у односу на повећање укупне задужености предузећа, а не раздуживања корпоративног сектора.

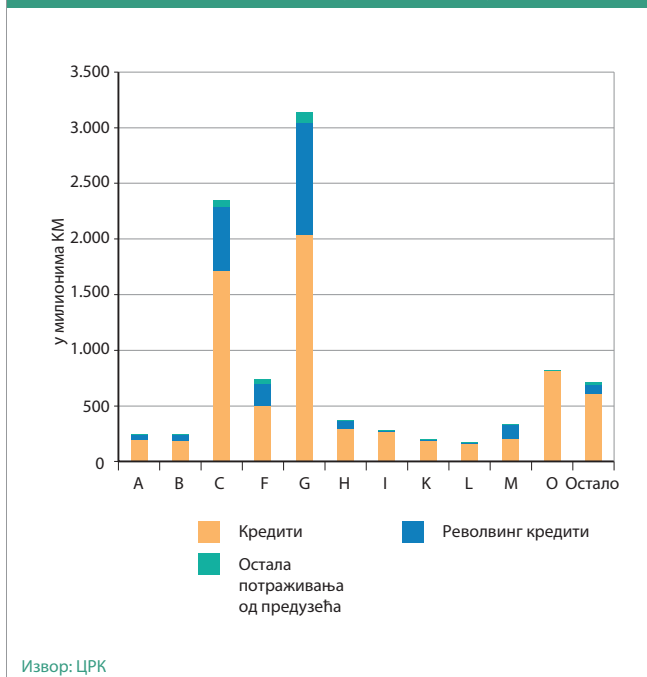
Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2016.

Према подацима из ЦРК, укупна потраживања банкарског сектора према корпоративном сектору износе 9,6 милијарди КМ, што је за 1,5% више у односу на крај претходне године. Посматрано по дјелатностима, највећи допринос расту укупне изложености банкарског сектора према корпоративном сектору долази од предузећа из дјелатности Прерађивачке индустрије, Хотелијерства и угоститељства, Пољопривреде, Грађевинарства, Превоза и складиштења, те дјелатности Снабдјевања водом, уклањања отпадних вода, управљања отпадом и санацијом околине. На прилично скроман раст укупних потраживања, утицало је и смањење изложености банкарског сектора према дјелатностима које у знатној мјери зависе од домаће потражње. Најизразитије смањење укупних потраживања банкарског сектора регистровано је у дјелатностима Трговине, Јавне управе, одбране и социјалног осигурања, Финансијских дјелатности и осигурања, затим Стручним, научним и техничким дјелатностима, дјелатности Производње и снабдјевања електричном енергијом, гасом, паром, те у

дјелатности Умјетности, забаве и рекреације и Осталим услужним дјелатностима. У 2016. години регистровано је благо смањење задужености предузећа из дјелатности Трговине, те је њихова укупна задуженост код банкарског сектора нижа за 0,5%. Међутим, потраживања банкарског сектора и даље су највећа према предузећима из ове дјелатности и износе 32,7% укупних потраживања банкарског сектора. Овако висока концентрација изложености према само једној дјелатности може представљати потенцијални извор ризика за банкарски сектор, што је додатно наглашено у околностима када се концерн Агрокор и компаније из тог концерна, које главнину својих пословних операција обављају у овој дјелатности, суочавају с проблемима у пословању. Уз дјелатност трговине, банкарски сектор у БиХ има значајну изложеност и према дјелатности прерађивачке индустрије, која је у односу на претходну годину повећана за 4,1%. Врло интензиван раст бруто додане вриједности и обима производње у дјелатности D (Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација) током 2016. године није праћен и већом финансијском подршком кредитних институција. Укупна потраживања банкарског сектора према предузећима из ове дјелатности мања су за 14,4%. Будући да се обрнута ситуација десила претходне године када је и поред пада економске активности у овој дјелатности забиљежен раст укупних потраживања банкарског сектора, може се извући закључак да банке приликом доношења одлуке о обиму финансијске подршке предузећима из ове дјелатности већи значај дају дугорочним трендовима, а не тренутним показатељима пословања. Такође, у овој дјелатности послује значајан проценат великих предузећа, која због свог бонитета представљају прихватљив ниво ризика, без обзира на привремене осцилације у нивоу привредне активности. Подузећа која се баве стручним, научним и техничким дјелатностима од 2014. године континуирано се раздужују и смањују своју задуженост код банкарског сектора, а такав тренд настављен је и у 2016. години, иако су у цијелом том периоду остваривала високу стопу раста бруто додане вриједности. Ово може импликовати да су предузећа из ове дјелатности кредитну подршку користила углавном како би лакше пребродила економску кризу, а да због природе активности којом се баве, у периодима економског опоравка њихово редовно пословање не захтјева интензивнију финансијску подршку банака.

Графикон 4.2: Потраживања од предузећа према типу и дјелатности

Извор: ЦРК

Легенда:

- A - Пољопривреда, шумарство и риболов
- B - Вађење руда и камена
- C - Прерађивачка индустрија
- F - Грађевинарство
- G - Трговина на велико и мало; поправак моторних возила и мотоцикала
- H - Превоз и складиштење
- I - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
- K - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- L - Пословање некретностима
- M - Стручне, научне, и техничке дјелатности
- O - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање

Остало:

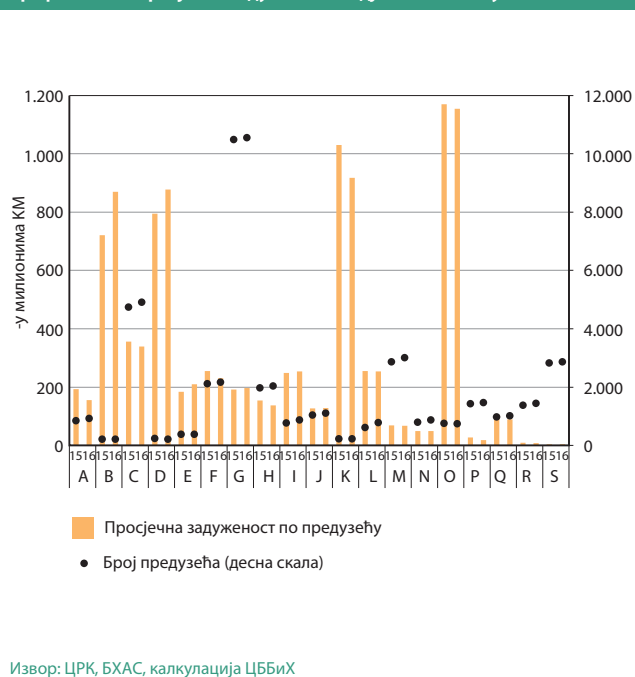
- D - Производња и снабдјевање електричном енергијом, плин, паром и климатизацијом
- E - Снабдјевање водом, уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- J - Информације и комуникације
- N - Административне и помоћне услужне дјелатности
- P - Образовање
- Q - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- R - Умјетност, забава и рекреација
- S - Остале услужне дјелатности

У финансирању својих пословних активности предузећа се у највећој мјери ослањају на финансирање путем класичних кредита. У готово свим дјелатностима учешће класичних кредита у укупном дугу веће је од 70%. Изузетак су само дјелатности Грађевинарства, Трговине и Стручне,

техничке и научне дјелатности, које, уз финансирање путем класичних кредита, у нешто већој мјери од осталих дјелатности користе револвинг средства банака. Укупан остатак дуга корпоративног сектора по основу класичних кредита незнатно се повећао у 2016. години и износи 7,18 милијарди КМ. Највећи утицај на повећање стања дуга по класичним кредитима имају предузећа из дјелатности Хотелијерства и угоститељства, Прерађивачке индустрије, Пољопривреде, дјелатности Снабдјевања водом, уклањања отпадних вода, управљања отпадом и санацијом околине, затим Пословања некретностима и дјелатности Превоза и складиштења. С обзиром на значајан раст економске активности у дјелатности Хотелијерство и угоститељство који се огледа у континуираном расту броја ноћења и прихода од туризма, предузећа из ове дјелатности повећавају своју задуженост код банкарског сектора по основу класичних кредита. У овој дјелатности регистрована је највећа годишња стопа раста дуга по основу класичних кредита, те је врло вјероватно да је раст дуга по основу класичних кредита резултат инвестирања у додатне капацитете услјед повећане потражње за овим услугама. Интензивнија економска активност и смањење неквалитетних кредита позитивно су се одразили и на потражњу за кредитима предузећа из дјелатности пољопривреде, те је стање дуга по класичним кредитима у односу на претходну годину веће за 34%. И у 2016. години, настављен је раст потражње за кредитима предузећа из прерађивачке индустрије, која, уз дјелатност трговине, највише доприноси расту бруто додане вриједности. Уз раст дуга по класичним кредитима, ова предузећа повећавају и раст задужености по основу револвинг кредита. Највеће смањење задужености по класичним кредитима забиљежено је у дјелатностима Јавне управе, одбране и социјалног осигурања, затим Стручним, научним и техничким дјелатностима, дјелатности Производње и снабдјевања електричном енергијом, гасом, паром и Осталим услужним дјелатностима. Нижи обим грађевинске производње током 2016. године рефлектирао се и на потражњу овог сектора за класичним кредитима, те је задуженост грађевинских предузећа нижа у односу на претходну годину. Код предузећа из дјелатности Рударства већи обим индустријске производње није резултирао већом потражњом за класичним кредитима нити имао значајнијег ефекта на повећање дуга у дјелатности рударства. Нижи износ остатка дуга по класичним кредитима у дјелатностима Грађевинарства и

Рударства дјелимично је супституиран повећањем дуга по револвинг кредитима, тако да у овим дјелатности није дошло до смањења укупног дуга код банкарског сектора. На графикону 4.3 приказана је просјечна задуженост по предузећу по појединим дјелатностима¹⁴. Највеће повећање просјечне задужености у 2016. години регистровано је у дјелатности Рударства (В), Производњи и снабдјевању електричном енергијом, гасом, паром и климатизацијом (D) и дјелатности Снабдјевање водом, уклањања отпадних вода, управљање отпадом и санација околине (Е). У дјелатности Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизацијом раст просјечне задужености искључиво је посљедица мањег броја регистрованих привредних субјеката у 2016. години. Највећи пад просјечне задужености забиљежен је у дјелатности Пољопривреде (А), Превоза и складиштења (Н), Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања (К) и Грађевинарства (F). Подаци о просјечној задужености по предузећу имплицирају да су идиосинкретички ризици у сектору предузећа најизраженији у дјелатностима Рударства (В), Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизацијом (D) и Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања (К) у којима јако мали број предузећа има изузетно висок ниво дуга.

Графикон 4.3: Просјечна задуженост по дјелатностима у 2015. и 2016.

У 2016. години корпоративни сектор се у финансирању текућих потреба у већој мјери ослањао на револвинг

¹⁴ Подаци на графикону се односе на 30.06.2015. и 30.06.2016. године

изворе у односу на претходну годину. Према подацима из ЦРК, на крају 2016. године регистровано је повећање како одобреног тако и искоришћеног износа по основу револвинг кредита. Најзначајнија промјена у погледу задужености по револвинг кредитима регистрована је у дјелатности пословања с некретнинама, што је врло вјероватно посљедица кретања на тржишту некретнина у виду интензивирања промета и продаје станова и осталих некретнина. Такође, и у дјелатности пољопривреде је забиљежено знатно повећање задужености по основу револвинг кредита (43,7%) у односу на претходну годину, те се може закључити да је и један знатан дио пољопривредне производње у 2016. финансиран овим средствима. Смањење дуга по основу класичних кредита у дјелатностима рударства и грађевинарства, дјелимично је супституисано већим искоришћеним износом по основу револвинг кредита.

Дио кредитне потражње једног броја привредних субјеката у БиХ задовољен је и директним задуживањем у иностранству. Према подацима ЦББиХ, задуженост привредних субјеката, укључујући и дјелатност финансијског посредовања, према иностранству на крају 2016. године износила је 7,87 милијарди КМ. Када се искључи дјелатност финансијског посредовања, задуженост привредних субјеката износи 4,7 милијарди КМ и у односу на претходну годину додатно се повећала за 4,8%. С аспекта дјелатности, највећи допринос расту иностране задужености долази од привредних субјеката који се баве дјелатношћу производње кокса и рафинираних нафтних производа (62,0%) и производњом прехранбених производа (24,4%). У 2016. години највећи негативан допринос расту иностране задужености регистрован је услед раздуживања домаћих предузећа из дјелатности Пословање некретнинама (-44,4%), Производња базних метала (-9,9%) и Производња хемикалија и хемијских производа (-16,9%). Детаљан преглед невладиног спољног дуга према NACE 2 класификацији дјелатности дужника дат је у табели А8. у Статистичком додатку ¹⁵.

Током 2016. године одобрено је 3,6 милијарди КМ класичних кредита у сектору предузећа. У односу на претходну годину, износ одобрених кредита у 2016. години већи је за 270,7 милиона КМ (8,1%), а будући да се стање дуга по основу класичних кредита није значајније промијенило, врло вјероватно је да је један дио новообрених кредита искоришћен за реструктурисање постојећих обавеза у корпоративном сектору. Поред тога, на стање дуга у корпоративном сектору утицао је и отпис потраживања

код појединих банака, што је додатно умањило утицај раста новообрених кредита на стање дуга. У 2016. години одобрено је 2,25 милијарди КМ дугорочних и 1,4 милијарди краткорочних кредита сектору предузећа. Вриједност новообрених дугорочних кредита већа је за 375,5 милиона КМ (20%), док је износ одобрених краткорочних кредита у 2016. години мањи за 104,8 милиона КМ (7,2%). Будући да је у протеклих неколико година присутан тренд смањења краткорочних кредита, уз повећање дугорочног кредитирања, оваква кретања, уз стагнацију укупног остатка дуга у сектору предузећа, могу значити да се дио обавеза који је краткорочног карактера репрограмира у дуг с дужим роком доспијећа. Највећи допринос расту дали су новообрени дугорочни кредити у категорији преко једног милиона EUR, који су у односу на претходну годину већи за 36,8%. Посматрано по валутној структури, у сектору предузећа највише средстава током 2016. године пласирано је у домицилној валути (1,88 милијарди КМ).

Према подацима из ЦРК, у 2016. години настављен је тренд смањења остатка дуга по кредитима с уговореном рочношћу преко десет година. Поред тога, и у категорији до једне године регистрован је нижи износ остатка дуга у односу на претходну годину, док је у свим осталим категоријама рочности повећано стање дуга.

Табела 4.1: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга

Рочност	у хиљадама КМ					
	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница					
	BAM	Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом				УКУПНО
		EUR	CHF	USD	KWD	
до 1 године	506.365	229.179	0	29.006	0	764.550
1 до 3 године	495.662	509.308	0	11.235	2.470	1.018.676
3 до 5 година	494.473	814.608	787	0	569	1.310.437
5 до 10 година	686.323	2.253.154	1.883	340	1.389	2.943.089
преко 10 година	330.555	799.338	11.022	701	64	1.141.681
УКУПНО	2.513.379	4.605.588	13.691	41.282	4.493	7.178.433

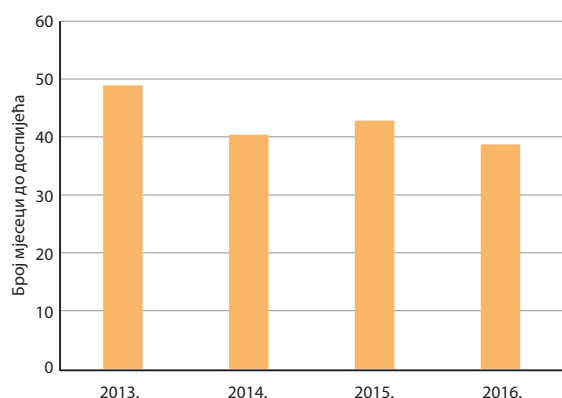
Извор: ЦРК

Највеће учешће, посматрано с аспекта уговорене рочности, и даље имају кредити с уговореном рочношћу од 5 до 10 година (табела 4.1). Њихово учешће у укупним класичним кредитима износи 41% и у односу на годину

¹⁵ Подаци су резултат анкетног истраживања о страним улагањима које ЦББиХ проводи редовно на кварталном и годишњем основу. Ови подаци обухватају само оне пословне субјекте за које ЦББиХ располаже информацијом да имају износ директног страног улагања већи од 100.000 КМ и микрокредитне организације у БиХ.

раније веће је за 1,2 процентних поена. С друге стране, учешће кредита с уговореном рочношћу преко 10 година, као и њихов номинални износ, континуирано се смањује од 2013. године. Узроци овакве појаве налазе се како на страни понуде тако и на страни потражње. С једне стране, учешће извора с рочношћу преко пет година континуирано се смањује у пасиви банкарског сектора, што ограничава потенцијал банкарског сектора за пласирање средстава с дужим роком доспијећа. С друге стране, неизвјесност у погледу будућих макроекономских кретања која ће се рефлектовати на потенцијални економски раст дестимулативно дјелује на привредне субјекте да улазе у инвестиције с овако дугим роком. Такође, и подаци о просјечном доспијећу кредита ¹⁶ у сектору предузећа израчунати према преосталој рочности указују на постојање тренда смањења рока до доспијећа (графикон 4.4). Просјечно доспијеће кредита у сектору предузећа на крају 2016. године износи 38,7 мјесеци и у односу на претходну годину краће је за 4,1 мјесец.

Графикон 4.4: Просјечно доспијеће према класичним кредитима

Извор: ЦРК, калкулација ЦББиХ

Изложеност корпоративног сектора валутном ризику у односу на претходну годину није се значајније промијенила, а висок степен евроизације и даље је једно од главних обиљежја бх. корпоративног сектора. Највећи дио дуга предузећа у БиХ одобрен је у домицилној валути и у евр, који у постојећем аранжману валутног одбора представља сидрену валуту према којој је успостављен фиксни девизни курс. Задуженост сектора у другим

валутама готово је занемарива и из године у годину се смањује, те не може представљати сигнификантан извор ризика. У постојећим околностима, валутни ризик не представља значајан извор рањивости којим би била угрожена или нарушена финансијска стабилност земље, а сектор предузећа је у стању апсорбисати потенцијалне шокове услед евентуалних промјена на валутним тржиштима. У односу на претходну годину, у валутној структури потраживања од сектора предузећа регистровано је повећање учешћа кредита пласираних у домицилној валути, те смањење учешћа потраживања пласираних или индексираних у евр, што је највјероватније посљедица промјена у пасиви банкарског сектора које се рефлектују кроз смањено учешће страних извора финансирања. Посматрано по категоријама рочности, највеће учешће кредита у домицилној валути регистровано је у категорији рочности до једне године, док у свим осталим категоријама рочности највеће учешће имају кредити одобрени или индексирани у евр. Посматрано по дјелатностима, највеће учешће кредита одобрених у домицилној валути имају оне дјелатности које обично генеришу ниске девизне приходе, попут дјелатности Умјетност, забава и рекреација, Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, Снабдјевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом те дјелатности санације околине, Стручне, научне и техничке дјелатности, Дјелатности здравствене и социјалне заштите, Образовање. С друге стране, високо учешће обавеза деноминираних или индексираних у евр имају оне дјелатности које у принципу остварују високе девизне приходе, попут дјелатности Хотелерство и угоститељство, Пољопривреда, Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, Информације и комуникације, Превоз и складиштење. Оваква валутна структура потраживања у корпоративном сектору, додатно потврђује тезу да се валутни ризик не треба сматрати значајним извором ризика, будући да је, посматрано по дјелатностима, већи ризик концентрисан код оних дјелатности које остварују приход у страним валутама, те су у бољој позицији и да апсорбују негативне ефекте узроковане промјенама у девизном курсу. У табели А6 у Статистичком додатку приказана је структура задужености по дјелатностима према валути у којој је кредит одобрен.

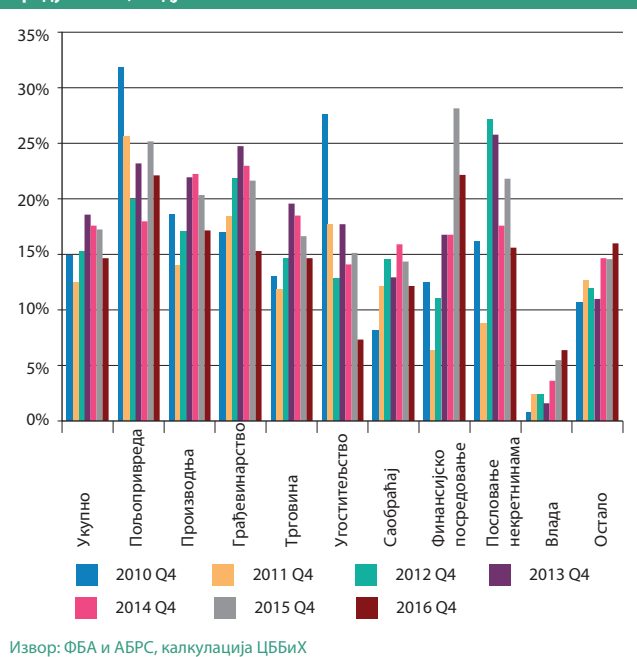
Кредитни портфељ у сектору предузећа још увијек је оптерећен високим нивоом некавалитетних кредита, иако су и у 2016. години настављена позитивна кретања у виду смањења кредитног ризика у овом сектору. У 2016. години забиљежено је смањење некавалитетних кредита

¹⁶ Приликом рачунања просјечног доспијећа кредита коришћени су подаци о кредитима које комерцијалне банке достављају у Централни регистар кредита код ЦББиХ на крају године. Просјечно доспијеће кредита на крају сваке године израчунато је као пондерисани просјек преосталог доспијећа, гдје је као пондер коришћен остатак дуга по сваком појединачном кредиту.

у номиналном износу од 211,1 милион КМ, при чему је нешто више од половине овог смањења посљедица ванредних догађаја, односно одузимања дозволе за рад једној банци с високим нивоом некавалитетних кредита у корпоративном сектору (ова банка искључена је из података за крај године). Такође и омјер некавалитетних кредита у укупном кредитном портфељу сектора предузећа се смањео, те износи 14,7%, што је у односу на претходну годину мање за 2,5 процентних поена. Уз претходно споменути ефект искључивања једне банке, на смањење овог показатеља утицао је и благи раст кредитне активности у корпоративном сектору. Кретање некавалитетних кредита по банкама, такође, показује да је кредитни ризик који долази из сектора предузећа у благом паду, будући да је код већине банака у систему регистрован нижи ниво некавалитетних кредита. Раст реалног БДП-а и опоравак економске активности, уз ниже каматне стопе, стимулативно су дјеловали на квалитет кредитног портфеља и способност предузећа да уредно испуњавају своје кредитне обавезе. Такође, и реструктурисање пословања појединих банака и боље управљање ризицима додатно су допринијели смањењу нивоа некавалитетних кредита у корпоративном сектору. С друге стране, и даље су присутни фактори који ограничавају снажнији опоравак у погледу кредитног ризика у корпоративном сектору, попут изостанка снажније кредитне активности, те структурних проблема и рањивости у билансним позицијама домаћих предузећа. Поред тога, и проблеми у пословању којима је изложен један од већих пословних субјеката у БиХ, додатно би могли умањити квалитет кредитног портфеља у сектору предузећа, а нарочито у дјелатности трговине. Посматрано с аспекта економских дјелатности, ниже учешће NPL-а у кредитном портфељу забиљежено је у готово свим дјелатностима. У односу на 2015. годину у свим дјелатностима је регистрован нижи износ NPL-а у номиналној вриједности. Највеће смањење учешћа NPL-а у укупним кредитима евидентирано је у дјелатности хотелијерства и угоститељства, што је дјелимична посљедица и високих стопа економског раста које су посљедње двије године регистроване у овој дјелатности и интензивирања привредне активности. Такође, и у дјелатности грађевинарства је регистрован значајан пад учешћа NPL-а у укупним кредитима без обзира на чињеницу да је у овој области забиљежен пад обима производње. У дјелатности грађевинарства се у посљедњих неколико година биљежи константан пад учешћа NPL-а, што је засигурно један од показатеља да негативни ефекти кризе у бх. привреди постепено слабе. Материјализација кредитног ризика у дјелатности пољопривреде је заустављена, те је и у овој дјелатности забиљежен пад нивоа некавалитетних кредита. Интензивирање пословних активности и раст производње

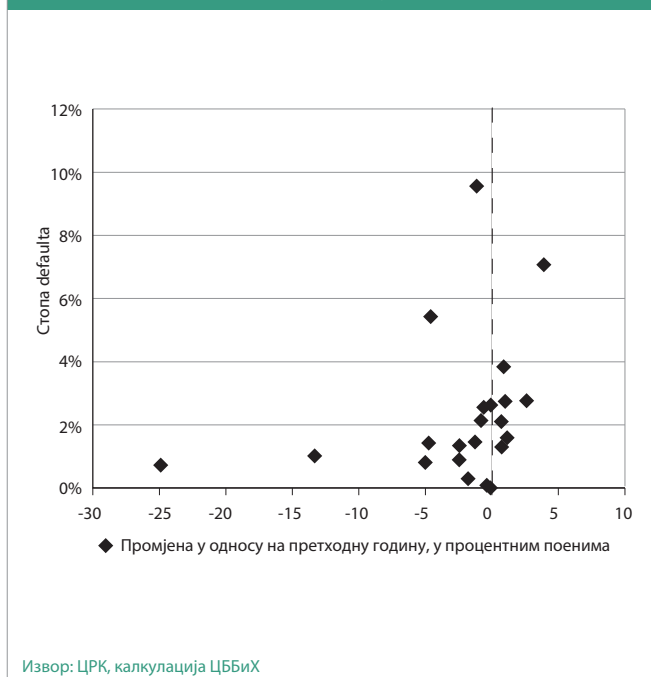
у дјелатностима прерађивачке индустрије, рударства и производње електричне енергије, резултирали су смањењем кредитног ризика и у овим дјелатностима. У дјелатности која има највеће учешће у генерисању бруто додане вриједности као и у укупним кредитима корпоративном сектору, трговини, такође је регистрован пад омјера некавалитетних кредита, иако раст бруто додане вриједности у односу на претходну годину није био толико интензиван као у случају претходно споменутих дјелатности.

Графикон 4.5: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећа, по дјелатностима

Да је у погледу кредитног ризика у корпоративном сектору заустављен тренд акумулације и материјализације кредитног ризика, указују и подаци о стопи defaulta која је у 2016. години износила 2,37% што је за 2,16 процентних поена мање у односу на претходну годину. Код већине банака у систему забиљежена је нижа стопа defaulta у односу на претходну годину. Виша стопа defaulta забиљежена је углавном код оних банака које су у протеклом периоду имале интензивнију кредитну активност у односу на остатак банкарског сектора. Двије банке које су у периоду кредитне експанзије имале неадекватну процјену кредитног бонитета клијената, те по избијању кризе биле изложене снажној материјализацији кредитног ризика, у значајној мјери су успјеле стабилизovati своје пословање и унаприједити политике управљања кредитним ризиком у сектору предузећа, што се током 2016. године рефлектовало и кроз врло ниску стопу defaulta. Већина системски битних банака и даље има стопу defaulta која је нижа од просјечне годишње стопе забиљежене на нивоу банкарског сектора.

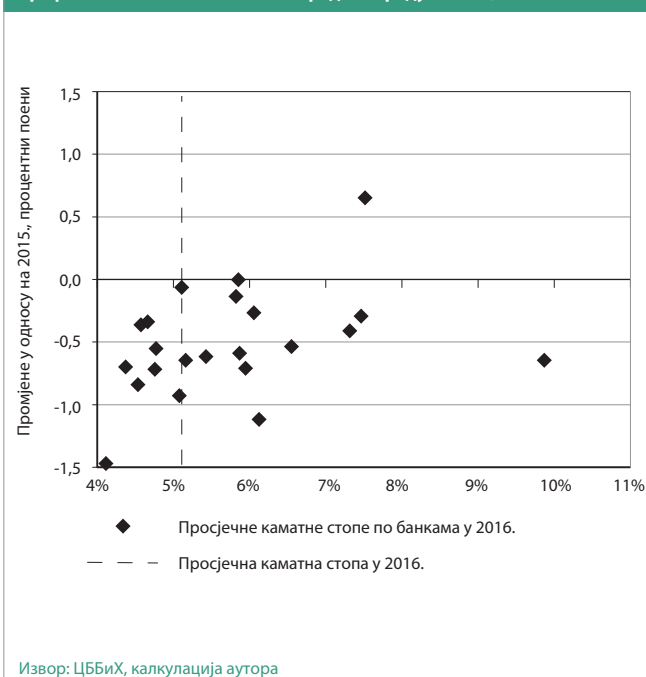
Графикон 4.6: Стопа defaulta по банкама у 2015. години

Тренд пада каматних стопа на кредите нефинансијским предузећима настављен је и у 2016. години, те се цијена финансирања нефинансијских предузећа код домаћих кредитних институција постепено приближава нивоу од просјечно 5% годишње. Према подацима ЦББиХ, просјечна пондерисана каматна стопа на кредите одобрене нефинансијским предузећима током 2016. године износила је 5,25% што је за 71 базни поен ниже у односу на претходну годину. Осим једне, све банке у систему су у 2016. години снизиле каматне стопе на пласмане нефинансијским предузећима у односу на претходну годину, а просјечна пондерисана каматна стопа кретала се у распону од 4,12% до 9,87%. И доња и горња граница овог распона ниже су у односу на 2015. годину за отприлике 70 базних поена. Највећи пад каматних стопа регистрован је код двије мање банке које су у претходним периодима имале значајно вишу каматну стопу од просјека система. Такође, у односу на претходну годину, већи је број банака чије каматне стопе конвергирају просјечној каматној стопи у систему. Најзначајнији фактор који је утицао на пад каматних стопа у 2016. години је нижа цијена финансирања банака, тј. пад трошкова финансирања банака како на домаћем тако и на иностраном тржишту. Такође и смањење кредитног ризика и некавалитетних кредита у сектору предузећа, те интензивнија конкуренција између банака у условима изостанка јаче потражње за кредитима, додатно су стимулисали пад каматних стопа. Кретање каматних стопа на пласмане нефинансијским предузећима у наредном периоду зависиће од неколико фактора, мада током 2017. године не би требало очекивати значајније промјене у каматној политици домаћих банака. Назнаке промјене монетарне политике ЕЦБ-а и поступно

укидање дијела неконвенционалних мјера експанзивне монетарне политике резултираће притисцима на раст међубанкарских тржишних каматних стопа, што ће се директно рефлектовати и на висину каматних стопа на домаћем банкарском тржишту. Истовремено, перцепција макроекономских ризика у БиХ од стране иностраних инвеститора и међународних кредитора у значајној мјери ће детерминисати кретање каматних стопа у земљи. Провођење планираних структурних реформи, унапређење инвестиционе климе и пословног окружења те консолидација јавне потрошње смањили би премију за ризик земље, што би ублажило евентуалне притиске на раст каматних стопа индуковане промјенама у међународном окружењу. Такође, и наставак тренда смањења некавалитетних кредита у сектору предузећа, позитивно би дјеловао на кретање каматних стопа.

Графикон 4.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама

Услијед нешто интензивнијег пласирања кредитних средстава с фиксном каматном стопом, изложеност сектора нефинансијских предузећа каматном ризику се смањила у 2016. години у односу на претходну годину. Ипак, и даље постоји значајна опасност од материјализације каматног ризика, будући да је и у 2016. години више од половине одобрених средстава пласирано уз клаузулу о промјенљивости каматне стопе. У структури одобрених кредита током 2016. године регистровано је смањење учешћа кредита с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до једне године, те њихово учешће износи 63%, што је у односу на претходну годину ниже за 11 процентних поена. Упоредо с тим, повећано је учешће кредита с промјењивом каматном стопом у периоду од 1 до 5 година с 15% на 20%,

као и учешће кредита с промјењивом каматном стопом у периоду преко 5 година са 11% на 17%. Уколико се посматра каматна структура кредита, у посљедње три године примјећује се смањење учешћа кредита с промјењивом каматном стопом до једне године, што умањује ризик од потенцијалног раста каматних стопа. Ово је посебно битно у околностима када се све чешће најављују измјене монетарне политике ЕЦБ-а, које би могле довести и до повећања каматних стопа на европском банкарском тржишту, а посљедично и на банкарском тржишту БиХ. У случају реализације таквог сценарија, сва предузећа која су се у протеклом периоду финансирала кредитима с промјењивом каматном стопом била би изложена већим трошковима финансирања, што би у одређеним случајевима могло умањити и њихову способност уредног сервисирања дуга. Таква би дешавања довела

до јачања кредитног ризика у корпоративном, односно банкарском сектору, што би се негативно одразило на финансијску стабилност. Благо пад каматних стопа на кредите предузећима забиљежен је и у првом кварталу 2017. године. Међутим, имајући у виду да се каматне стопе налазе на историјски ниским нивоима, није реално очекивати њихов значајнији пад у наредном периоду, а посебно узимајући у обзир кретања на међународним финансијским тржиштима и монетарне политике водећих централних банака. У таквим околностима, нефинансијска предузећа би одабиром фиксне каматне стопе приликом финансирања дугорочних инвестиција била у прилици ограничити могућност материјализације каматног ризика и врло вјероватно смањити трошкове финансирања у дугом року, без обзира на иницијално већи трошак задуживања.

5. Финансијски посредници

Услед слабљења ризика из међународног и домаћег окружења, дјелимично су ублажени ризици по стабилност финансијског система БиХ. Укупна актива финансијских посредника током 2016. године наставила је биљежити раст, при чему и даље доминантан утицај на пораст активе има банкарски сектор, који је уједно највећи и најразвијенији сектор у финансијском систему БиХ.

Као резултат благог смањења ризика, кредитна активност у микрокредитном сектору се почела опорављати, али микрокредитне организације и даље биљеже смањење учешћа у вриједности укупне активе финансијских посредника. Истовремено, као одраз недовољне активности на развоју и унапређењу лизинг производа, лизинг компаније настављају смањивати пословну активност и четврту годину заредом биљеже контракцију билансне суме и смањење учешћа у вриједности укупне активе финансијских посредника. Такође, актива инвестиционих фондова забиљежила је благи пад током 2016. године и смањење учешћа у укупној вриједности активе финансијских посредника. Недостатак великих домаћих институционалних инвеститора и недостатак склоности становништва и корпоративног сектора ка инвестирању у хартије од вриједности и даље су ограничавајући фактор расту домаћих инвестиционих фондова.

Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника

	2014.		2015.		2016.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %
Банке ¹⁾	22.766	87,4	23.737	87,5	25.014	87,8
Лизинг компаније ¹⁾	514	1,97	475	1,75	423	1,48
Микрокредитне организације ¹⁾	647	2,48	640	2,36	665	2,34
Инвестициони фондови ²⁾	758	2,91	824	3,03	802	2,81
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	1.355	5,20	1.465	5,40	1.582	5,56
Укупно	26.039		27.141		28.486	

Извор:

1 - ФБА и АБРС

2 - Комисија за вриједносне папире ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС

3 - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава

Калкулација ЦББиХ

Најразвијенији сегмент небанкарског финансијског сектора и даље су друштва за осигурање и реосигурање, која су друга по величини активе, и једина од небанкарских институција биљеже повећање учешћа у

укупној активи финансијских посредника у 2016. години. Највећи обим промета на домаћем тржишту капитала још увијек се остварује у сегменту инструмената дуга на примарном тржишту. Осим комерцијалних банака, које су већином оријентисане ка тржишту владиног дуга, већи институционални инвеститори готово и да нису присутни на тржишту капитала. Табела 5.1 приказује вриједност активе финансијских посредника у БиХ и њихово учешће у систему за последње три године.

5.1. Банкарски сектор

У банкарском сектору БиХ у 2016. и у првој половини 2017. године забиљежена су позитивна дешавања која су у значајној мјери допринијела јачању стабилности банкарског сектора. Прије свега, ово се односи на јачање отпорности банака које је постигнуто припајањем двије мање банке са значајним проблемима с капитализованошћу, другим двијема банкама; ликвидацијом једне несолвентне банке; реорганизацијом пословања у двије системски важне банке које су у протеклим годинама имале одређене рестрикције у пословању услед високог нивоа кредитног ризика који је на нивоу банкарске групе акумулисан у периоду прије кризе. Тако на крају 2016. године све банке у систему, изузев једне мање банке која је докапитализована у 2017. години, испуњавају прописани ниво адекватности капитала. Такође, у току 2016. године довршена је израда нацрта сета закона у области пословања банкарског сектора, чија је главна одлика модернизација и усклађивање домаћих прописа с регулативом Европске уније, што би требало допринијети јачању стабилности банкарског сектора. Услијед благих позитивних трендова у макроекономском окружењу, у сектору нефинансијских приватних предузећа забиљежен је нешто већи кредитни раст у односу на сектор становништва. Квалитет активе се наставио побољшавати, а остварен је и раст профитабилности. Ликвидност банкарског сектора и даље се налази на задовољавајуће високом нивоу, док је ниво капитализованости повећан дијелом услед обавезе усклађивања с регулаторним прописима, али и као подршка будућем расту кредитне активности. И поред слабљења ризика који произилазе из реалне економије и банкарског сектора, ниво неквалитетних кредита је и даље висок, посебно у сектору нефинансијских предузећа, те кредитни ризик и даље представља доминантан ризик у банкарском сектору БиХ. Потенцијални ризик из сектора становништва произилази из све веће заступљености ненамјенских и замјенских кредита, већих износа и дуже рочности, уз непостојање довољно квалитетних инструмената

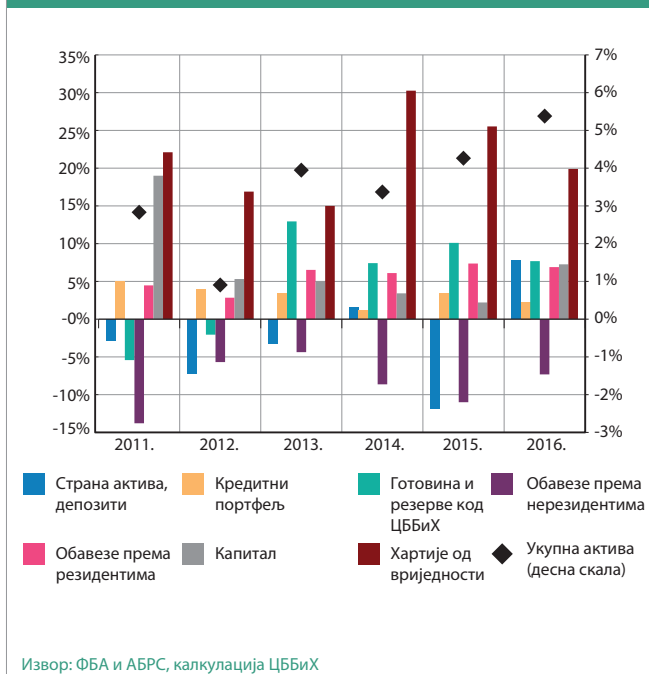
обезбјеђења, а који се једним дијелом користе за потребе рјешавања стамбеног питања. Такође, структура кредитног портфеља у погледу периода фиксације каматне стопе је неповољна с обзиром на то да је значајан број кредитних уговора закључен уз промјењиву каматну стопу. Поред ових ризика, битно је истаћи и ризик рочне трансформације услед супституције дугорочних страних извора финансирања домаћим депозитима краће рочности. Раст профитабилности подржан значајнијим растом прихода по основу накнада којим се настоји компензовати пад каматних прихода представља ризик одрживости стабилног нивоа добити из основне дјелатности банака.

У банкарском сектору БиХ на крају 2016. године пословале су 23 банке, а број банака у систему је смањен за три банке у односу на претходну годину, након што је проведен процес припајања двије мање банке у већинском домаћем власништву другим двијема банкама и ликвидирана Банка Српске а.д. Бања Лука. У току трећег квартала проведен је процес припајања Моје Банке д.д. Сарајево Инвестиционо-комерцијалној банци д.д. Зеница, у којем је Инвестиционо-комерцијална банка преузела сва права и обавезе Моје банке д.д. Сарајево. Исходна банка од почетка 2017. године послује под називом АСА Банка д.д. Сарајево. Почетком четвртог квартала 2016. године окончан је и процес припајања Привредне банке Сарајево д.д. Сарајево БОР банци д.д. Сарајево, а новонастала банка послује под називом Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево (табела А7 у Статистичком додатку).

На крају 2016. године билансна сума банкарског сектора износила је 25 милијарди КМ и забиљежила је годишњи пораст од 5,4%. Као и у претходној години, највећи утицај на пораст билансне суме имао је пораст депозита домаћих резидентних сектора. Унаточ забиљезним благим позитивним трендовима у макроекономском окружењу, на нивоу банкарског сектора забиљежен је скроман кредитни раст. Услед изостанка значајније кредитне активности, банке су забиљежиле повећање ликвидних ставки активе, односно готовине, средства на

рачуна резерви код ЦББиХ и депозитних пласмана код инобанака, а дио средстава су усмјериле у инвестиције у хартије од вриједности. Истовремено, настављен је тренд смањења стране пасиве, односно смањења обавеза према нерезидентима (графикон 5.1).

Графикон 5.1: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Депозити домаћих резидентних сектора забиљежили су пораст од 1,25 милијарде КМ или 7,6% у односу на крај претходне године, при чему је највећи пораст депозита забиљежио сектор становништва (811,7 милиона КМ или 8,3%).

Остало повећање депозита углавном се односи на депозите владиних институција (158,7 милиона КМ или 11,1%) и приватних нефинансијских предузећа (157 милиона КМ или 6,0%). Истовремено, настављен је процес раздуживања банака према већинским страним власницима, што се и даље огледа кроз смањење депозита и кредита од нерезидената у структури пасиве комерцијалних банака (табела 5.2).

Табела 5.2: Поједностављени биланс комерцијалних банака

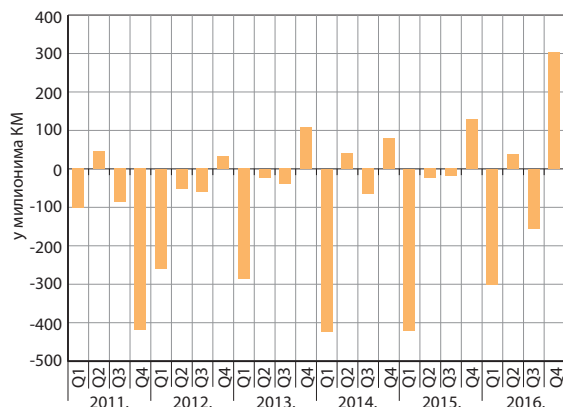
у милионима КМ

Актива			Пасива		
	2015.	2016.		2015.	2016.
Новчана средства и депозити код банака	6.255	6.737	Депозити резидената	16.448	17.700
од чега:			Депозити нерезидената	1.608	1.487
рачуни резерви код ЦББиХ	4.023	4.193	Обавезе по кредитима	1.530	1.384
Хартије од вриједности	1.494	1.791	од чега:		
Кредити, потраживања по пословима лизинга и доспјела потраживања	16.458	16.830	кредити од нерезидената	1.017	947
Остала актива	1.372	1.376	Остала пасива	805	852
Исправка вриједности	-1.842	-1.720	Капитал	3.346	3.591
УКУПНО	23.737	25.014	УКУПНО	23.737	25.014

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Динамика раздуживања у 2016. години била је нешто слабијег интензитета у односу на претходне године, а у посљедњем кварталу забиљежен је значајни прилив депозита већинских страних власника у појединим банкама (графикон 5.2). Обавезе према нерезидентима¹⁷ смањене су за 199,6 милиона КМ или 7,3% у односу на крај претходне године, чиме је зависност банака од прекограничног финансирања смањена на досад најнижи ниво, те обавезе према нерезидентима износе свега 11,8% укупних обавеза банака на крају 2016. године¹⁸. Извори средстава који потичу од домаћих резидентних сектора су, посматрано од почетка 2010. године када је започео процес раздуживања према иностранству, порасли за 5,64 милијарде КМ¹⁹, док су се обавезе према нерезидентима у истом периоду смањиле за 2,78 милијарде КМ. Иако су извори средстава који потичу од домаћих резидентних сектора порасли двоструко више него што су смањене обавезе према нерезидентима, супституција извора финансирања са стајалишта њихове стабилности није у толикој мјери повољна, имајући у виду релативно неповољну рочну структуру ових депозита.

Графикон 5.2: Токови стране пасиве у банкарском сектору

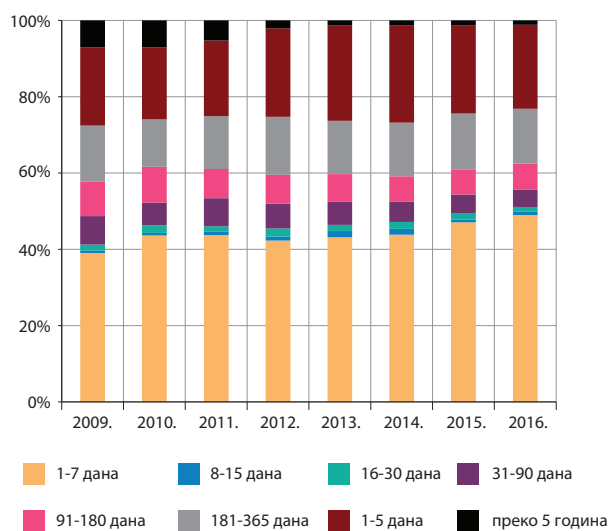

Извор: ЦББиХ

Захваљујући првенствено повећању депозита на трансакционим рачунима (485,5 мил. КМ или 21,6%) и депозита по виђењу (339,5 милиона КМ или 14,8%) настављен је вишегодишњи тренд раста укупних депозита становништва. Према подацима ЦББиХ, на крају 2016.

године у укупним депозитима становништва депозити на трансакционим рачунима и депозити по виђењу учествују са 24,2% и 24,7%, респективно. Истовремено, смањено је учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва, с нивоа од 48,7% колико је износило на крају претходне године на 45,9% на крају 2016. године. Снажан раст депозита на трансакционим рачунима и депозита по виђењу највјероватније представља реакцију становништва на услове који већ дужи временски период владају на банкарском тржишту, али и на недостатак алтернативе за сигурније видове инвестирања. Тренд пада каматних стопа на депозите становништва настављен је и у 2016. години и просјечна пондерисана каматна стопа на орочене депозите становништва на крају децембра 2016. године износила је 1,69%, што је за 46 базних поена ниже у односу на претходну годину. На основу анализе рочне структуре укупних депозита по преосталој рочности, евидентан је континуиран пораст депозита с роком доспијећа 1 - 7 дана, а њихово учешће у укупним депозитима чини 49% на крају 2016. године (графикон 5.3)²⁰. С друге стране, занемариво је мало учешће депозита с роком доспијећа преко пет година у структури укупних депозита (тек 1,1%). На основу података с краја 2016. године депозити с преосталом рочности краћом од годину дана чине чак 76,9% укупних депозита. Као резултат континуираног смањења преостале рочности обавеза, расте рочна неусклађеност активе и пасиве, односно повећава се ризик рочне трансформације краткорочних извора у дугорочне пласмане.

Графикон 5.3: Структура укупних депозита по преосталој рочности

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

¹⁷ Обавезе према нерезидентима обухваћају депозите и кредите од нерезидената, те обавезе по основу субординисаног дуга и субординисаних обвезница.

¹⁸ На крају 2015. године обавезе према нерезидентима чиниле су 13,4% укупних обавеза банкарског сектора.

¹⁹ У овај износ нису укључени кредити на страни пасиве од Инвестиционо-развојне банке РС, који на крају 2016. године износе 436,3 милиона КМ.

²⁰ Анализа је урађена на основи података ентитетских агенција за банкарство о рочној усклађености активе и пасиве. На графикону су приказани укупни депозити, који укључују и депозите од нерезидената и то по преосталој рочности.

Ставка капитал и резерве у билансу стања на крају 2016. године износила је 3,6 милијарди КМ и забиљежила је годишњи пораст од 7,2% (табела 5.2). Највећи позитиван утицај на капитал имало је повећање акционарског капитала по основу докапитализације коју је у 2016. години провело шест банака. Изузимајући четири банке које су у току 2016. године исплатиле дивиденду²¹, све остале банке су задржале добит из претходне године и повећале своје капиталне резерве.

У структури aktive највеће учешће имају кредити, с годишњом стопом раста од 2,3%. За разлику од претходне године у којој је сектор становништва биљежио знатно више стопе кредитног раста од сектора нефинансијских предузећа, у овој години забиљежени су супротни трендови. Благопоровакекономске активности у реалном сектору резултирао је постепеним интензивирањем кредитне активности у сектору нефинансијских предузећа, нарочито у другом дијелу године, те је овај сектор на крају 2016. забиљежио вишу годишњу стопу кредитног раста (4,1%) од сектора становништва (3,6%)²². Опоравак кредитне активности настављен је и у првом кварталу 2017. године (годишња стопа раста на крају марта износи 5,5%). Ипак учешће кредитних пласмана сектора нефинансијских предузећа у укупној активи на крају 2016. године још увијек је нешто ниже од учешћа кредитних пласмана сектора становништва (графикон 5.4).

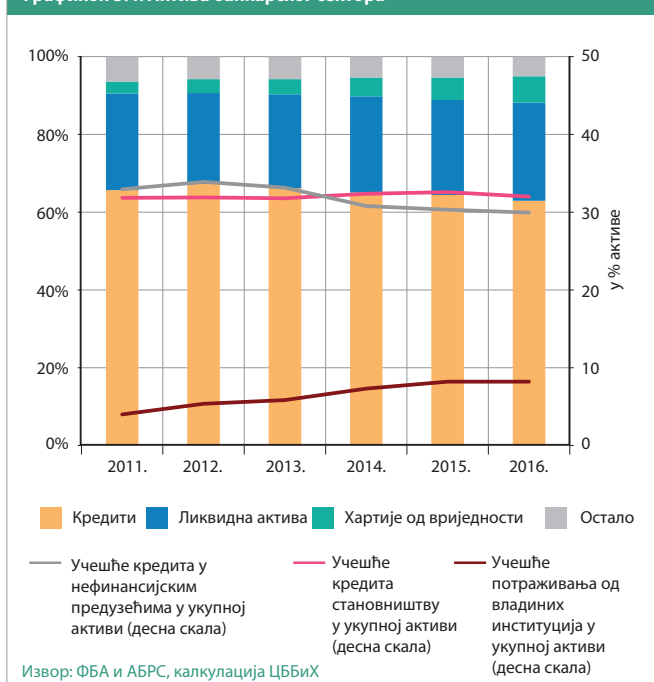
Сектор становништва у 2016. години биљежи смањење кредитне активности у односу на претходну годину. Најзначајније смањење биљеже кредити за стамбену намену, иако у 2016. години није забиљежена смањена активност на тржишту некретнина (детаљније објашњено у поглављу 2. Трендови и потенцијални ризици у БиХ). Такође, кредити за пословну дјелатност биљеже негативну стопу раста, тако да су једино кредити за општу потрошњу дали позитиван допринос кредитном расту у сектору становништва. С обзиром на то да су међу кредитима за општу потрошњу све заступљенији ненамјенски и замјенски кредити већих износа и дуже рочности²³, уз недовољно квалитетне инструменте обезбјеђења, појачан је кредитни ризик у сектору становништва.

Стопа кредитног раста овог сектора на крају 2016. године износила је 3,6%, што је за 1,4 процентна поена ниже у односу на претходну годину. Нижа стопа кредитног раста у сектору становништва резултат је нешто слабије кредитне активности овог сектора у 2016. години, те ефекта искључивања Банке Српске а.д. Бања Лука из система²⁴. Интензивирање кредитне активности забиљежено је у првом дијелу 2017. године, те је стопа кредитног раста сектора становништва на крају марта 2017. године износила 4,4%.

Иако се могла очекивати значајнија оријентација банкарског сектора према сектору владе, како због недовољног опоравка кредитне потражње приватног сектора тако и услјед растућих буџетских потреба сектора владе и кашњења реализације аранжмана с ММФ-ом, укупна задуженост сектора владе код банкарског сектора порасла је за свега 1,4% у односу на претходну годину (види табелу 2.2). Овакав исход резултат је прије свега смањења задужености сектора владе по основу кредита од комерцијалних банака (17%). Будући да је у великој мјери смањено кредитирање сектора владе, повећање изложености путем куповине хартија од вриједности (22,1%) није довело до раста учешћа потраживања овог сектора у укупној активи, те су као и у претходној години укупна потраживања од сектора владе износила 8,2% укупне aktive (графикон 5.4).

Пораст укупних депозита одразио се у великој мјери на повећање ликвидних ставки active банака. Све ликвидне ставки active биљежиле су раст укључујући готовину у трезорима, средства на рачунима резерви код ЦББиХ

Графикон 5.4: Актива банкарског сектора

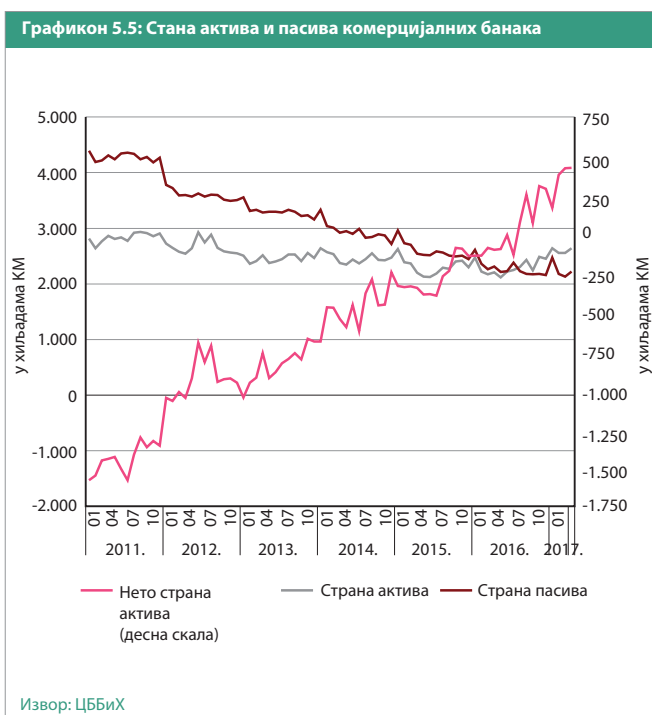
²¹ У 2016. године четири банке су исплатиле дивиденду у купном износу од 163 милиона КМ.

²² Уколико се из података за 2015. годину искључи Банка Српске а.д. Бања Лука, годишња стопа кредитног раста сектора нефинансијских предузећа износила би 6,4%.

²³ Већина банака у банкарском сектору БиХ у понуди има ненамјенске/замјенске кредите максималног износа између 50.000 КМ и 70.000 КМ с максималном рочности 10 до 15 година уз инструменте обезбјеђења мјенице и административне забране, са или без полисе осигурања.

²⁴ Уколико се из података за 2015. годину искључи Банка Српске а.д. Бања Лука, годишња стопа кредитног раста сектора становништва износила би 4,2%.

и депозите код инобанака. У околностима недовољног опоравка кредитне активности и почетка примјене нове одлуке ЦББиХ²⁵, којом је уз проширење основице и измјену стопе обавезне резерве, уведена и негативна накнада коју ЦББиХ обрачунава банкама на вишак средстава изнад обавезне резерве, банке су биљежиле повећање депозитних пласмана код инобанака (графикон 5.1). У јулу 2016. године, када је почела примјена одлуке ЦББиХ, страна актива комерцијалних банака први пут је забиљежила већу вриједност од стране пасиве, услјед вишегодишњег тренда раздуживања банака према већинским страним власницима и повезаним друштвима. Нето страна актива наставила је биљежити позитивне вриједности до краја године и у првом кварталу 2017. године под утицајем наставка процеса раздуживања, те раста депозитних пласмана код инобанака и хартија од вриједности од нерезидената (графикон 5.5).

Банкарски сектор БиХ на крају 2016. године био је адекватно капитализован, а стопа адекватности капитала банкарског сектора забиљежила пораст вриједности у односу на претходну годину и налази се на знатно вишем нивоу од прописаног регулаторног минимума (табела 5.3). Индикатори капитализованости на нивоу банкарског сектора забиљежили су пораст у највећој мјери под утицајем раста основног капитала, док је истовремени раст укупног пондерисаног ризика дјелимично

неутрализовао позитиван допринос који су остварене зараде из претходног периода и докапитализација имале на раст индикатора капитализованости. Окончањем процеса консолидације банака у већинском домаћем власништву, те ликвидацијом банке у већинском државном власништву, ризици на нивоу система су ублажени. Ипак, у појединим банкама ће бити потребно даље јачање капиталне основе. Једна мања банка у већинском домаћем власништву, која на крају четвртог квартала није испуњавала регулаторне захтјеве по питању адекватности капитала, докапитализована је у првој половини 2017. године. Системски важне банке су адекватно капитализоване, с тим да неке од њих и даље имају високо учешће неквалитетних у укупим потраживањима, што ће и у наредним периодима вршити притисак на капитализованост ових банака.

Табела 5.3: Основне карактеристике банкарског сектора

		2015.	2016.
Виша капитализованост	Регулаторни капитал, милиони КМ	2.609	2.889
	Укупни пондерисани ризик, милиони КМ	17.555	18.255
	Стопа адекватности капитала	14,9%	15,8%
Бољи квалитет кредитног портфеља	Укупни кредити, милиони КМ	16.458	16.830
	Неквалитетни кредити, милиони КМ	2.256	1.982
	Омјер неквалитетних према укупним кредитима	13,7%	11,8%
Знатно виши пословни резултат	Нето добит/губитак, милиони КМ	32	219
	Поврат на акциони капитал	2,0%	7,3%
Висока ликвидност	Ликвидна према укупним средствима	26,5%	27,2%
	Ликвидна средства према краткорочним финансијским обавезама	44,0%	44,1%

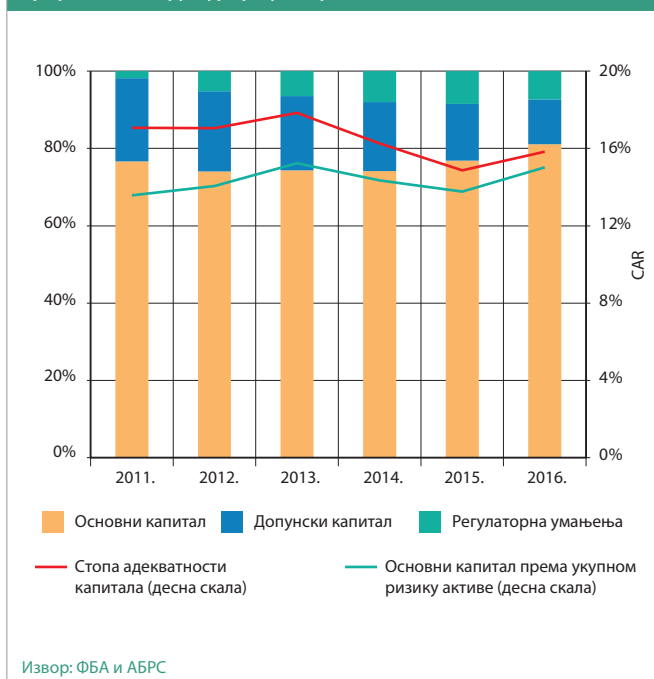
Изор: ЦББиХ

До краја 2016. године банке су се у потпуности ускладиле с регулаторним одредбама одлука о капиталу банака²⁶ у погледу висине и увјета за признавања ставки допунског капитала, као и у погледу захтјева за заштитне слојеве капитала које требају испунити. Посљедишно, дошло је до промјена у структури регулаторног капитала, које се огледају у повећању учешћа основног и смањењу допунског капитала, чиме је осигурано побољшање квалитета регулаторног капитала (графикон 5.6).

²⁵ ЦББиХ је средином априла 2016. године донијела одлуку о проширењу основице за обрачун обавезне резерве, измјени стопе обавезне резерве као и накнади коју ће обрачунавати на износ средстава обавезне резерве и на износ средстава изнад обавезне резерве. Одлука је ступила на снагу 1. јула 2016. године, а у складу с Одлуком основицу за обрачун обавезне резерве чине сви депозити и позајмљена средства. Такође, Одлуком је утврђена и јединствена стопа обавезне резерве од 10% коју ће ЦББиХ примјењивати на основицу за обрачун обавезне резерве. Одлуком је утврђено да ЦББиХ на износ средстава обавезне резерве не обрачунава накнаду. На износ средстава изнад обавезне резерве, ЦББиХ обрачунава накнаду по стопи која је једнака 50% стопе коју примјењује Европска централна банка (ЕЦБ) на депозите комерцијалних банака.

²⁶ Одлука о минималним стандардима за управљање капиталом банака и капиталној заштити (Службене новине ФБиХ, 46/14) и Одлука о минималним стандардима за управљање капиталом банака и капиталној заштити (Службени гласник РС 57/14).

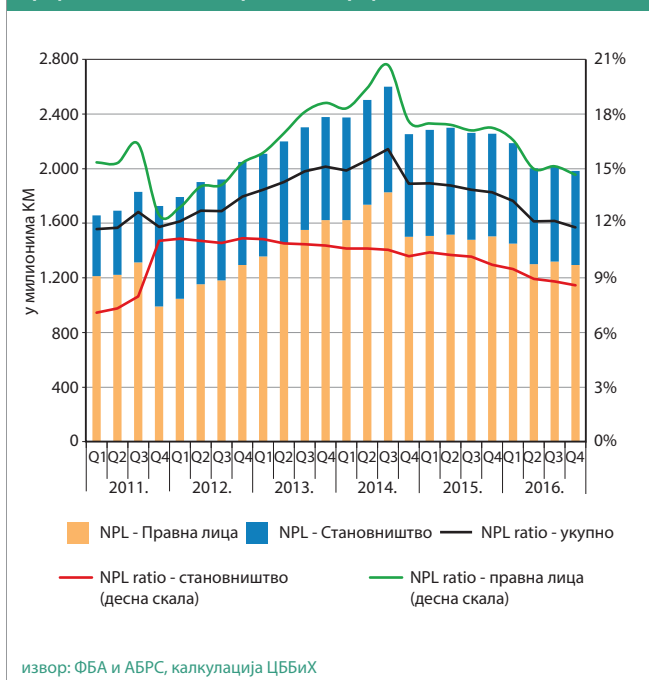
Графикон 5.6: Структура регулаторног капитала

Као резултат примјене поменутих регулаторних одредби, износ допунског капитала који улази у обрачун регулаторног капитала смањен је за 68,9 милиона КМ или 14,9% на нивоу система. Истовремено, банке су забиљежиле повећање основног капитала за 327,6 милиона КМ или 13,6% у односу на претходну годину. Усклађивање с регулаторним прописима нарочито је било захтјевно за банке које су прописе у погледу капитализованости у значајној мјери испуњавале ставкама допунског капитала.

Кључни показатељи квалитета активе наставили су тренд побољшања. Учешће некавалитетних према укупним кредитима на крају 2016. године износило је 11,8%, што представља снижење од готово два процентна поена у односу на крај претходне године (табела 5.3). Побољшање индикатора квалитета активе у највећој мјери је резултат наставака процеса чишћења у билансу банака, односно трајног отписа активе процијењене као губитак. У 2016. години банке су отписале 127,2 милиона КМ активе процијењене као губитак, што је у значајној мјери допринијело паду вриједности показатеља некавалитетних у укупним кредитима. Уз трајни отпис и ликвидација Банке Српске а.д. имала је значајан позитиван ефекат на побољшање индикатора квалитета активе банкарског сектора, будући да је некавалитетна актива у овој банци на крају претходне године чинила чак 7,2% укупне некавалитетне активе банкарског сектора. Унаточ побољшању индикатора квалитета активе, учешће некавалитетних у укупним кредитима и даље је високо, нарочито у сегменту кредита пласираних правним лицима (графикон 5.7).

Графикон 5.7: Квалитет кредитног портфела

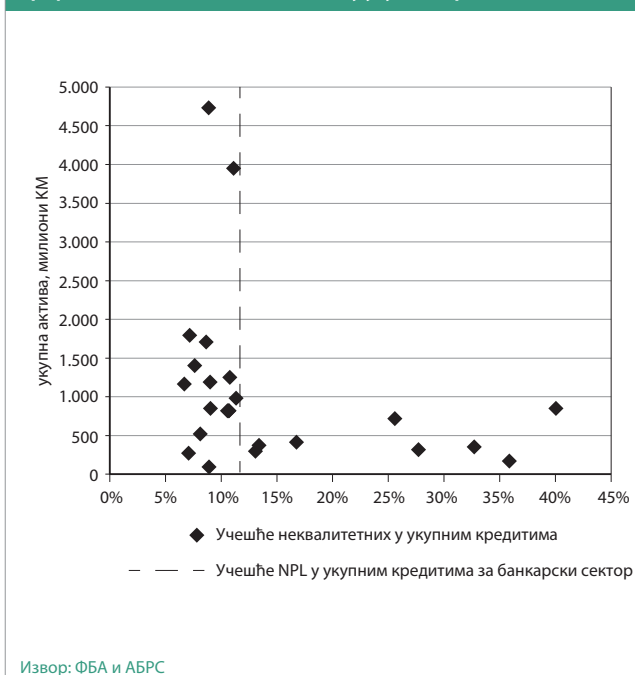
Иако је у сектору нефинансијских предузећа у току 2016. године настављен тренд смањења некавалитетних кредита у апсолутном и релативном износу, смањење некавалитетних кредита највећој мјери било је под утицајем трајног отписа ненаплативих потраживања, те ефекта искључивања Банке Српске а.д. Бања Лука из система. Према је код већине банака у систему забиљежен нижи ниво некавалитетних кредита, те се може оцијенити да је кредитни ризик из овог сектора у благом паду, побољшање мароекономских показатеља и благи опоравак економске активности још увијек су недовољни за значајнији опоравак сектора нефинансијских предузећа. У току 2016. године у појединим банкама које су у претходном периоду имале интензивнију кредитну активност, а могуће и неадекватне процјене бонитета клијената, забиљежен је пораст кредитног ризика. Некавалитетни кредити у сектору становништва наставили су тренд смањења под утицајем трајног отписа некавалитетних потраживања, док се дио тог смањења може приписати и процесу конверзије кредита у швајцарским францима. Такође, смањењу учешћа некавалитетних у укупним кредитима доприноси и раст кредитних пласмана сектору становништва. Двије банке које су у активи имале кредите индексиране у CHF валути, у 2016. години су подузимале активности на конверзији кредита индексираних у CHF, те је број кредитних партија у CHF валути смањен за 69,6% у односу на 2015. годину. Захваљујући процесу конверзије, учешће индексираних кредита у CHF, одобрених становништву и предузећима у укупним кредитима је смањено и на крају 2016. године износило је свега 1% укупних кредита банкарског сектора. С обзиром на то да је конверзија у највећој мјери извршена у квалитетном дијелу портфела, учешће некавалитетних у укупним кредитима индексираним у CHF се повећало, али

због малог учешћа ових кредита у кредитном портфељу банкарског сектора, ризик на нивоу система се може сматрати занемаривим.

Учешће неквалитетних у укупним кредитима на крају 2016. године посебно је високо код шест банака у систему, међу којима су и двије раније поменуте банке из исте банкарске групације (графикон 5.8). Паралелно спровођењем чишћења биланса и конверзије кредита у CHF, ове банке биљеже интензивирање кредитне активности у току 2016. године као резултат нове пословне стратегије, чиме је заустављен дугогодишњи тренд смањења билансне суме у овим банкама и ублажен ризик по финансијску стабилност.

На ниво кредитног ризика у банкарском сектору у наредном периоду би могло утицајати и јачање каматног ризика. Структура кредитног портфеља указује да постоји потенцијална опасност од материјализације каматног ризика, с обзиром на то да је и значајан број кредита уговорен с варијабилном каматном стопом (детаљније описано у поглављима Домаћинства и Предузећа). Потенцијални пораст каматних стопа на европском банкарском тржишту, а посљедично и на банкарском тржишту БиХ, повећао би трошкове финансирања за клијенте који имају уговорене кредите с варијабилном каматном стопом, што би могло узроковати кашњење у отплати једног дијела клијената и погоршање квалитета кредитног портфеља у банкарском сектору.

Графикон 5.8: Учешће неквалитетних у укупним кредитима, Q4 2016.

До краја 2016. године завршен је други циклус детаљног прегледа квалитета aktive (AQR-Asset Quality Review) у појединим банкама, којим је утврђен стварни профил ризика у тим банкама и извршена су билансна усклађивања у складу с налозима агенција за банкарство. Очекивани опоравак економске активности у наредним периодима би требао допринијети смањењу учешћа неквалитетних у укупним кредитима, који је и даље посебно изражен у сектору нефинансијских приватних предузећа. Домаће институције наставиле су подузимати активности на успостави законског оквира који би требао допринијети ефикаснијем рјешавању неквалитетних кредита као кључног проблема банкарског сектора у БиХ. У оквиру нових закона о банкама, који су усвојени крајем 2016. и у првој половини 2017. године²⁷ регулисано је питање купопродаје пласмана банака (детаљније у Текстном оквиру). Да би свеобухватни оквир за рјешавање неквалитетних кредита био потпун, потребна су додатна унапређења која се односе на измјене порезног закона како би се успоставио посебан порезни третман за откуп неквалитетних потраживања, те успостављање оквира за рјешавање дуга физичких лица у случајевима када дужник више не може да измирује обавезе према банкама.

Банкарски сектор БиХ на крају 2016. године је остварио нето добит у износу од 218,6 милиона КМ²⁸ (табела 5.3). Профитабилност банкарског сектора у 2016. години опоравила се под утицајем осјетлијег смањења трошкова исправке вриједности и пораста оперативних прихода, уз благи пораст нето каматних прихода. Деветнаест комерцијалних банака је остварило добит од 283,3 милиона КМ и четири банке су исказале негативан финансијски резултат од 64,7 милиона КМ, док је у 2015. години такође деветнаест банака реализовало добит од 279,1 милион КМ, и седам банака губитак од 247,5 милиона КМ. Према томе, уз остварени ниво добити који је био на приближно истом нивоу као и претходне године, у 2016. години нето добит банкарског сектора је знатно виша у односу на претходну годину. Добит банкарског сектора и даље је сконцентрисана у неколико системски важних банака, при чему добит двије највеће банке чини 47,3% укупне остварене добити банкарског сектора.

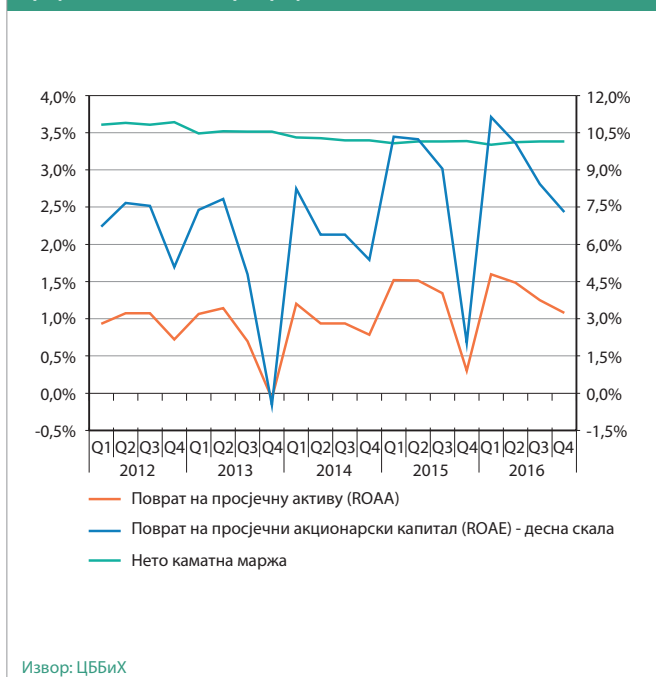
Кретање индикатора ROAA и ROAE у протеклих пет година указује на волатилност поврата на активу и капитал у банкарском сектору, проузроковану високим губицима у пословању појединих банака, а нарочито на крају 2013. и 2015. године (графикон 9). Међутим, уколико се анализирају само банке које су у посматраном периоду

²⁷ Закон о банкама у РС (Службени гласник РС, 3/17) и Закона о банкама у ФБиХ (Службене новине ФБиХ, 27/17).

²⁸ Коначни неревидирани подаци.

имале позитиван финансијски резултат, може се уочити да су показатељи ROAA и ROAE стабилни, те да биљеже тренд раста од 2012. године, при чему ове банке у последње двије године остварују знатно већи поврат на активу и капитал у односу на раније периоде.

Графикон 5.9: Индикатори профитабилности

На крају 2016. године остварен је већи поврат на просјечну активу и просјечни капитал у односу на претходну годину, што је уз већ споменуте ниже трошкове исправке вриједности резултат стабилних каматних маржи и тренда раста оперативних прихода које су банке забиљежиле у 2016. години. У условима ниских каматних стопа и релативно слабог опоравка кредитне активности, на нивоу банкарског сектора настављен је тренд пада каматних прихода. Снижавањем пасивних каматних стопа банке и даље амортизују пад каматних прихода, те су на крају четвртог квартала забиљежиле нешто већи нето каматни приход него у истом периоду претходне године. У структури прихода смањено је учешће каматних прихода с нивоа од 69,7% с крају претходне године на ниво од 66,9% на крају 2016. године, што је резултат значајнијег раста оперативних прихода који су банке оствариле по основу накнада и провизија, те пада каматних прихода. Раст профитабилности подржан значајнијим растом прихода по основу накнада којим се настоји компензовати пад каматних прихода и слаба кредитна активност, представља ризик одрживости стабилног нивоа добити из основне дјелатности банака.

Ликвидност банкарског сектора у БиХ се у току 2016. године задржала на задовољавајуће високом нивоу, што је прије свега узроковано континуираним трендом повећања депозита с једне стране, те ниским растом кредитних пласмана односно slabим опоравком кредитне активности (графикон 5.10). На крају 2016. године ликвидна средства су чинила 27,2% активе банкарског сектора, док је 44,1% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима (табела 5.3). Иако је на нивоу система забиљежена задовољавајућа ликвидност, поједине банке биљеже пораст доспјелих потраживања узрокован кашњењем дужника у отплати доспјелих кредитних обавеза, што резултира смањењем прилива ликвидних средстава и конверзијом кредитног ризика у ризик ликвидности у овим банкама. Вриједност показатеља депозити према кредитима на крају 2016. године износила је 101,7% и биљежи значајан пораст у последње двије године, што је резултат знатно већег раста депозита уз релативно благи раст кредитних пласмана.

Графикон 5.10: Индикатори ликвидности

Тестови на стрес

ЦББиХ на кварталној основи проводи top-down тестове на стрес за банкарски сектор у земљи, који су један од главних алата за оцјену његове отпорности на потенцијалне шокове из макроекономског окружења и банкарског сектора. Тестирањем на стрес се процјењује способност како цјелокупног банкарског сектора тако и појединачних банака да поднесу потенцијалне губитке који би настали у случају материјализације претпостављених шокова.

Тестирање се врши кроз два сценарија, основни и екстремни сценарио. У основном сценарију постављају се претпоставке базиране на макроекономским пројекцијама и пројекцијама кретања у банкарском сектору, чиме се настоји добити вјероватна позиција банкарског сектора за крај наредне двије календарске године. Екстремни сценарио претпоставља догађаје мале вјероватноће, који ће уколико се реализују имати значајне негативне ефекте по банкарски сектор. У наставку текста даје се кратки опис шокова, основних макроекономских претпоставки и налаза тестова на стрес проведених на основу података с краја 2016. године.

Тест на стрес се базира на два претпостављена шока: успоравању економске активности у земљи и расту каматних стопа. С обзиром на то да кредитни ризик представља најзначајнији ризик у банкарском сектору БиХ, у фокусу тестова на стрес је тестирање отпорности банкарског сектора на погоршање квалитета кредитног портфеља, тако да се оба шока одражавају кроз пораст некавалитетних кредита, што у коначници има негативне ефекте на профитабилност и капитализованост банкарског сектора.

Очекивана економска кретања заснована су на пројекцијама ММФ-а и процјенама ЦББиХ и користе се као претпоставке у основном сценарију теста на стрес. У основном сценарију за 2017. годину претпоставља се опоравак економске активности у земљи, који би се требао наставити и у 2018. години. У екстремном сценарију предвиђа се значајно слабљење домаће потражње које се јавља као посљедица смањења расположивог дохотка становништва, као и смањене спољне потражње за домаћим производима. Тако се у оба периода екстремног сценарија претпоставља значајније успоравање економске активности у односу на пројекције из основног сценарија. Табела 5.4 даје преглед основних претпоставки које су се користиле приликом тестирања на стрес за крај 2016. године.

Табела 5.4: Основне претпоставке у тестовима на стрес

	Основни сценарио		Екстремни сценарио	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Раст реалног БДП-а ¹⁾	3,0	3,5	-4,0	-1,5
Раст активе	5,5	6,0	-3,5	-3,2
Номинални раст кредита	5,9	5,6	-4,0	-3,5
Раст хартија од вриједности	15,0	10,0	-5,0	0,0
Инфлација ¹⁾	1,4	1,7	-1,1	-0,8

Извор: ММФ и претпоставке ЦББиХ

1) Пројекције ММФ-а преузете из публикације IMF World Economic Outlook, April 2017

Основни налази тестова на стрес се изражавају у погледу капитализованости банкарског сектора у наредне двије године. Налази тестова на стрес урађених на основу података са краја 2016. године указују на стабилност банкарског сектора и његову отпорност на претпостављене шокове. Резултати тестова на стрес су показали да би се стопа адекватности капитала банкарског сектора БиХ у случају материјализације претпостављених шокова задржала изнад регулаторног минимума (табела 5.5). Међутим, и поред задовољавајуће капитализованости на нивоу банкарског сектора, тестови на стрес су показали да постоји значајан број банака које би, у случају да се претпостављени шокови реализују, имале потребе за додатним капиталом. Иако се ради о ризицима идиосинкретичког карактера, недовољна капитализованост већег броја банака или банака од системске важности могла би постати пријетња стабилности цјелокупног банкарског сектора.

Табела 5.5: Резултати тестова на стрес

	Основни сценарио		Екстремни сценарио	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Стопа адекватности капитала, %	16,0	16,5	14,9	14,3
Број банака које требају докапитализацију	3	4	8	9

Извор: ЦББиХ

Иако је у основном сценарију банкарски сектор исказао отпорност на актуелне ризике и постојећи низак ниво економске активности, неколико банака, првенствено оне банке које се већ дужи временски период суочавају с проблемима у пословању, су исказале потребе за додатним капиталом. У основном сценарију на крају 2017. године докапитализацијске потребе исказују три банке, од којих је једна и према подацима с краја 2016. имала стопу адекватности капитала нижу од прописане. Према резултатима у основном сценарију теста на стрес за 2018. годину, докапитализацијске потребе су имале четири банке, од чега три банке које су и у првом периоду имале потребе за додатним капиталом, те још једна мања банка која је у 2016. години остварила негативан финансијски резултат.

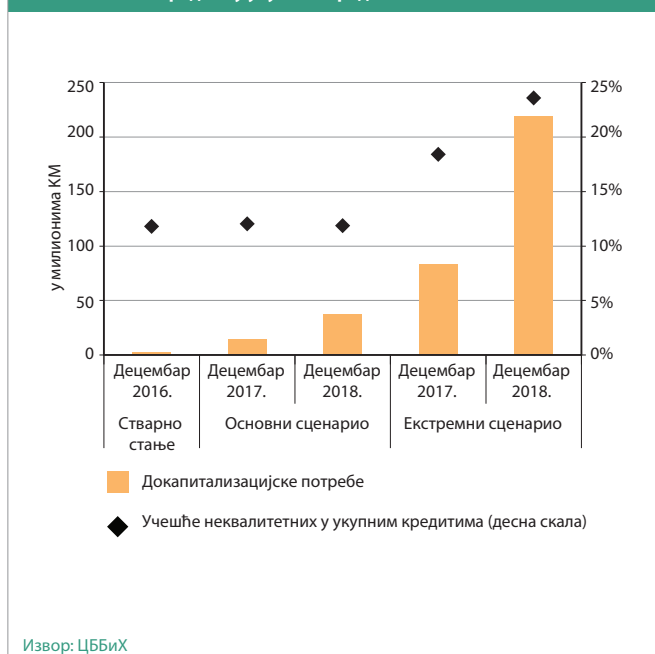
У случају да се остваре претпостављени шокови из екстремног сценарија, потребе за додатним капиталом у 2017. години имало би осам, а у 2018. години девет банака. Уз неколико већ поменутих банака које су и у основном сценарију исказале потребе за додатним капиталом, у екстремном сценарију докапитализацијске потребе се јављају и код неколико банака које према тренутним показатељима пословања немају значајнијих проблема, али би у случају претпостављеног раста некавалитетних

кредита и трошкова финансирања, уз пад кредитне активности оствариле губитке које не би биле способне апсорбовати уз постојећи ниво капитала.

Резултати тестова на стрес у екстремном сценарију су показали да је капитализованост банака првенствено осјетљива на квалитет кредитног портфеља, који услјед претпостављених шокова биљежи значајно погоршање. Тако би услјед материјализације шокова учешће некавалитетних кредита на крају 2017. године порасло за 6,6 процентних поена, док би до краја 2018. године био додатно увећано за 5,1 процентних поена. Значајни пораст трошкова резервисања, услјед погоршања квалитета кредитног портфеља, као и трошкова финансирања банака у екстремном сценарију резултирао би негативним финансијским резултатом код великог броја банака у систему, што би утицало на погоршање њихове капитализованости. Битно је напоменути да се у тестовима на стрес не претпоставља да су банке које су исказале докапитализацијске потребе у првом периоду надомјестиле недостајући капитал, већ долази до акумулисања докапитализацијских потреба у оба периода теста на стрес. Из овог разлога су резултати у другом периоду оба сценарија лошији у односу на први период. Такође, тестови на стрес не садрже претпоставку отписа некавалитетних кредита, односно продаје овог дијела aktive другом правном лицу, при чему долази до акумулисања некавалитетних кредита у периодима за које се врши тестирање на стрес.

На графикону 5.11 презентиран је ниво докапитализацијских потреба и учешће некавалитетних у укупним кредитима према стварном стању на крају 2016. године и према резултатима теста на стрес у оба сценарија за двије наредне године.

Графикон 5.11: Укупне докапитализацијске потребе и учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима

5.2 Небанкарски финансијски сектор

Услијед благог опоравка економске активности у БиХ, настављен је постепени, али још увијек веома благи опоравак пословања једног дијела небанкарског финансијског сектора у току 2016. године. Побољшање показатеља квалитета active које је забиљежено у микрокредитном сектору, као и позитиван финансијски резултат који су забиљежиле МКО и осигуравајућа друштва указује на наставак стабилизације пословања овог дијела финансијског сектора. С друге стране, инвестициони фондови и лизинг компаније биљеже негативан пословни резултат. Актива небанкарског финансијског сектора повећала се за 69,1 милион КМ у односу на 2015. годину, при чему су друштва за осигурање и реосигурање и микрокредитне организације забиљежили пораст билансне суме, док су инвестициони фондови и лизинг компаније забиљежили контракцију билансне суме (табела 5.1). Иако је актива небанкарског финансијског сектора забиљежила пораст, и даље је као резултат снажнијег раста билансне суме банкарског сектора, те контракције билансне суме лизинг компанија и инвестиционих фондова настављен тренд смањења учешћа небанкарских финансијских посредника у укупној активи финансијског сектора.

На крају 2016. године у БиХ је пословала 21 МКО, од чега 14 микрокредитних фондација и 7 микрокредитних друштава. У току 2016. године основане су три нове МКО, и то једна микрокредитна фондација и два микрокредитна друштва. Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2016. године износила је 640 милиона КМ и већа је за 25,2 милиона КМ или 3,9% у односу на 2015. годину. У структури active највеће учешће имају кредити (560,8 милиона КМ или 84,3%), с годишњом стопом раста од 8,3%. Опоравак кредитне активности забиљежен је у већини микрокредитних организација, али поједине мање МКО још увијек се сучавају с недостатком извора финансирања, због чега биљеже контракцију билансне суме и нису у могућности да остваре позитиван пословни резултат. Од укупног износа микрокредита, 97,8% је пласирано физичким лицима, од чега је највећи дио (36,1%) пласиран за финансирање сектора пољопривреде. На пласмане за услужне дјелатности отпада 15,5% микрокредита физичким лицима, након чега слиједе кредити за стамбене потребе (14,3%).

На нивоу МКО сектора забиљежено је побољшање показатеља квалитета active под утицајем ишчишћавања кредитног портфеља, а укупан резултат сектора везано за ризичност портфеља налази се у оквиру прописаног стандарда (испод 5%). Од укупног кредитног портфеља, 2,4% кредита или 13,3 милиона КМ имало је кашњење у

отплати, што представља смањење ризичног портфеља за 408 хиљада КМ или 3% у односу на претходну годину. Такође, забиљежено је смањење резервисања за кредитне губитке са 5,1 милион КМ на крају 2015. године на 4,8 милиона КМ на крају 2016. Побољшање показатеља квалитете активног портфеља исказано је и смањењем стопе резерви за кредитне губитке. Стопа резерви за кредитне губитке на нивоу сектора износила је 0,85% и забиљежила је смањење од 13 базних поена у односу на претходну годину. Ванбилансна евиденција, коју у највећем дијелу чине отписана потраживања, нижа је за 3,4% у односу на претходну годину, и тренутно чини 27,5% кредитног портфеља.

У структури пасиве, обавезе по узетим кредитима које представљају основни извор средстава МКО, забиљежиле су благо смањење у односу на претходну годину (1%). Иако обавезе по узетим дугорочним кредитима, које чине 75,5% укупних обавеза по узетим кредитима, нису забиљежиле значајније смањење у односу на претходну годину (1,27%), домаће комерцијалне банке и међународни кредитори још увијек показују висок степен уздржаности и опреза приликом кредитирања овог сектора. Укупни капитал сектора на крају 2016. године износи 293,1 милион КМ и биљежи повећање од 9% у односу на претходну годину. На повећање укупног капитала најзначајнији утицај имало је повећања добити у односу на претходну годину, чиме је ставка вишак прихода над расходима у оквиру капитала забиљежила пораст од 18,8%.

Микрокредитни сектор је на крају 2016. године остварио позитиван финансијски резултат у висини од 25,8 милиона КМ. Четири микрокредитне фондације исказале су мањак прихода над расходима у износу од 111 хиљада КМ и једно микрокредитно друштво је исказало губитак у пословању, док су остале МКО забиљежиле позитиван финансијски резултат. Укупни приходи на крају 2016. године износили су 113,6 милиона КМ и забиљежили су повећање од 9,1% у односу на претходну годину. У структури укупних прихода, највеће учешће имају приходи од камата, који на крају 2016. године чине 92,2% укупних прихода. Приходи од камата биљеже повећање од 10,5%, док су истовремено оперативни приходи забиљежили смањење од 5,5% у односу на претходну годину. Повећање прихода од камата резултат је повећања кредитне активности МКО, те повећања ефективних каматних стопа на краткорочне и дугорочне микрокредите у току 2016. године. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне кредите у четвртм кварталу 2016. године у ФБиХ је износила 25,64%, а у РС 22,96%.

Укупни расходи МКО сектора износили су 98,5 милиона КМ и забиљежили су повећање од 5,3% у односу

на претходну годину. Оперативни трошкови сектора, које у највећем дијелу чине трошкови плата и доприноса, већи су за 5,3% у односу на 2015. годину, што је дјелимично резултат повећања броја запослених у микрокредитном сектору. Трошкови резервисања за кредитне и друге губитке износили су 4,5 милиона КМ и забиљежили су смањење од 1,4% у односу на претходну годину. Пораст профитабилности микрокредитног сектора у 2016. години у највећој мјери резултат је раста прихода остварених по основу камата и сличних прихода. Иако сви показатељи пословања микрокредитног сектора указују на даљњи раст и стабилизацију пословања, инвеститори и даље овај сектор сматрају ризичним, те се враћање повјерења инвеститора може очекивати тек након неопходне консолидације сектора у коме би пословао мањи број јачих и здравијих МКО.

На крају 2016. године дозволу за рад имало је осам лизинг друштава. Дјелатност лизинга и у току 2016. године наставила је биљежити тренд смањења пословних активности, који се огледа у значајном смањењу новозакључених уговора у односу на претходну годину (28,3%). Укупна актива лизинг сектора износила је 422,7 милиона КМ и забиљежила је смањење од 11% у односу на претходну годину (табела 5.1). Само у случају два лизинг друштва забиљежен је раст, док остала лизинг друштва и даље биљеже пад билансне суме. У структури укупне активе најзначајнија ставка биланса стања друштава за лизинг су финансијски пласмани. На финансијски лизинг односи се 90% вриједности новоодобрених уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 10%. Укупна потраживања по основу финансијског лизинга, која чине 72,7% укупне активе у 2016. години смањена су за 11,5% у односу на претходну годину и износе 307,3 милиона КМ. Смањење пословне активности и пад билансне суме сектора може се приписати чињеници да четири лизинг друштва у 2016. години нису била тржишно активна у процесу закључивања нових уговора. Једно лизинг друштво је почетком марта 2017. године поднијело захтјев за одузимање дозволе за обављање дјелатности лизинга.

Сектор лизинга је на крају 2016. године остварио негативан финансијски резултат у износу од два милиона КМ, што је првенствено било узроковано исказаним губитком у друштвима која нису била тржишно активна. Четири лизинг друштва која нису била тржишно активна исказала су губитак у износу од 5,3 милиона КМ. Позитиван финансијски резултат остварила су четири лизинг друштва у износу од 3,3 милиона КМ. Према показатељима пословања, може се закључити да пословање лизинг друштава у 2016. години указује на пад пословних активности, с тим да су повољни финансијски показатељи

забиљежени у лизинг друштвима која нису обуставила пословне активности.

На тржишту осигурања у БиХ у 2016. години пословало је 27 друштава за осигурање и једно друштво за реосигурање. Билансна сума осигуравајућих друштава је већа за 8% у односу на претходну годину, те се њено учешће у укупној активи финансијских посредника повећало на 5,56% (табела 5.1). Сектор осигурања наставио је биљежити раст премије у 2016. години, али се премија још увијек налази на релативно ниском нивоу (2,17% БДП-а), што указује да и у току 2016. године није дошло до значајнијих промјена у погледу развоја као и саме структуре тржишта осигурања. Укупна премија друштава за осигурање у БиХ на крају 2016. године износила је 633,94 милиона КМ и у односу на исти период прошле године биљежи повећање од 6,4%. Од 27 друштава за осигурање регистрованих у БиХ, њих 23 је остварило раст укупног премијског прихода, док су четири друштава забиљежила пад укупног премијског прихода у односу на исти период претходне године. Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 79,6%, односно 504,7 милиона КМ, а најзначајније учешће у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности. Обрачуната премија на животна осигурања је износила 129,3 милиона КМ, чиме се у 2016. години учешће у укупној премији поново самањило с прошлогодишњег нивоа од 20,7% на ниво од 20,4%. Иако се и у 2016. биљежи благи раст премије животног осигурања (4,6%), и даље је слаба заступљеност добровољних врста осигурања, што представља један од показатеља слабе развијености тржишта осигурања у БиХ и један од основних ризика у овом сектору. Укупне бруто исплаћене штете износе 245,7 милиона КМ и чине 38,8% укупне обрачунате премије.

Према подацима ЦББиХ, осигуравајућа друштва су на крају 2016. године држала на рачунима комерцијалних банака, у различитим формама депозита, 36% укупне активе, што упућује на закључак да је ликвидност активе осигуравајућих друштава и даље релативно висока. Ово је првенствено посљедица ограничених могућности инвестирања на домаћим тржиштима капитала али и законских одредби.

Раст билансне суме и премијских прихода указује на наставак позитивних трендова у сектору осигурања. Међутим, даљњи развој тржишта осигурања у БиХ у великој мјери је лимитиран општим економским условима попут ниског нивоа плата и континуирано високе стопе незапослености, те непостојањем довољног нивоа знања

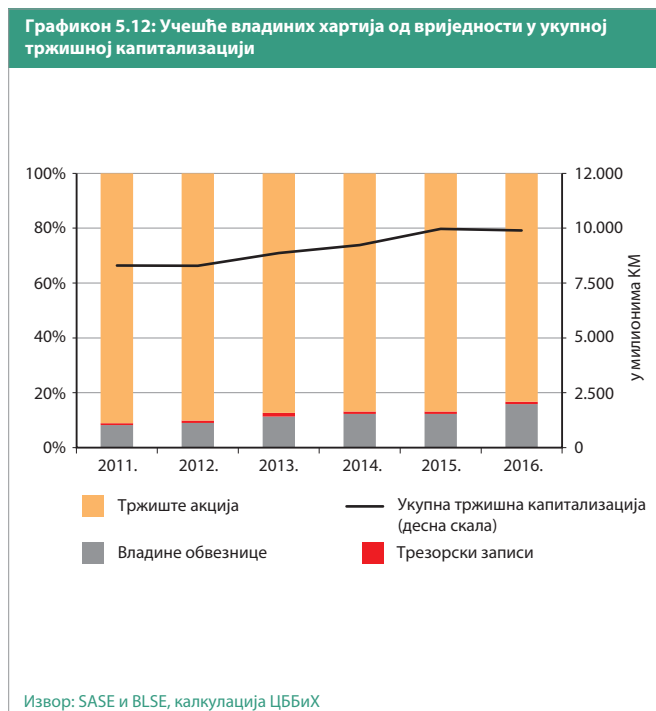
становништва о улози и значају осигурања. Све неведено резултира још увијек слабом заступљености добровољних врста осигурања, што у коначници представља ограничавајући фактор јачању инвестиционог потенцијала сектора осигурања.

У 2016. години дозволу за рад имала су 33 инвестициона фонда, од чега 18 у ФБиХ и 15 у РС. Од укупно 33 инвестициона фонда, 25 су затворени инвестициони фондови, док су осам фондова отворени инвестициони фондови. Нето вриједност имовине инвестиционих фондова у 2016. године забиљежила је пад од 2,7% у односу на крај претходне године и износила је 801 милион КМ. Већина фондова је забиљежила смањење нето вриједности имовине као резултат смањења тржишне вриједности хартија од вриједности из портфеља фондова. Индустрија фондова у БиХ, посматрано у цјелини, пословала је негативно, а реализовани губитак у 2016. години износио је 48,5 милиона КМ²⁹.

Укупан промет на бх. берзама у 2016. години биљежи смањење, а вриједност промета износи 1,38 милијарди КМ. Од укупног промета, на SASE се односи 54,7%, а на BLSE 45,3%. Вриједност укупно оствареног промета на бх. берзама у 2016. мања је за 22,5%, док су годишње стопе раста промета на SASE и BLSE износиле -38,1% и 11,5% респективно. Забиљежено смањење промета на SASE у току 2016. године у износу од 464,4 милиона КМ у највећој мјери резултат је смањења редовног промета на слободном тржишту, те пада промета на примарном тржишту. На слободном тржишту забиљежен је пад промета у износу од 234,4 милиона КМ, а на примарном тржишту у износу од 155 милиона КМ. Вриједност укупних емисија инструмената дуга које је влада ФБиХ емитовала на домаћем тржишту капитала у 2016. години износила је 460,3 милиона КМ и мања је за 147,6 милиона КМ, због чега је и забиљежен пад промета на примарном тржишту на сарајевској берзи. С друге стране, повећање промета на BLSE у највећој мјери је резултат повећања јавне понуде на примарном тржишту, с обзиром на то да је влада РС емитовала инструменте дуга у укупном износу од 468,2 милиона КМ, што је за 59,1 милион КМ више у односу на претходну годину. Као и претходних неколико година, највећи обим промета на домаћем тржишту капитала остварен је у сегменту инструмената дуга које су током 2016. године емитовале ентитетске владе у укупном износу од 928,5 милиона КМ. Током 2016. године ентитетске владе су се наставиле задуживати по основу трезорских записа и обвезница на домаћем тржишту капитала, тако да је учешће владиних хартија од вриједности у укупној

²⁹ Подаци о пословању једног отвореног инвестиционог фонда за крај 2016. године нису били доступни у тренутку писања Извјештаја, због чега нису укључени у финансијски резултат сектора.

тржишној капитализацији досегло ниво од 16,7% на крају 2016. године (графикон 5.12)³⁰.

Изузимајући сегмент примарног тржишта, обим промета на домаћим берзама и даље се може сматрати скромним. Домаћа тржишта капитала у погледу инвестиционе активности и потенцијала још увијек нису на нивоима који би подржали бржи развој привредне активности у БиХ. Осим комерцијалних банака, које су већином оријентисане ка тржишту владиног дуга, већи институционални улагачи готово и да нису присутни на тржишту капитала, а индивидуални улагачи из низа разлога, попут ниског реалног дохотка, недовољног искуства и традиције трговања на берзи, не одлучују се на активнију улогу на домаћем тржишту капитала. Такође, приватна предузећа у малом обиму користе бх. берзе као додатни извор финансирања или као алтернативу задуживању код банкарског сектора.

³⁰ На графикону нису приказане корпоративне облигације, будући да њихово учешће у укупној тржишној капитализацији износи свега 0,1%, те трезорски облици Владе ФБиХ, јер се њима не тргује на секундарном тржишту.

6. Финансијска инфраструктура

6.1 Платни системи

У складу са својом законском обавезом, ЦББиХ је и у 2016. години наставила успјешно подржавати и унапређивати функције платног промета путем савремених обрачунских и платних система за извршавање међубанкарских трансакција. Од марта 2017. године ЦББиХ је у жиро клиринг систему, умјесто досадашњих три, увела четири поравнања, чиме је правним и физичким лицима омогућено чешће процесуирање платних налога у току дана.

У току 2016. године, у платним системима ЦББиХ забиљежен је раст броја и вриједности међубанкарских трансакција кроз системе жиро клиринга и RTGS-а. Укупан број трансакција у међубанкарском платном промету је повећан за 2,3%, док је укупна вриједност трансакција повећана за 3,8% у односу на претходну годину. Повећање вриједности трансакција у 2016. години резултирало је бржом циркулацијом новца у економији, па је тако смањен број дана потребан да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП-а (табела 6.1). Иако се број међубанкарских трансакција континуирано повећава, већи дио платног промета се и даље одвија унутар самих банака. Тако се у 2016. години 61% од укупног броја трансакција односило на унутарбанкарске трансакције.

Табела 6.1: Трансакције у платном промету

Година	Укупан број трансакција, у милионима	Укупан промет, милиони КМ	Просјечни дневни промет, милиони КМ	БДП/ просјечан дневни промет
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86

Извор: ЦББиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

Концентрација укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету, илустрована је Herfindahl-Hirschmanovim индексом (HHI)³¹. У табели 6.2 приказане су вриједности индекса израчунате на основу података о укупном броју и износу међубанкарских трансакција за све учеснике платног промета, у оба платна система (RTGS и жиро клиринг). Концентрација трансакција мјерена HHI индексом, када се у израчун укључе све банке у систему је већа у односу на претходну годину, али не указује на постојање системских ризика у платним системима. С обзиром на то да на тржишту БиХ послује велики број мањих банака, иста анализа урађена је и за десет банака с највећим учешћем у укупној вриједности међубанкарских трансакција. Вриједности HHI индекса су знатно веће и указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција, односно на чињеницу да се већина међубанкарског платног промета одвија између мањег броја великих банака.

Табела 6.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (HHI)

	Све банке		10 банака с највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2008.	693	908	1.271	1.381
Децембар 2009.	651	989	1.233	1.413
Децембар 2010.	651	903	1.256	1.346
Децембар 2011.	626	836	1.230	1.287
Децембар 2012.	638	844	1.278	1.295
Децембар 2013.	654	810	1.337	1.378
Децембар 2014.	660	778	1.350	1.310
Децембар 2015.	689	810	1.314	1.305
Децембар 2016.	690	822	1.307	1.322

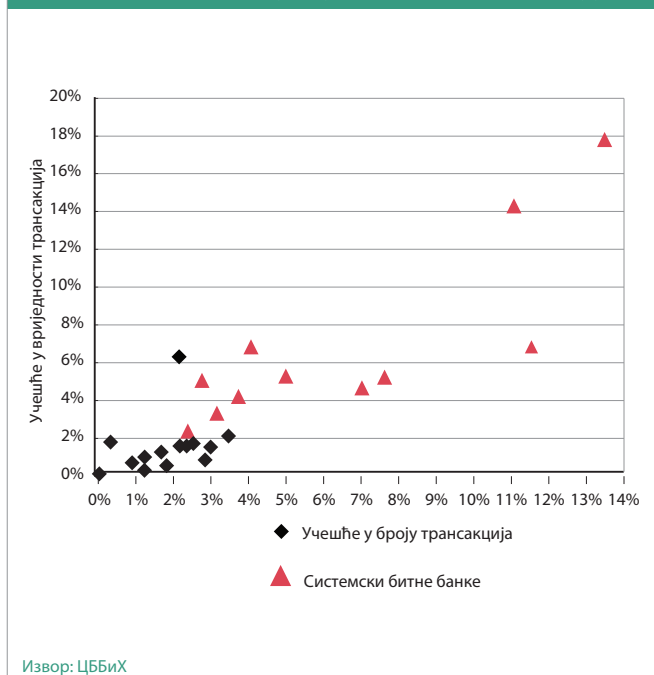
Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

На графикону 6.1. приказано је учешће банака у укупном броју и вриједности међубанкарских трансакција за 2016. годину. Системски важне банке имају доминантно учешће у укупној вриједности као и броју међубанкарских трансакција (74,24% и 78,32% респективно). Банка с највећим учешћем у међубанкарском платном промету у

³¹ HHI је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрисаност, 1.000 до 1.800 поена умјерену, а преко 1.800 поена на високу концентрацију.

2016. години чини 17,1% укупне вриједности трансакција, а првих пет банака с највећим учешћем чине 51,2% укупне вриједности трансакција.

Графикон 6.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2016.

У 2016. години ЦББиХ је наставила одржавати Централни регистар кредита (ЦРК). Подаци у ЦРК ажурирају се на дневној основи од стране пословних банака, микрокредитних организација, лизинг компанија и осталих институција које извјештавају податке у ЦРК, чиме се финансијским институцијама корисницима ове базе података обезбјеђују подаци о кредитној историји и тренутној задужености њихових постојећих или потенцијалних клијената и на тај начин омогућава да квалитетније процијене ризике приликом доношења одлука о одобравању пласмана. ЦББиХ је у 2016. години наставила одржавати јединствени регистар трансакционих рачуна као и јединствену базу података свих блокираних рачуна пословних субјеката у БиХ. Попис блокираних рачуна пословних субјеката се једном мјесечно ажурира и објављује на веб страници ЦББиХ. Објављивањем листе блокираних рачуна, ЦББиХ омогућава свим пословним субјектима увид у статус својих постојећих или потенцијалних пословних партнера.

ЦББиХ је у 2016. години наставила вршити међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Србије у укупној вриједности од 197,67 милиона евра. У систему плаћања између двије државе учествовало је пет банака из БиХ, од чега двије системске банке из исте банкарске групације на које се односи највећи дио промета. односи највећи dio prometa.

6.2 Регулаторни оквир

У 2016. години и првој половини 2017. године настављене су измјене и доградње постојећег регулаторног оквира који уређује пословање финансијског сектора БиХ у циљу усклађивања с најбољим међународним праксама, као и релевантним европским законодавством.

У току 2016. године завршене су активности на изради нацрта нових закона о банкама и закона о агенцијама за банкарство, те се наставило с активностима на изради нових подзаконских аката у складу с новим законима и постојећом Стратегијом за израду регулативе у циљу пуне имплементације Базела II/III и ЕУ директива. Крајем 2016. године, те у првој половини 2017. године усвојени су нови закони о банкама у оба ентитета³². Новим законима прихваћена су најновија рјешења из директива Европске уније прилагођена степену развијености домаћег банкарског сектора, а у обзир је узета и позитивна пракса земаља из окружења. Измјенама и допунама Закона о Агенцији за банкарство РС-а³³, проширена су овлашћења и надлежности Агенције за банкарство РС, док су измјене и допуне Закона о Агенцији за банкарство ФБиХ још увијек у процесу усвајања. Такође, израђен је приједлог измјена и допуна Закона о осигурању депозита, чије се усвајање очекује у наредном периоду. Израда и усвајање сета закона који регулишу рад банака у БиХ једна је од структуралних одредница из Писма намјере на које су се домаће институције обавезале при закључивању Проширеног аранжмана с ММФ-ом.

³² Закон о банкама у РС (Службени гласник РС, 3/17) и Закон о банкама у ФБиХ (Службене новине ФБиХ, 27/17).

³³ Закон о Агенцији за банкарство Републике Српске (Службени гласник РС, 4/17)

Текстни оквир: Модернизација закона и прописа који се односе на банкарски сектор

Новизакони о банкама израђени су циљем усклађивања с најбољим међународним праксама и регионалним стандардима везаним за супервизију и санацију банака, а као основ за усклађивање коришћени су Директива и Уредба ЕУ о банкама (CRR и CRD IV), Директива ЕУ о опоравку и санацији банака (BRRD) и елементи Међународног регулаторног оквира за банке Базел II и Базел III. Основне карактеристике нових закона у дијелу који се односи на супервизију представљају јачање овлашћења агенција за банкарство у области банкарске супервизије, јачање пруденцијалних захтјева и захтјева у вези с управљањем банкама у циљу одржавања повјерења у банкарски сектор, те очувања његове стабилности и заштите депонената. Дио закона који се односи на супервизију обухваћа широки спектар области, а неке од основних су успостављање консолидоване супервизије, дефинисање мјера за рану интервенцију, дефинисање услова под којима ће се дозволити отварање филијала страних банака у БиХ, јачање процедура за издавање дозвола за рад, децидно одвајање улога различитих управљачких тијела банке и др. У новим законима о банкама дефинисан је појам системски значајних банака, према којима супервизори могу поставити посебне захтјеве. Уведене су и бројне новине, које се прије свега односе на израду планова опоравка самих банака, утврђивање мјера за побољшање њиховог финансијског положаја, те на подузимање мјера ране интервенције агенција за банкарство у случају значајног погоршања стања банке.

Успостављен је и потпуно нови правни оквир за реструктурисање банака, чиме је употреба буџетских и јавних средстава сведена на најмању могућу мјеру, у циљу очувања и јачања финансијске стабилности. Одредбе о реструктурисању банака уведене су ради осигурања континуитета кључних функција и подузимања мјера које треба да спрјече или ублаже наступање кризних ситуација код појединачне банке, али и банкарског и финансијског система у цјелини, а самим тим и осигурају ефикасно реструктурисање банке која не може или

вјероватно неће моћи да настави пословање. Кроз оквир реструктурисања уведен је низ нових инструмената за рјешавање проблематичних банака попут продаје дијела или цијелог пословања овлашћеним субјектима, пренос дијела или цијелог пословања једној или више банака за посебне намјене, одвајање имовине, те унутрашње реструктурисање, односно санација властитим средствима. У складу с новим законима о банкама, агенцијама је додијељена надлежност за санацију/реструктурисање банака, одвојена од надлежности за супервизију. Нова надлежност ентитетских агенција подразумијева утврђивање испуњености услова за покретање поступка реструктурисања банака, спровођење поступка реструктурисања, одлучивање о инструментима и мјерама које ће се подузети у реструктурисању и обављање других послова у вези с реструктурисањем.

У оквиру активности на имплементацији Стратегије за увођење Базела III, ентитетске агенције за банкарство су у току 2016. године радиле на припреми нацрта нових одлука о управљању ризиком ликвидности банака. Нацртима одлука, између осталог, дефинисани су минимални квантитативни захтјеви за управљање ризиком ликвидности у складу с којима банке морају одредити ниво изложености ризику ликвидности којим могу управљати у уобичајеним околностима и у стресном периоду. Нацртима одлука предвиђено је провођење тестирања отпорности на стрес, те израда плана ликвидности за непредвиђене ситуације и план опоравка ликвидности. Такође, нацртима одлука дефинисан је коефицијент покрића ликвидности (LCR) и коефицијент нето стабилног финансирања (NSFR), те заштитни слојеви ликвидности.

Усвајањем новезаконскерегулативекроз модернизацију и усклађивање у области банкарске супервизије с регулативном Европске уније, биће створен основ за даљње јачање банкарског сектора, који може пружити већу подршку развоју реалног сектора и допринијети економском расту у БиХ.

У децембру 2016. ентитетске агенције за банкарство потписале су Меморандум о разумијевању са Савезним финансијским надзорним органом Њемачке („BaFin“). Меморандумом о разумијевању уређена је сарадња и координација између ових институција у области надзора банака.

У фебруару 2016. године Народна скупштина РС је усвојила нови Закон о стечају, док је Парламент

ФБиХ усвојио Нацрт Закона о стечају у новембру 2016. године. Нови Закон о стечају осигурава благовремено покретање стечајног поступка, финансијско и оперативно реструктурисање дужника, скраћивање трајања и смањење трошкова стечајног поступка. Прописан је начин именовања стечајних управника, уз поштовање принципа равномјерности и равноправности, као и старосна граница за стечајне управнике и висина њихових накнада. Заштићена су права повјерилаца, унапријеђен и

поједностављен процес реорганизације те одређен орган који би вршио надзор над примјеном законске одредбе која се тиче благовременог покретања поступка и који би изрицао санкције стечајном дужнику, односно органу овлашћеном за његово заступање усљед неблаговременог покретања поступка.

Парламент ФБиХ је у јулу 2016. године усвојио Закон о финансијском пословању, а примјена Закона почела је од јануара 2017. године³⁴. Нови Закон о финансијском пословању донесен је у циљу усклађивања законодавстава наше земље с директивама ЕУ о благовременом извршавању новчаних обавеза привредних субјеката. Поред правних посљедица за кашњење у извршењу плаћања, закон уређује финансијско пословање друштава и јавних органа, те рокове извршења новчаних обавеза. Законом је регулисано и утврђивање великвидности и поступање у условима великвидности привредних субјеката.

У оквиру испуњења обавеза преузетих Споразумом о стабилизацији и придруживању ЕУ, наставља се провођење реформе и у области рачуноводства и ревизије у правцу даљњег усаглашавања са законодавством ЕУ. Парламент ФБиХ је у новембру 2016. године усвојио Нацрт Закона о регистру финансијских извјештаја. Закон предвиђа обавезно јавно објављивање података из финансијских извјештаја и документације уз те извјештаје за све обвезнике који су обавезни предати финансијске извјештаје на страници Финансијско-информатичке агенције (ФИА) у циљу стварања сигурнијег и повољнијег пословног амбијента, смањења степена систематског ризика у реалном сектору и финансијском систему, побољшању информисаности и сигурности инвеститора, повећању конкурентности домаће привреде и потицању прилива иностраних инвестиција.

С обзиром на то да није благовремено провела активности на отклањању законских недостатака у области борбе против корупције и финансирања тероризма, у складу с препорукама GRECO-а, MONEYVAL комитета и FATF-а, БиХ је половином 2016. године враћена на листу земаља високог ризика, несигурних за финансијска улагања. С циљем провођења препорука из усвојеног Акционог плана за отклањање недостатака у борби против прања новца и хармонизовања система спречавања прања новца и финансирања тероризма са стандардима и препорукама FATF-а, у 2017. години усвојени су Закон о измјенама и допунама Закона о тржишту хартија од вриједности у оба ентитета, Закон о измјенама и допунама Закона о инвестиционим фондовима ФБиХ као и Закон о измјенама и допунама Закона о друштвима за осигурање РС.

У фебруару 2017. године усвојен је и нови Закон о осигурању у ФБиХ. Законом се уређује оснивање, пословање, надзор и престанак друштава за осигурање основаних у ФБиХ, као и филијала друштава која послују у ФБиХ. Између осталог, новим законом усвојена је одредба правне регулативе ЕУ о обавези одвојеног обављања дјелатности животног и неживотног осигурања како једна дјелатност не би сносила обавезе друге дјелатности. Доношењем Закона о осигурању испуњен је још један од захтјева MONEYVAL комитета и FATF-е у области спречавања прања новца и финансирања терористичких активности.

³⁴ Закон о роковима измирења новчаних обавеза у РС није још увијек усвојен.

Статистички додатак

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга

Држава	Датум промјене	Standard & Poor's rejting		
		Дугорочни	Изглед	Краткорочни
Грчка	до 2009	A	Стабилан	A-1
	09.01.2009	A	Негативан, посматрање	A-1
	14.01.2009	A	Стабилан	A-2
	07.12.2009	A	Негативан, посматрање	A-2
	16.12.2009	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	16.03.2010	BBB+	Негативан	A-2
	27.04.2010	BB+	Негативан	Б
	02.12.2010	BB+	Негативан, посматрање	BB+
	29.03.2011	BB-	Негативан, посматрање	Б
	09.05.2011	Б	Негативан, посматрање	Ц
	13.06.2011	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	27.07.2011	ЦЦ	Негативан	Ц
	05.02.2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	27.02.2012	СД	НМ	СД
	02.05.2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	07.08.2012	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	05.12.2012	СД	-	СД
	18.12.2012	Б-	Стабилан	Б
	28.01.2015	Б-	Негативан, посматрање	Б
	15.04.2015	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	22.01.2016	Б-	Стабилан	Б
Ирска	до 2009	AAA	Стабилан	A-1+
	09.01.2009	AAA	Негативан	A-1+
	30.03.2009	AA+	Негативан	A-1+
	08.06.2009	AA	Негативан	A-1+
	24.08.2010	AA-	Негативан	A-1+
	23.11.2010	A	Негативан, посматрање	A-1
	02.02.2011	A-	Негативан, посматрање	A-2
	01.04.2011	BBB+	Стабилан	A-2
	05.12.2011	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	13.01.2012	BBB+	Негативан	A-2
	11.02.2013	BBB+	Стабилан	A-2
	12.07.2013	BBB+	Позитиван	A-2
	06.06.2014	A-	Позитиван	A-2
	05.12.2014	A	Стабилан	A-1
	05.06.2015	A+	Стабилан	A-1
Португал	до 2009	AA-	Стабилан	A-1+
	13.01.2009	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	21.01.2009	A+	Стабилан	A-1
	07.10.2009	A+	Негативан	A-1
	27.04.2010	A-	Негативан	A-2
	30.11.2010	A-	Негативан, посматрање	A-2
	24.03.2011	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	29.03.2011	BBB-	Негативан	A-3
	05.12.2011	BBB-	Негативан, посматрање	A-3
	13.01.2012	BB	Негативан	Б
	06.03.2013	BB	Стабилан	Б
	05.07.2013	BB	Негативан	Б
	09.05.2014	BB	Стабилан	Б
	20.03.2015	BB	Позитиван	Б
	18.09.2015	BB+	Стабилан	Б

Шпанија	do 2009	AAA	Стабилан	A-1+
	12.01.2009	AAA	Негативан, посматрање	A-1+
	19.01.2009	AA+	Стабилан	A-1+
	09.12.2009	AA+	Негативан	A-1+
	28.04.2010	AA	Негативан	A-1+
	05.12.2011	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	13.01.2012	A	Негативан	A-1
	26.04.2012	BBB+	Негативан	A-2
	10.10.2012	BBB-	Негативан	A-3
	23.05.2014	BBB	Стабилан	A-2
	02.10.2015	BBB+	Стабилан	A-2
	01.04.2017	BBB+	Позитиван	A-2
Италија	do 2009	A+	Стабилан	A-1+
	20.05.2011	A+	Негативан	A-1+
	20.09.2011	A	Негативан	A-1
	05.12.2011	A	Негативан, посматрање	A-1
	13.01.2012	BBB+	Негативан	A-2
	09.07.2013	BBB	Негативан	A-2
	05.12.2014	BBB-	Стабилан	A-3
Кипар	do 2009	A+	Стабилан	A-1
	21.07.2010	A+	Негативан, посматрање	A-1
	16.11.2010	A	Негативан	A-1
	30.03.2011	A-	Негативан	A-2
	29.07.2011	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	12.08.2011	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	27.10.2011	BBB	Негативан, посматрање	A-3
	13.01.2012	BB+	Негативан	Б
	01.08.2012	BB	Негативан, посматрање	Б
	17.10.2012	Б	Негативан, посматрање	Б
	20.12.2012	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	21.03.2013	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	10.04.2013	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	28.06.2013	СД	-	СД
	03.07.2013	ЦЦЦ+	Стабилан	Ц
	29.11.2013	ЦЦЦ+	Стабилан	Б
	25.04.2014	Б	Позитиван	Б
	24.10.2014	Б+	Стабилан	Б
	27.03.2015	Б+	Позитиван	Б
	25.09.2015	BBB-	Позитиван	Б
	18.03.2017	BBB+	Стабилан	Б

Извор: Standard & Poor's

Табела А2: Индекс цијена некретнина

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	УКУПНО
2004.	Q1	47	84	60		52
	Q2	47	81	59		51
	Q3	47	82	60		51
	Q4	48	80	59		52
2005.	Q1	49	79	61		53
	Q2	49	81	60		52
	Q3	50	79	60		53
	Q4	52	82	64		56
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	85
	Q2	80	115	134	104	86
	Q3	82	131	133	108	91
	Q4	81	128	134	106	91

Извор: ЦББиХ

Табела А3: Преглед највећих дужника по класичним кредитима

у хиљадама КМ

Подручје	Кредити, остатак дуга	Учешће у подручју	Учешће у укупним потраживањима
А: Пољопривреда, шумарство и риболов	195.045		2,7%
<i>Билна и сточарска производња, ловство и услужне дјелатности повезане с њима, од чега:</i>			
Узгој перади	19.460	10,0%	0,3%
В: Вађење руда и камена	186.916		2,6%
<i>Вађење угљена и лигнита, од чега:</i>			
Вађење лигнита	33.894	18,1%	0,5%
С: Прерађивачка индустрија	1.716.350		23,9%
<i>Производња пића, од чега:</i>			
Производња пива	46.305	2,7%	0,6%
<i>Производња прехрамбених производа од чега:</i>			
Производња хљеба; свјежих пецива и колача	56.518	3,3%	0,8%
Остала прерада и конзервирање воћа и поврћа	24.927	1,5%	
<i>Прерада дрвета и производа од дрвета и плута, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала од чега:</i>			
Пиљење и благање дрвета (производња резане грађе); импрегнација дрвета	76.198	4,4%	1,1%
<i>Производња готових металних производа, осим машина и опреме, од чега:</i>			
Производња металних конструкција и њихових дијелова	44.724	2,6%	0,6%
<i>Производња рафинираних нафтних производа</i>			
Производња рафинираних нафтних производа	84.353	4,9%	1,2%
Д: Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	159.484		2,2%
<i>Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, од чега:</i>			
Производња електричне енергије	64.172	40,2%	0,9%
Е: Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом те дјелатности санације околине	88.930		1,2%
<i>Скупљање, прочишћавање и снабдијевање водом, од чега:</i>			
Скупљање, прочишћавање и снабдијевање водом	40.008	45,0%	0,6%
Ф: Грађевинарство	503.179		7,0%
<i>Градња грађевина високоградње</i>			
Градња стамбених и нестамбених зграда	157.377	31,3%	2,2%
Г: Трговина на велико и на мало, поправак моторних возила и мотоцикала	1.994.383		27,8%
<i>Трговина на велико, осим трговине моторним возилима и мотоциклима, од чега:</i>			
Неспецијализована трговина на велико	194.411	9,7%	2,7%
Трговина на велико чврстим, течним и плиновитим горивима и сличним производима	66.664	3,3%	0,9%
Трговина на велико фармацеутским производима	54.697	2,7%	0,8%
Трговина на велико порцуланом, производима од стакла и средствима за чишћење	51.780	2,6%	0,7%
Трговина на велико осталим производима за домаћинство	37.416	1,9%	0,5%
Неспецијализована трговина на велико храном, пићима и дуванским производима	50.143	2,5%	0,7%
Трговина на велико металном робом, инсталацијским материјалом, уређајима и опремом за водовод и гријање	36.845	1,8%	0,5%

Трговина на мало, осим трговине моторним возилима и мотоциклима, од чега:			0,0%
Трговина на мало у неспецијализованим продавницама претежно храном, пићима и дуванским производима	201.794	10,1%	2,8%
Остала трговина на мало у неспецијализованим продавницама	74.536	3,7%	1,0%
Трговина на мало моторним горивима у специјализованим продавницама	78.809	4,0%	1,1%
Н: Превоз и складиштење	297.917		4,2%
Копнени превоз и цјевоводни транспорт			
Друмски превоз робе	88.618	29,7%	1,2%
Железнички превоз путника и робе	34.718	11,7%	0,5%
И: Дјелатности пружања смјештаја те припреме и услуживање хране (хотелијерство и угоститељство)	266.434		3,7%
Смјештај, од чега:			
Хотели и сличан смјештај	115.607	43,4%	1,6%
Ј: Информације и комуникације	151.627		2,1%
Издавачке дјелатности			
Издавање књига	37.999	25,1%	0,5%
К: Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	184.352		2,6%
Остале финансијске услужне дјелатности, осим осигурања и пензионих фондова, од чега:			
Остало кредитно посредовање	31.470	17,1%	0,4%
Новчано посредовање, од чега:			
Остало новчано посредовање	19.216	10,4%	0,3%
Л: Пословање некретнинама	161.557		2,3%
Пословање некретнинама, од чега:			
Изнајмљивање и управљање властитим некретнинама или некретнинама узетим у закуп (лизинг)	76.901	47,6%	1,1%
Агенције за пословање некретнинама	36.819	22,8%	0,5%
М: Стручне, научне и техничке дјелатности	208.055		2,9%
Архитектонске и инжењерске дјелатности; техничко испитивање и анализа, од чега:			
Инжењерске дјелатности и с њима повезано техничко савјетовање	57.496	27,6%	0,8%
Н: Административне и помоћне услужне дјелатности	45.569		0,6%
Путничке агенције, организатори путовања, туроператори и остале резервацијске услуге, те дјелатности повезане са њима, од чега:			
Дјелатности путничких агенција	9.791	21,5%	0,1%
Заштитне и истражне дјелатности			
Дјелатности приватне заштите	10.120	22,2%	0,1%
О: Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	814.926		11,4%
Јавна управа те економска и социјална политика заједнице, од чега:			
Опште дјелатности јавне управе	473.172	58,1%	6,6%
Дјелатности обавезнога социјалног осигурања, од чега:			
Дјелатности обавезнога социјалног осигурања	105.746	13,0%	1,5%
Р: Образовање	28.380		0,4%
Високо образовање			
Високо образовање	13.701	48,3%	0,2%
Q: Дјелатности здравствене и социјалне заштите	96.996		1,4%
Дјелатности здравствене заштите			
Дјелатности болница	32.196	33,2%	0,4%
Р: Умјетност, забава и рекреација	4.053		0,1%
Дјелатности коцкања и клађења			
Дјелатности коцкања и клађења	3.342	82,4%	0,0%

S: Остале услужне дјелатности	11.278		0,2%
<i>Дјелатности чланских организација</i>			
Дјелатности осталих чланских организација, другдје неразврстано	2.330	20,7%	0,0%
T: Дјелатности домаћинстава као послодаваца; дјелатности домаћинстава која производе различита добра и обављају различите услуге за властите потребе	664		0,0%
<i>Дјелатности приватних домаћинстава која производе различита добра за властите потребе</i>			
Дјелатности приватних домаћинстава која производе различита добра за властите потребе	416	62,6%	0,0%
U: Дјелатности вантериторијалних организација и тијела	23.284		0,3%
<i>Дјелатности вантериторијалних организација и тијела</i>			
Дјелатности вантериторијалних организација и тијела	18.830	80,9%	0,3%

Извор: ЦРК

Табела А4: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба

Назив	Вриједност извоза, милиони КМ	Вриједност извоза, милиони КМ	Индекс извозних цијена	Номинални раст извоза, у %	Промијена вриједности извоза (у процентним поенима)	
	2015.	2016.	$\frac{I - XII\ 2016}{I - XII\ 2015}$		цјеновни ефекат	ефекат обима извоза
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Базни метали и производи од базних метала	1.652,0	1.571,1				
Од чега: Жељезо и челик	529,5	452,8	97,0	-14,5	-2,7	-11,8
Производи од жељеза и челика	379,2	448,8	92,8	18,4	-9,2	27,6
Алуминијум и производи од алуминијума	567,8	490,7	93,8	-13,6	-5,7	-7,9
Производи минералног поријекла	738,3	747,5				
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	633,8	643,6	103,6	1,5	3,5	-2,0
Разни производи	1.007,7	1.125,2				
Од чега: Намјештај; носачи мадраца; опрема за кревете и слични производи; свјетилке и друга расвјетна тијела која нису споменута нити укључена на другом мјесту; свијетлећи знакови, освијетљене плочице са натписом; монтажне зграде	967,3	1.065,2	96,9	10,1	-3,6	13,7
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	1.018,1	1.046,3				
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	596,3	618,5	101,4	3,7	1,4	2,3
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	421,8	427,7	81,5	1,4	-23,0	24,4
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	705,0	772,3				
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	472,7	493,6	95,5	4,4	-4,9	9,3
Дрво и производи од дрвета	668,9	729,0				
Дрво и производи од дрвета; дрвени угаљ	664,0	724,3	100,9	9,1	1,0	8,1

Главне групе извозних производа

	Вриједност увоза, милиони КМ	Вриједност увоза, милиони КМ	Индекс увозних цијена	Номинални раст увоза, у %	Промјена вриједности увоза (у процентним поенима)	
	2015.	2016.	I - XII 2016 I - XII 2015		цјеновни ефекат	ефекат обима увоза
Производи минералног поријекла	2.258,0	2.015,0				
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	2.142,5	1.913,1	84,6	-10,7	-16,2	5,5
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	2.198,3	2.243,7		2,1		
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	1.293,5	1.284,0	93,0	-0,7	-7,4	6,7
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	904,8	959,7	99,3	6,1	-0,8	6,8
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	1.571,9	1.594,0		1,4		
Од чега: Фармацеутски производи	526,1	541,7	103,5	3,0	3,5	-0,5
Етерична уља и смоле; парфимеријски, козметички или тоалетни производи	201,7	216,2	103,0	7,2	3,2	4,0
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	185,6	162,7	85,8	-12,3	-14,5	2,1
Разни производи хемијске индустрије	178,2	159,8	111,4	-10,3	9,2	-19,5
Базни метали и производи од базних метала	1.386,7	1.416,1		2,1		
Од чега: Производи од жељеза и челика	458,8	459,8	93,6	0,2	-6,9	7,1
Жељезо и челик	404,8	441,9	88,8	9,2	-13,8	23,0
Алуминијум и производи од алуминијума	229,1	196,3	103,9	-14,3	3,2	-17,5
Прехрамбене прерађевине	1.446,5	1.489,7		3,0		
Пића, алкохоли и сирће	335,5	322,4	94,0	-3,9	-6,1	2,2
Разни прехрамбени производи	226,6	231,4	101,3	2,2	1,3	0,9
Остаци и отпаци од прехрамбене индустрије; припремљена животињска храна	191,8	183,0	94,6	-4,6	-5,4	0,8
Производи од житарица, брашна, скроба или млијека; посластичарски производи	173,7	181,3	101,7	4,3	1,8	2,6

Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

Табела А5: Преглед потраживања од предузећа по типу и дјелатности

у хиљадама КМ

2016.	Кредити						Потенцијални дуг			
		од чега Оквирни кредити	Комисиони кредити	Револвинг кредити	Акредитиви	Факторинг	Гаранције	Гаранције	Револвинг кредити	Оквирни кредити
A	195.045	56.206	1.918	47.484				4.206	12.055	12.135
B	186.916	139.684	4.882	56.683	871	0	877	9.944	11.531	27.207
C	1.716.350	1.164.034	24.941	571.599	18.208	206	10.685	219.739	247.315	346.931
D	159.484	18.321	9.653	11.193	0	0	224	16.253	9.525	7.147
E	88.930	61.122	110	26.341	153	22	376	10.281	9.515	24.550
F	503.179	473.425	26.043	192.906	747	1.341	8.577	277.256	53.371	236.420
G	2.033.439	2.027.319	5.268	1.012.822	41.339	4.011	42.123	542.588	394.230	560.344
H	297.917	275.505	179	67.989	110	14	6.513	204.656	35.622	90.060
I	266.434	79.202	5.358	10.129	0	0	434	1.775	4.558	23.841
J	151.627	63.008	113	19.050	2.291	0	2.125	29.566	24.470	33.987
K	184.352	15.462	1.327	13.468	0	0	164	105.699	18.267	16.921
L	161.557	20.453	30	7.564	0	0	0	825	981	1.639
M	208.055	196.416	459	119.803	0	0	3.448	146.523	27.227	61.749
N	45.569	21.835	274	8.521	0	0	132	7.698	3.504	12.769
O	814.926	1.248	2.211	1.484	0	269	0	9.401	26.321	1.808
P	28.380	2.751	20	2.184	0	0	23	1.471	1.703	2.108
Q	96.996	29.772	208	11.618	0	1.200	433	10.774	6.280	5.063
R	4.053	1.649	6	685	0	0	0	2.049	568	2.238
S	11.278	8.899	0	1.224	0	0	1	531	1.056	1.054
T	664	0	0	584	0	0	0	0	88	0
U	23.284	8.619	649	2.146	0	0	8	106	1.823	5.898
УКУПНО	7.178.433	4.664.931	83.649	2.185.477	63.719	7.062	76.168	1.601.343	890.012	1.473.869
Стварни дуг: 9.594.508										
Потенцијални дуг: 3.965.224										

Извор: ЦРК

Напомена: Износ потраживања по основу Кредита и Комисионих кредита укључује остатак дуга и доспјелу ненаплаћену главницу.

Табела А.6 : Кредити предузећима, валутна структура дуга по дјелатностима у хиљадама КМ

Дјелатност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница				
	Кредити у страној валути и кредити с валутном клаузулом				
	BAM	EUR	CHF	USD	KWD
A	28.037	162.802	326	0	141
B	68.386	118.556	0	13	0
C	615.114	1.095.510	1.839	0	2.798
D	40.913	117.094	0	0	0
E	43.358	45.851	632	0	0
F	209.087	295.687	154	0	467
G	711.486	1.317.632	1.111	0	675
H	94.667	201.283	597	0	140
I	34.276	223.545	2.727	0	273
J	41.051	109.353	0	7	0
K	37.301	114.271	0	39.356	0
L	28.257	130.663	0	0	0
M	81.316	127.153	71	0	0
N	15.490	29.986	0	0	0
O	399.068	423.369	1.286	0	0
P	10.706	17.015	649	0	0
Q	37.237	55.342	4.301	0	0
R	3.344	871	0	0	0
S	3.883	7.376	0	0	0
T	162	495	0	0	0
U	10.240	11.735	0	1.906	0
УКУПНО	2.513.379	4.605.588	13.691	41.282	4.493

Извор: ЦРК

Табела А7: Статусне промјене у банкама у периоду 2001.-2017. године

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
1.	Sparkasse Bank д.д. Босна и Херцеговина Сарајево	Sparkasse Bank д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. БиХ Сарајево	Q3 2014
	Sparkasse Bank д.д. Сарајево	АБС банка д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. Сарајево	Q3 2009
	АБС банка д.д. Сарајево	Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Шех-ин банка д.д. Зеница	Припојена АБС банци д.д. Сарајево	Q2 2002
2.	Bosna Bank International (BBI) д.д. Сарајево		
3.	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	БОР банка д.д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q1 2017
	БОР банка д.д. Сарајево	БОР банци д.д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q4 2016
	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево припојена БОР банци д.д. Сарајево	Q4 2016
4.	UniCredit Bank д.д. Мостар		
	UniCredit Загребачка банка БиХ д.д. Мостар	UniCredit Загребачка банка БиХ промијенила име у UniCredit Bank д.д. Мостар	Q1 2008
	Загребачка банка БХ д.д. Мостар	Спајање са Универзал банком д.д. Сарајево у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	Универзал банка д.д. Сарајево	Спајање са Загребачком банком БХ д.д. Мостар у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	ХВБ Централ Профит банка д.д. Сарајево	ХВБ Централ профит банка Сарајево припојена UniCredit Загребачкој банци БиХ	Q1 2008
	ХВБ банка д.д. Сарајево	Спајање са Централ Профит банком у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Централ Профит банка д.д. Сарајево	Спајање са ХВБ банком д.д. Сарајево у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Травничка банка д.д. Травник	Припојена Централ Профит банци д.д. Сарајево	Q4 2002
5.	UniCredit Bank а.д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q2 2008
	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Припојена ХВБ групацији, наставила пословање као засебно правно лице	Q4 2005
	Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Приватизована и промијенила име у Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
6.	Addiko Bank д.д. Сарајево		
	Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар	Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7.	Addiko Bank а.д. Бања Лука		
	Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука	Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016
	Кристал банка а.д. Бања Лука	Кристал банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q3 2003
8.	АСА банка д.д. Сарајево		
	Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д.д. Зеница	ИКБ д.д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д.д. Сарајево	Q4 2016
	МОЈА банка д.д. Сарајево	МОЈА банка д.д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д.д. Зеница	Q3 2016
	ФИМА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у МОЈА банка д.д. Сарајево	Q4 2010
	ВАБА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ФИМА банка д.д. Сарајево	Q3 2007
	Валидус банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ВАБА банка д.д. Сарајево	Q1 2007
	Љубљанска банка д.д. Сарајево	Основана Валидус банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д.д. Сарајево	Q3 2006
9.	Комерционално инвестициона банка (КИБ) д.д. Велика Кладуша		
10.	НЛБ Банка д.д. Сарајево		
	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла промијенила сједиште и име у НЛБ Банка д.д. Сарајево	Q1 2012
	Тузланска банка д.д. Тузла	Тузланска банка д.д. Тузла промијенила име у НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла	Q3 2006
	Comerceanbank банчна скупина НЛБ д.д. Сарајево	Припојена Тузланској банци д.д. Тузла	Q3 2006

11.	НЛБ Банка а.д. Бања Лука		
	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука промијенила име у НЛБ а.д. Бања Лука	Q4 2015
	ЛХБ банка а.д. Бања Лука	Спајање са Развојном банком југоисточне Европе у НЛБ Развојна банка а.д. БЛ	Q2 2006
	Развојна банка југоисточне Европе а.д. Бања Лука	Спајање са ЛХБ банком а.д. Бања Лука у НЛБ Развојну банку а.д. Бања Лука	Q2 2006
12.	Raiffeisen Bank д.д. БиХ, Сарајево		
	Raiffeisen Bank НРВ д.д. Мостар	Припојена Раиффеисен банци д.д. Сарајево	Q1 2003
13.	ProCredit Bank д.д. Сарајево	Microenterprise bank д.д. Сарајево промијенила име у ProCredit Bank	Q4 2003
14.	ZiraatBank БХ д.д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д.д. Сарајево промијенила име у Ziraat Bank БХ	Q1 2013
15.	Унион банка д.д. Сарајево		
16.	Sberbank д.д. Сарајево	Volksbank д.д. Сарајево промијенила име у Sberbank д.д. Сарајево	Q1 2013
	Volksbank д.д. Сарајево	Sberbank групација преузела Volksbank д.д. Сарајево	Q1 2012
17.	Sberbank а.д. Бања Лука	Volksbank а.д. Бања Лука промијенила име	Q1 2013
	Volksbank а.д. Бања Лука	Sberbank групација преузела Volksbank а.д. Бања Лука	Q1 2012
	Зептер Комерц банка а.д. Бања Лука	Постала чланица Volksbank International AG, промијенила име у Volksbank а.д. БЛ	Q3 2007
18.	Интеса Санпаоло банка д.д. БиХ		
	УПИ банка д.д. Сарајево	Промијенила име у Интеса Санпаоло банка д.д. БиХ	Q3 2008
	ЛТ Господарска банка д.д. Сарајево	Припојена УПИ банци д.д. Сарајево	Q3 2007
	Господарска банка д.д. Сарајево	Спајање са ЛТ Комерцијалном банком Ливно у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
	ЛТ Комерцијална банка д.д. Ливно	Спајање са Господарском банком Сарајево у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
19.	Вакуфска банка д.д. Сарајево		
	Депозитна банка д.д. Сарајево	Припојена Вакуфској банци д.д. Сарајево	Q2 2002
20.	Нова банка а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бијељина промијенила сједиште	Q3 2007
	Агропром банка а.д. Бања Лука	Припојена Новој банци а.д. Бијељина	Q1 2003
21.	Павловић Интернационал Банка а.д. Слобомир Бијељина		
	Привредна банка а.д. Добој	Припојена Павловић Интернационал банци	Q2 2003
	Привредна банка а.д. Брчко	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2002
	Семберска банка а.д. Бијељина	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2001
22.	Комерцијална банка а.д. Бања Лука		
23.	МФ банка а.д. Бања Лука		
	ИЕФК банка а.д. Бања Лука	Промијенила име у МФ банка а.д. Бања Лука	Q3 2010

Банке којима су одузете дозволе за рад од 2002. године:

	Датум промјене
1. Camelia банка д.д. Бихаћ	Q1 2002
2. Привредна банка а.д. Градишка	Q1 2002
3. Екватор банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
4. International Commercial Bank Bosnia д.д. Сарајево	Q3 2002
5. Банка за југоисточну Европу Бања Лука	Q4 2002
6. Привредна банка а.д. Српско Сарајево	Q4 2004
7. Господарска банка д.д. Мостар	Q4 2004
8. Љубљанска банка д.д. Сарајево	Q3 2006
9. Херцеговачка банка д.д. Мостар	Q3 2012
10. Postbank ВН Поштанска банка БиХ д.д. Сарајево	Q2 2013
11. Бобар банка а.д. Бијељина	Q4 2014
12. Банка Српске а.д. Бања Лука	Q2 2016

Табела А8: Стање невладиног спољног дуга по NACE Rev 2 класификацији дјелатности дужника

у хиљадама КМ

ШИФРА NACE	NACE ДЈЕЛАТНОСТ	31.12.2012.	31.12.2013.	31.12.2014.	31.12.2015.	31.12.2016.
01	Биљна и сточарска производња, ловство и услужне дјелатности у вези с њима	10.465	14.569	14.692	18.348	21.960
05	Вађење угљена и лигнита	...	...	540.526	623.551	666.938
07	Вађење металних руда	1.333	1.640	2.232	2.348	6.824
08	Вађење осталих руда и камена	41.890	39.506	30.872	36.851	25.570
10	Производња прехрамбених производа	54.187	40.610	20.166	37.761	90.609
11	Производња пића	21.965	15.692	16.546	16.557	16.278
12	Производња дуванских производа	...	...	32.076	27.925	10.500
13	Производња текстила	9.395	14.386	12.852	13.681	11.420
14	Производња одјеће	1.280	1.187	520	-	-
15	Производња коже и сродних производа	6.673	6.292	5.686	5.686	4.430
16	Прерада дрва и производа од дрва и плута, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала	39.858	46.760	48.034	46.582	54.874
17	Производња папира и производа од папира	56.274	60.722	46.042	36.999	29.524
18	Штампање и умножавање снимљених записа	-	-	-	1.101	2.837
19	Производња кокса и рафинираних нафтних производа	1.191.300	1.123.315	1.454.498	1.402.330	1.536.503
20	Производња хемикалија и хемијских производа	74.000	110.178	99.910	111.058	74.561
22	Производња производа од гуме и пластичних маса	7.855	9.484	14.753	18.459	24.574
23	Производња осталих неметалних минералних производа	89.663	87.732	129.311	87.213	75.305
24	Производња базних метала	161.457	185.656	200.888	194.455	173.121
25	Производња готових металних производа, осим машина и опреме	9.197	11.822	18.143	18.473	22.075
26	Производња рачунара те електроничких и оптичких производа	7.237	8.664	10.620	10.656	10.799
27	Производња електричне опреме	9.826	8.886	8.635	10.873	13.322
28	Производња машина и уређаја, д. н.	12.658	12.112	12.942	8.068	14.767
29	Производња моторних возила, приколица и полуприколица	43.224	39.173	28.316	28.189	28.189
31	Производња намјештаја	2.638	2.609	2.609	1.076	1.512
35	Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	51.327	65.622	111.612	138.127	155.634
38	Сакупљање отпада, дјелатности обраде и збрињавања отпада; рециклажа материјала	664	664	664	664	664
41	Градња грађевина високоградње	3.197	2.796	2.894	2.894	2.918
42	Градња грађевина нискоградње	39.136	42.644	43.176	45.709	46.170
45	Трговина на велико и на мало моторним возилима и мотоциклима; поправка моторних возила и мотоцикала	8.582	7.615	11.494	8.740	11.013
46	Трговина на велико, осим трговине моторним возилима и мотоциклима	265.164	253.403	240.278	249.722	239.262
47	Трговина на мало, осим трговине моторним возилима и мотоциклима	324.596	426.891	366.168	334.391	345.692
49	Копнени превоз и цјевоводни транспорт	978	978	782	-	2.350
52	Складиштење и помоћне дјелатности у превозу	2.721	2.291	2.096	1.891	1.851
55	Смјештај	70.624	80.126	90.651	37.881	32.160
56	Дјелатности припреме и услуживања хране и пића	-	-	-	1.269	3.316

59	Производња филмова, видеофилмова и телевизијског програма, дјелатности снимања звучних записа и издавања музичких записа	...	2.473	3.744	3.744	2.209
61	Телекомуникације	66.827	96.284	90.910	169.014	200.749
62	Компјутерско програмирање, савјетовање и дјелатности у вези с њима	1.772	1.007	1.007	2.043	1
63	Информацијске услужне дјелатности	...	...	1.280	1.276	3.166
64	Финансијске услужне дјелатности, осим осигурања и пензионих фондова	4.977.555	4.629.082	4.206.982	3.340.633	3.144.333
66	Помоћне дјелатности код финансијских услуга и дјелатности осигурања	10.708	11.472	10.855	10.855	10.732
68	Пословање некретнинама	452.112	542.753	682.918	289.677	193.539
70	Управљачке дјелатности; савјетовање у вези с управљањем	89.034	73.099	68.662	76.929	77.961
71	Архитектонске и инжињерске дјелатности; техничко испитивање и анализа	220.363	148.135	162.802	176.965	183.987
73	Промоција (реклама и пропаганда) и истраживање тржишта	6.001	5.481	26.991	26.995	26.017
82	Канцеларијске административне и помоћне дјелатности те остале пословне помоћне дјелатности	-	-	-	1.514	1.514
86	Дјелатности здравствене заштите	12.436	10.532	5.574	6.113	5.450
92	Дјелатности коцкања и клађења	1.708	3.073	622	622	622
93	Спортске, забавне и рекреацијске дјелатности	8.741	8.827	8.696	9.161	10.663
	Нераспоређено	321.856	383.036	148.951	151.299	248.080
	УКУПНО	8.788.477	8.639.279	9.040.678	7.846.368	7.866.545

Извор: ЦББиХ

НАПОМЕНА: Подаци су резултат анкетног истраживања о страним улагањима које ЦББиХ проводи редовно на кварталном и годишњем основу. Ови подаци обухватају само оне пословне субјекте за које ЦББиХ располаже информацијом да имају износ директног страног улагања већи од 100.000 КМ и микрокредитне организације у БиХ.